

GÖNÜLDEN ESİNTİLER

(6) PEYGAMBER (1)

Hz. ÂDEM a.s.

Men câle nâle. "Yürtiyen maksude erer." Kelâm-ı Kibar

NECDET ARDIÇ

İRFAN SOFRASI
NECDET ARDIÇ
TASAVVUF SERİSİ (15)

GÖNÜLDEN ESİNTİLER:

(6) PEYGAMBER (1)

Hz. Âdem (a.s.)

NECDET ARDIÇ

**İRFAN SOFRASI
NECDET ARDIÇ
TASAVVUF SERİSİ (15)**

İÇİNDEKİLER

Sahife no

ÖN SÖZ:	4
Altı Peygamber birinci kitap:	
Âdemiyyet mertebesi:.....	9
Âdem kelimesinin sayısal değeri:.....	10
"a'dem" yokluk, "Âdem" varlık:.....	13
Hakikat-i Âdem ve Havva:.....	15
İki yönlü yaşam idrâki:.....	19
"Hel eta al el insânî" Âyeti:.....	22
Errahmânü:.....	23
Ve iz kâle Rabb'ike:.....	24
Halife:.....	28
Beşer:.....	28
Âdem:.....	29
Nefs:.....	30
Halâkaküm min nefsin vahidetin:.....	33
Şüphe yokki Allah Tealâ Âdem-i:.....	36
Bakara Sûresi (2/30-38) Âyetleri:.....	37
O vakti hatırla ki:.....	39
Dört ana varlık. Rabb, melekler, yeryüzü, halife:.....	40
Orada bozgunculuk yapacak:.....	43
Dem, kan ve kan dökücülük:.....	45
Ey Âdem onlara isimlerini söyle:.....	48
Özet yorum:.....	49
Âdem-e niye secde etmedin?:.....	51
İblis:.....	53
Ey Âdem! Eşin ve sen cennette kal:.....	55
Ya Âdemu (üskün):.....	56
Ancak şu ağaca yaklaşmayın:.....	57
Şeytan oradan ikisinde ayağını kaydirdi:.....	59
Âdem, Havva, Şeytan:.....	61
Size bir hidayet gelince:.....	63
İblis ben ondan hayırlıyım:.....	70

Vennecmü iza heva:.....	71
(Fehbit minha) "in oradan" :.....	72
(Febima agveytenî) "sen beni azdırdın":.....	79
Senin doğru yolunun üzerine oturacağım:.....	81
Önden, arkadan, sağdan, soldan, geleceğim:.....	82
Şecer, "ağaç":.....	86
Şu ağaca yaklaşmayın:.....	88
Sonra zalimlerden olursunuz:.....	90
Şeytan:.....	91
Artık onları batıl sözle aldattı:.....	94
Üç elbise:.....	101
Beşer:.....	104
Sacidiyn:.....	106
Sultan güç:.....	107
Yedullah, "Allah'ın eli":.....	113
Elestü birabbiküm:.....	116
Halâkaküm min nefsin vahidetin:.....	118
Ve min Âyatihî :.....	119
Nefih ve nefis:.....	121

ÖNSÖZ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİYM:

Sayın okuyucum, "İRFAN MEKTEBİ" kitabımızda özet olarak, bir Hakk yolcusunun aslına varabilmesi için, geçirebileceği bazı hususları açıklamaya gayret etmiştik. Bu mertebelerin daha iyi anlaşılabilmesi için, *Kûr'ân-ı Kerîm*'de ismi geçen bu Peygamber'lerin özetle dahi olsa kısa kısa hayat hikâyelerinin bilinmesinin kendimizi tanıma yolunda büyük yararları olacağı açıktır.

Her bir Peygamber'in hayat hikâyesi, yaşadığı mertebenin-devrinin özelliklerini ve geçişlerini kendi hayatlarından misallerle bizlere açıklamaktadır.

Konumuza mevzu olanlar, **Âdem** (a.s.) ile birlikte (Ulül azm) "**azamet sahibi**" altı Peygamber ki; bunlar, **Nûh** (a.s.) **İbrâhim** (a.s.) **Mûsa** (a.s.) **İsâ** (a.s.) **Muhammed** (s.a.v.) dir. Bu altı Peygamber'in hayat hikâyelerinin az da olsa bilinmesinden çok büyük yararlar sağlanacağı açıktır.

Bu Peygamber'lerin her biri insânlık tarihinde kendi düzeyleri itibariyle çığırar açıp, tefekkür ufuklarımızın genişlemesinde, şekillenmesinde ve Cenâb-ı Hakk'a giden yolculuğumuzda kilometre taşları ve dinlenip yeniden daha ileri menzillere varabilmemiz için kervansaraylar oluşturmuşlardır.

Âdemiyet= Âlemlerde başlı başına bir inkilâptır.

Böyle bir varlığın yeryüzünde yaşamaya ve hakikat-i İlâhiyye'ye ayna olmaya ve Hakk ile ünsiyyetin başlaması, zâtî tecelliye mahal ve zuhur yeri olması bakımından ne kadar mühim bir mertebe olduğu aşikârdır.

Nûhiyyet : Beşeriyetinden kurtulmaya çalışmanın inkılâbıdır.

İbrâhimîyyet : Tevhid-i **ef'âl** inkılâbıdır.

Mûseviyyet : Tefhid-i **esmâ** inkılâbıdır.

İseviyyet : Tevhid-i **sıfat** inkılâbıdır.

Muhammediyyet : Tevhid-i **zat** inkılâbıdır.

Dünya tefekkür tarihindekiler, bu zuhurların getirdiği İlâhi bilgilerle yükselişlerini sürdürmüşlerdir; ancak kendi devrelerinde ve daha sonraki devrelerde bu bilgiler **İseviyyet** devresi itibarıyla bazı beşeri anlayışlarla asıllarından oldukça uzaklaştırılarak özelliklerini kaybetmiştir.

İşte Cenâb-ı Hakk habibini, bütün bu bozulan fikir yapılarını tekrar ele alıp yeniden yapılandırarak **Kûr'ân** ve **Hadîs** ismi altında insânlığın faydasına sunulmak üzere göndermiştir.

Bahsedilen her bir Peygamber sadece kendine ait mertebesini zuhura getirirken Hz. Muhammed (s.a.v.) ise insânlık âlemine üç yeni merteye daha getirmiştir.

Bunlar:

1.Tevhid-i zat: Hazret-i Muhammed

2.İnsân-ı kâmil: Hakikat-i Muhammediyye

3.Hakikat-i Âhadiyyetül Ahmedîyye: Hakikat-i Ahmedîyye'dir. Ayrıca Nûr'u Muhammediyye'dir.

Böylece insânlık âlemine bu İlâhi bilgiler Cenâb-ı Hakk tarafından bildirilmiş ve insânlığa ihsân edilmiştir. Tatbik edenler bu İlâhi yoldan Rabb'larına ulaşma imkânı bulmuş, inkâr edenler ise ebedi hüsranda kalmış olurlar.

Gayemiz peygamberler tarihi yazmak değil, onların geçirmiş oldukları hayat tecrübelerinden yararlanarak yolumuzu kısaltmak ve bizlere birer numune olan bu zevatın yaşantılarından örnekler ve ilhamlar alarak faydalanma yoluna gitmektir. Cenâb-ı Hakk cümlemizi bu yollardan faydalandırsın.

Siyasî ve zâhirî görüşleri ağır basan bazı kimseler, *Mûseviyyet* ve *İseviyyet* mertebelerinden bahsedilirken bunları bugünkü Yahûdîlik ve *Hristiyanlık* zannederek, bunların methiyeleri yapıldığı zannıyla kendilerinde az da olsa şüphe uyandığını ifade etmektedirler. Halbuki bahsedilen hususlar ırkçılık ve milliyetçilik anlayışıyla oluşan bir bakış değil, mertebeleri itibariyle hakikatlerine bakıştır.

Kûr'ân-ı Keriym'deki bu mertebeler övülmekte ve bizlere böylece bildirilmektedir. Bizlerin de kavminin ve milletin ne yaptıklarını değil, Peygamber'lerinin ne yaptıklarını ve nasıl yaşadıklarını araştırarak o mertebenin gereği olarak, anlayarak yaşamamız icab etmektedir ki; gerçek yol da budur.

Bugünkü **Benî İsrâîl'e** bakarak, **(isr)** in "*mânâ âlemindeki yürüyüş*"ün, hakikatini, yine bugünkü Hristiyanlık âlemine bakarak, "*İsâ fenâ fillâh-Rûhullah*" hakikatini onlara aittir diye terk etmek herhalde akıllıca bir iş olmasa gerektir.

Bütün bu mertebeler İslâm'ın içinde mevcut olup onun varlığı ile vardır.

Kûr'ân-ı Keriym; Âl-i İmrân Sûresi (3/19) Âyetinde bu husus belirtilmiştir.

﴿١٩﴾ اِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللّٰهِ الْاِسْلَامُ
" İnneddine indellahil islâm"

19. Şüphe yok ki: Allah katında din, İslâm'dan ibârettir.

Bu mertebeler hangi isim ile zuhur etmiş olursa olsun İslâm'ın bir mertebesidir, bu mertebeler hakikatleri itibariyle yaşanamassa gerçek mi'râc hakikati de ortaya çıkmış olamayacaktır.

Şunu çok iyi anlamamız gerekmektedir ki; yeryüzünde **(semâvi dinler)** diye çoğul olarak bir şey yoktur; çünkü din tektir o da baştan itibaren İslâm'dır. Ancak; **(semâvi kitaplar)** vardır. Bu kitaplar da İslâm'ın o günlerde bildirdiği bilgilerdir. Bu bilgiler de *Kûr'ân- ı Kerîm* ile tamama erdirilmiş ve diğer kitaplarda tarif edilmiş bilgiler de asılları itibariyle yenilenmiştir.

Böylece daha evvel gelen bilgiler-**kitaplar** (nesih) edilmiş "kaldırılmış"sadece hepsini bünyesinde toplayan, zât-i zuhur hakikatlerini bildiren **Kûr'ân-ı Azimüşşan** ve O'nu getiren Hz.Muhammed (s.a.v.) in **(Hadîs)** sözleri bâkî kalıp faaliyet sahasına açılmıştır.

Bu hâli dileyen kabul, dileyen reddeder; dileyen tatbik ve takip eder, dileyen de tatbik etmeyip inkâr eder. Kim ne yaparsa neticesi de kendisinde fiiline göre zuhur eder.

İnsânlık tefekkürü ve yaşantısı yeryüzünde Cenâb-ı Hakk'ın Kûr'ân-ı Kerîm'inde bildirmesiyle **(Halife-Âdem)** isminde bir varlığın oluşumuyla başlamaktadır.

Demek ki; bizim de yeryüzü (*arzımız*) olan bu vücûd iklimimizin de iyice anlaşılabilmesi ve kendimizi daha iyi anlayabilmemiz için Âdemiyyet mertebesi ilminden başlayarak diğer mertebelerin de ilimlerini öğrenmeye çalışarak Tevhid hakikatlerine doğru yola çıkmamız gerekecektir ki; Kûr'ân-ı Âzimüşşan'da belirtilen seyr'e uygun bir seyr yapma yolumuz açılmış olsun.

İşte sevgili kardeşim, bu hakikatin, yani (gerçek bir seyr)in bilinmesi ve yaşanması için, Âdemiyyet mertebesinden başlanması zorunluluğu olmaktadır ki; seyr'e ilk baştan başlayıp ileriye doğru yolumuz açılmaya başlamış olsun.

Şimdi hep birlikte, evvelâ Âdemiyyet hakikatlerini değişik mertebelerden inceleyerek yolculuk hazırlıklarımızı yapmaya başlayalım. Cenâb-ı Hakk'ın izni ile bu altı Peygamber seyrimizi de sürdürmeye devam edelim. Gayret bizden muvaffakiyet Hakk'tandır.

Sevgili okuyucum, bu kitabın yazılışında, düzenlenişinde, basılışında, bastırılışında, tüm oluşumunda emeği ve hizmeti geçenleri saygı ile yad et, geçmişlerine de hayır dua et, ALLAH (c.c.) gönlünde feyz kapıları açsın.

Yarabbi; bu kitaptan meydana gelecek manevi hasılayı, evvelâ acizane, efendimiz Muhammed Mustafa, (s.a.v.)in ve Ehl-i Beyt Hazarati'nin rûhlarına, altı Peygamber Hazarati'nin ruhlarına, ve onların varislerinin de ruhlarına, kendi anne ve babamın da, eşimin de anne babasının, büyük anne ve büyük babasının da rûhlarına hediye eyledim kabul eyle, haberdar eyle, ya Rabbi.

Muhterem okuyucularım; yine bu kitabı da okumaya başlarken, nefs'in hevasından, zan ve hayelden, gafletten soyunmaya çalışarak, saf bir gönül ve Besmele ile okumaya başlamanızı tavsiye edeceğim; çünkü kafamız ve gönlümüz, vehim ve hayalin tesiri altında iken gerçek mânâ da bu ve benzeri kitaplardan yararlanmamız mümkün olamayacaktır.

Gayret bizden muvaffakiyet Hakk'tandır.

02/07/2005
Necdet Ardıç
Terzi Baba Tekirdağ

ALTI PEYGAMBER

BİRİNCİ BÖLÜM

ÂDEMİYYET MERTEBESİ:

Bismillâhırrahmânırrahıym.

Muhterem okuyucularım ve Hakk taliplisi kardeşlerim, şimdi hep birlikte ufkumuzu geniş tutarak yeni bir tefekkür yolculuğunda seyre çıkmaya gayret edelim. Bu yolculuğumuzun iskelesi *Âdemıyyet*, vasıtası *beden gemımız*, kaptanı da Hakikat-i Muhammediyye'ye uyum sağlamaya çalışan "*aklımız*"dır. Oradan aldığımız yol haritası ile inşallah diğer (mertebe) limanlara da uğrayarak emniyetli bir yolculuk ile hedefimize ulaşmaya çalışacağız.

Bu oluşum yeni bir bilinçlenme ve şuurlanmadır. Bu bilinç ve şuur ile hayata ve kendimize şartlanılmış, dar kalıplar içerisinde bakmaktan kurtulup çok geniş bir sahada meselelere eğilerek o yönde yaşamaya gayret etmemiz gerekir.

Cenâb-ı Hakk gerçekten çok ihtiyacımız olan, gerçek gayreti, ufuk genişliğini, gönül muhabbetini, akıl kabiliyetlerini her birerlerimize vermiş olsun.

Âlemde (meratib-i İlâhi) "İlâhi mertebeler" vardır. Her mevzu, her mertebede değişik özellikler ifade etmektedirler. Hal böyle olunca Âdemıyyet mertebesinin dahi "şeriat, tarikat, hakikat ve marifet" mertebelerinden izahları vardır ve hepsi de kendi düzeylerinde geçerlidir. Biz de yeri geldikçe bütün bu mertebelerin ışığında mevzularımızın izahına çalışacağız.

Âdemiyyet mertebesi, Hazret-i Ahadiyyet'in "yeryüzü" Hazret-i Şehadet'te nokta zuhuru "Hazret-i Âdem" ismiyle Âdemiyyet mertebesinden görünmeye başlamasıdır. Ebced hesabıyla Âdem kelimesinin sayısal durumu şöyledir.

(ا) (م) mim (M) (د) dal (D) (ل) elif (I)

"Âdem" 40 (4) (1) (13)

(40+4+1=45) (4+5=9) (40+40+4+1=85) (8+5=13) (13)

Harflerin ve sayıların "başbuğu ve kaynağı" olan **(elif)** in daha evvelki yazılarımızda (7) ve (5) olmak üzere iki ana gurup zâhir noktalardan meydana geldiğini bildirmiştik.

Daha sonraki çalışmalarımız içerisinde anlayıp müşahade ettiğimiz ise, **(elif)**in üzerinde ayrıca bir de gaybî (lâtif) noktasının daha varlığı oldu. Böylece Ahadiyyet mertebesinin zuhurunun (12+1=13) on üç asla bağlı olduğu, bunun kemâlinin ancak Hakikat-i Muhammed-i kemâlâtı ile tahsil edilip anlaşılacağı bildirilmiş olmakta idi.

Ayrıca (elif) en büyük ebced hesabı ile karşılığı (13) tür. Ayrıca (mim) harfinde iki adet (m) (mim) vardır, ayrıca (m) (mim) alfebenin on üçüncü sırasındadır.

Böylece (Âdem) kelimesinin özetle, genel sayı değerleri şöyle oluşmaktadır:

(40, 4, 1, 9, 13, 13, 13, 13, 13, 13) Daha derinlemesine incelemeler yapıldığı takdirde çok daha geniş bağlantıların ortaya çıkacağı aşikârdır; ancak gayemiz çok açık ve çok bariz olan bu oluşumları küçük ifadelerle göz ve gönüllerinize sunmaktır.

Bu sayısal değerleri görünce, gerçekten mânâ âleminin bağlantılarının ne müthiş bir uyum sistemi içerisinde olduğu açık olarak görülmektedir.

Bilindiği gibi (40) Peygamberlik ve kemâl yaşı; (4) İslâmın, şeriat, tarikat, hakikat, marifet mertebeleri; (1) Tevhid'in hakikati. (9) Müseviyyet mertebesi; (6) adet (13) ise imanın (6) şartının her mertebesinden (13)ün hakikati olan, hakikat-i Ahadiyye'yi idrak etmenin gereğini ifade etmektedir diyebiliriz. Ayrıca on iki zahir mertebenin yedisi Nefs mertebeleri, beşi ise "Hazarât-ı hamse" beş Hazret mertebesidir.

آدم Âdem ismini meydana getiren (م) mim (ا) dal (ا) dal (ا)

elif asli sembolleri ve "Âdem" ismi, Hazret-i Ahadiyyet'e ulaşmanın ilk şifresi ve anahtarı olmuştur.

Burada elif'in en alt mertebesi olan birinci Nefs-i emmâre mertebesi-noktası aynı yoldan yukarıya yükselmeye bir mahal ve (Mi'râc) merdiven'dir.

Dal ise bütün bunların dört mertebeden, şeriat, tarikat, hakikat, marifet mertebelerinden Hakikat-i Ahadiyyet'in; mim de Hakikat-i Muhammedi'nin zuhur mahalli olan Hz. Muhammed (s.a.v.) zuhur ettiğinin delilidir.

Mim kırk'a gelince o da Hakikat-i Muhammedi'nin o mertebedeki zuhur ve tecellisidir. İşte (salât) fiilini işleyen, namaz kılan bir kimsenin üç asli hareketini; kıyam, rüku ve secdeyi ifade eden bu sembol آدم Âdem mânâsı o fiili işleyen kimsenin üstünde ve batinında mutlaka faaliyettedir. Zâhiren kendi bilmese dahi. Bir tek rek'at namaz kılan kimse bile bu fiili işliyorken, kıyamda elif, rükuda dal, secdede mim, sembol harflerini bedeni varlığında yaşadığında hareketleri ile "Ben Âdemim." hükmünü mânâsını mühürlemiş

olmaktadır. (Bu hususta daha geniş bilgi **Salât** isimli kitabımızda mevcuttur.)

Hazret-i İlâhiyye her ifadesiyle o kadar müthiş bir sistem içerisinde bütün haşmetiyle Hazret-i Şehadet'te zuhurda olduğunu bildirmektedir.

Âdemiyet **on üç**'ün aşağıdan başlayıp yukarıya doğru olan seyr'in "uruc" ilk noktası ve mertebesidir. (Bu hususta **Kelime-i Tevhid** isimli kitabımızda daha geniş bilgi vardır.)

Ancak Âdemiyet'in bir de **on üç**'ten aşağı doğru seyr-i "nüzül"ü vardır.

(Bunlar da **Vâh'y** ve **Cebrâil** isimli kitabımızda özetle izah edilmiştir.)

Burada bir mühim meseleye daha dikkat çekmek istiyorum Âdem'in ebced hesabı sayılarında 1, 9 ve 13'ler de vardı. Başka bir uygulama ile (1) beşeri Âdemiyet, "uruc"un başlangıcı, (13) Hazret-i Ahadiyyet, (9) ise Mûseviyyet'tir.

Âdemiyet'le Mûseviyyet'in ilgisi şudur ki; Âdem'e üflenen (ve ne fahtü) "Rûh-u Sûltani" mertebesi, Âdemiyet ile Mûseviyyet arası faaliyet gösteren (Rûh) mertebesi olmasıdır. (Yeri gelince tekrar ele alacağız.)

Yeri gelmişken küçük bir benzeşiye daha dikkat çekmek isterim.

O da şudur: Lâtin harfleriyle yazıldığında, **آدَمَ** (Âdem) ve **عَدَمَ** a'dem kelimelerinin birbirinden ayrılmasının çok güç olması,

عَدَمَ : a'dem Yani **yokluk** ع **ayn** harfiyle,

آدم̄ : Âdem Yani **varlık** ise ا elif harfiyle ifade edilmektedir.

Bu farkı ortaya koyabilmek için آدم̄ Âdem'i a' nın üstüne şapka koyarak ve büyük harfle yazmak, عدم̄ "a'dem"i ise a' yı küçük harfle ve arasını açarak belirtmek gerekmektedir.

Zat-ı mutlak a'dem de yani yoklukta, görünmezlikte iken bilinmekliğini istedi "**küntü kenzen mahfiyyen**", gizli hazineden bu âlemleri "a'dem"den yani görünmezlikten gönürlüğe yani Âdemlik'e çıkardı. İki kelimenin arasındaki fark baş harflerinin değişik olmasıdır. "A'dem" in başındaki (ayn) harfinin diğer mânâsı ise (göz) demektir. İşte batında gizlide olan bu göz, Âdem'in elifinin varlığında yayılarak Hakikat-i İlâhiyye'yi bütün mertebelerde seyre başlandı.

Dikkat edilirse her iki kelimenin de son iki harfi aynıdır. دم̄ "dem"dir.

Dem= Arapça da, kan=kan dökmek:

Dem= Farsça da, 1. soluk-nefes, 2. içki, 3. an, vakit, zaman demek:

Dem= Türkçe de, Demlenmek, olgunlaşmak, çayın demlenmesi... mânâlarına gelmektedir. Meleklerin Âdem (a.s.) hakkında gıyaben ifade ettikleri **kan dökücülük** vasfı endişelerini belki isminin son harflerine bakarak yorumlamış olabilirler.

Bu mânâların hangi istikamette olursa olsun bâtından zâhire çıkışları tümüyle aynı hakikatleri üzere çıktıkları aşikârdır diyerek, yolumuza devam edelim.

İşte; (م) mim (د) dal (ا) elif **آدم** Âdemi hakikatleri ifade eden bu kelime ve harflerin mânâları gerek genel Hakikat-i İnsâniyye ve gerekse birey İnsân'ın varlığında bütün âlemlerde yaygındır ve faaliyettedir.

Söz buraya gelmişken mevzu ile ilgili "Füsû'l Hikem" adlı eserden küçük bir bölümü de ilâve edelim.

*

* *

"A'dem" lügatta yokluk mânâsına gelmektedir ve vücûdun zıddıdır. İstılahta, zihinde meydana gelen zulmânî bir mânâdır. Mutlak a'dem-yokluk tasavvuru da mümkün değildir. "A'dem", ezelden ebede kadar kendisinden bir şey çıkmayan ve hareket meydana gelmeyen "zulmet" olarak tarif edilmiştir.

Vücûd sonsuz olup nihayeti olmadığı için a'dem (yokluğun) meydana geleceği bir saha mevcut değildir.

Vücûd daima "Vahid" olup, kendi gerçek hakikati üzerine değişme ve başkalaşma olmadan bakidir ve a'dem (yokluk) böylece yokluğu üzere sabittir.

Vücûd asla yok olmaz, mevcud da yok olmaz. Ma'dum dahi mevcud olmaz.

Hâl böyle olunca vücûd "Hakk" ve "a'dem" batıldır.

"a'dem" iki türlüdür:

Birisi, yukarıda belirtilendir.

Diğeri, "a'dem-i izafi", "a'dem-i itibari ve a'dem-i mukayyet dedikleridir, ki; bu "a'dem-yokluk", çekirdeğin içindeki ağacın, babanın varlığında olan çocuğun sûretleri gibidir. Yani varlıklarında, kuvvede "mevcud"; fiilde "ma'dum" gizli olmaları "izafi yokluk" tur.

İzafi yokluk, mutlak yokluk ile mutlak vücûd arasında "berzah-geçiş"ten ibarettir.

Yine aynı kaynaktan sadeleştirerek, şaheser bir izahla, Âdem ve Havva isminin hakikatine gelelim. Mevzumuzun daha iyi anlaşılmasında çok faydalı olacağını zannediyorum.

*
* *

Hakikat-ı Âdem ve Havvâ

Ma'lûm olsun ki, "**vücûd**" hakikat-i insâniyye olan mertebe-i Vâhidiyyet'ten, mertebe-i Rûh'a tenezzül ettiği vakit üç ma'rifet hasıl oldu ki, birisi ma'rifet-i nefis, yani kendi zatını ve hakikatini bilmek; diğeri ma'rifet-i mübdi, yani kendisinin mücidini bilmek; üçüncüsü mucidine karşı fakr ve ihtiyacını bilmektir. Bu ma'rifet, gayriliği içine alan ve kabul edendir. Ve bu rûh, rûh-u Muhammedi (s.a.v.)'dir. Nitekim buyururlar:

اول ما خلق الله القلم او روحى - evvelü ma
halâkallahül **kalemü verrûhî**. "Allah evvelâ kalemi ve benim rûhumu halk etti." (Hadîs) Ve bir rivayette:

اول ما خالق الله العقل وانفس - evvelü
ma halâkallahül **aklî vennefsî**. "Allah evvelâ benim aklımı ve nefsimi halk etti." (Hadîs) Diğeri rûhlar onun rûh-u şerifinin cüz'iyatıdır. Onun için (s.a.v.) Efendimiz'e "Ebu'l Ervah" dahi derler. Bu rûh / sûret-i akl-ı küldür ki "**Âdem-i hakki**"dir.

"**Vücûd**" akl-ı küllün sağ tarafı ve "**imkân**" sol tarafıdır. Ve **Havvâ** nefis-i küllün sûretidir ki, akl-ı evvelin dil'-i eyserinden "**kaburğa kemiği**" hasıl oldu. Ve bu meydana

çıkan muhtelif zuhurlar ve çeşitli sûretlerin doğuşları akl-ı küll ile nefs-i küllün izdivacından hasıl oldu. Nitekim Hakk Teâlâ Hazretleri Kûr'ân-ı Kerîm Nisâ sûresi (4/1) şöyle buyurur:

﴿١﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً

“Ya eyyühennâsütteku rabbüküm ellezi halâkaküm min nefsin vahidetin ve halâka minhe zevcehe ve besse minhüma ricalen ve nisâen.”

Meâlen: “1. Ey insânlar!. O Rabbinizden korkunuz ki, sizi bir nefsten yaratmıştır ve ondan da eşini yaratmıştır. Ve o ikisinden de birçok erkekler ve kadınlar türetmiştir.”

Ve bu (taayyünat) “meydana çıkma” içinde pek çok “fâile ve münfaile” (etken ve edilgen) zuhura geldi. Ve fâile “etken” sûretler “rical” er, ve münfaile “edilgen” sûretler “nisâ” kadın’dır.

Ve insân fertlerinin sûretteki fâilesi olan “rical” er ve sûret-i münfailesi olan “nisâ” kadın her yönden kemalde ve en güzel kıvamda zahir oldu. İnsân fertlerinin ebeveyni Âdem-i hakiki olan “akl-ı küll” ile, Havvâ-yı hakiki olan “nefs-i küll” dür. Bunlar cennet-i zâtta, yani mertebe-i Ulûhiyyet’te mestûr “örtülü” idiler.

Kûr’ân ki cemi’-i esmâ ve sıfata câmi’ olan zâttır ve bu taayyünât ki, zât-ı Ulûhiyyet’in varlığında hayâlât ve rû’yâdan ibarettir; bu keserat “çokluk” taayyünât-ı hayaliyye ki, çekirdeğin içindeki ağaç gibi dal budak saliverip, esfel-i sâfiline doğru uzamıştır ve mertebe-i zâttan

uzaktır. İşte bu şecere "ağaç" Kûr'ân'da zikredilen mel'ûn ve matrûd "uzaklaştırılan" şecere "ağaç"tır.

Akl-ı kül ile nefs-i kül bu çekirdeğe yaklaşmadıkça. **اهْبِطُوا** "ihbitû" (ininiz) Bakara, (2/36,38) emriyle cennet-i zâttan, sûret ve taayyünâta nüzül "inmediler". Ve onların bu uzaklaştırılan ağaca yaklaşımları iblis-i vehmin nefs-i külle ve nefs-i küllün de akl-ı külle galebesi ile vâki oldu ki, bu âlemi kesâfette onların zürriyyâtı olan Âdem fertleri de her an (hayâli çokluğa) ve Kûr'ân'daki şecere-i mel'ûneye meftun "fitne" olmuşlardır.

Hakk Teâlâ Hazretleri bu hakikate işaretle Kûr'ân-ı Kerim İsrâ Sûresi (17/60) Â-Yetinde şöyle buyurmuştur.

﴿٦٠﴾ **وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ وَمَا جَعَلْنَا الرِّعْيَا الَّتِي آرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا**

Ve iz kulnâ leke inne rabbeke ehate binnâsi ve mâ cealnârrû'yalleti eraynâke illâ fitneten linnâsi veşşeceratel'melûnete filkûr'âni venühavvifühüm femâ yezidühüm illâ tugyanen.

Meâlen: 60. Ve sana demişti ki: "Senin Rabbin şüphesiz bütün insânları kuşatmıştır ve sana göstermiş olduğumuz görüntüleri "rû'ya" ve Kûr'ân'daki lânet edilmiş olan ağacı da insânları ancak bir imtihan için meydana getirdik ve onları korkutuyoruz. Halbuki onlara pek büyük bir taşkınlıktan başka bir şey arttırmış olmuyor."

Yani: "Ey habib-i zışanım! Şu vakti hatırla ki; hani biz sana demiştik; muhakkak senin Rabb'in nâsı (insânları)

zât-ı ulûhiyyeti ile kuşatmıştır; yani onların kendilerine göre hakiki vücûdları yoktur; belki cümlesi esmâların gölgelerinden ibarettir. Ve gölge ise hayaldir. Bizim sana gösterdiğimiz rû'ya ve Kûr'ân da olan (mel'ûn) ağaç insanlara fitnedir. Yani sana gösterdiğimiz bu çokluk olarak zuhura çıkma, rû'ya dır. Nitekim sen de bu hakikati anladın da:

الناس نيام فاذا ماتوا انتبهوا **ve** الدنيا كحلم الناعم

Buyurdun: Eddünya kehellümennaime, ve; ennâsü neyamü feiza matû entebühüve

Yani: *Dünya uykuda uyumaya benzer. Ve; insânlar uykudadır, öldükleri zaman uyanırlar.* **أَرَيْنَاكَ** (İsrâ, 17/60)

daki (ك) "kef" "**ereynâke**" (sana göstermiş olduğumuz)

daki hitap bütün hakikatlere ve nispetlere câmi olan taayyün-ü Muhammediyye' dir. Bu rû'yet (görüş) keyfiyeti "gören ve görülen" ister; bunlar ise kesret (çokluk)tur ve bu keserat (çokluk) zâtta hasıl olan Şecere-i mel'ûnedir. **وَنُحِوْفُهُمْ** (İsrâ, 17/60) "Biz oları, yani

vücûdları rûh ile nefisten meydana gelen insânların her birine (Bakara, 2/35) **وَلَاتَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ** (Velâ

tekraba hezihişşecerate) "Şu ağaca yaklaşmayın."

hitabıyla her an hatırlatarak ikaz ederiz. **طُغْيَانًا كَبِيرًا**

فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا (İsrâ 17/60) (**fema yezidühüm illâ**

tugyanan kebiran) "Onlara pek büyük bir taşkınlıktan başka bir şey artırmış olmuyor." Halbuki bu korku yüzleşmesinde onların nefisleri vehmin azdırması ile rûhlarını

kendilerine meyil ederek o şecere-i mel'ûnenin meyvesi olan tabiat zulmetine el uzatırlar. Böylece onların azgınlıkları büyük olur, yani vahdet vechi "yüzünden" kapanmaları ve perdelenmeleri artar.

Şimdi; ey bu hikmet ve hakikatleri anlamak isteyen kimse! Kûr'ân-ı Kerîm mâzideki Âdem ve Havvâ'dan değil, bizim her günkü hallerimizden bahsetmektedir. Biz ise bu vak'ayı maziye döndürmek ile halimizden gaflet etmekteyiz.

*
* *

Bu hakikatleri anlamaya gerçekten çok ihtiyacımız vardır.

Yukarıda özetle bahsedilen bu gerçek hakikatleri bırakanlara ve bizlere ulaşmasını sağlayanlara şükran borçluyuz. Bizler de arkamızdan bir şeyler bırakabilirsek ne mutlu bizlere diyerek yolumuza devam edelim.

Daha evvelce de bahsedildiği gibi, bu âlemlerdeki yaşam genel ve özel olarak ikiye ayrılmaktadır. Genel olanı toplu bakış, özel olanı ise ferdi bakıştır. İrfâniyyet genelden özele - özelden genele geçişi idrâk ve her ikisini bir arada yaşayabilmektir.

İşte bizlere gerçekten lâzım olan bu iki yönlü yaşam idrâkidir ki; "cüz'de kül'ü" "kül de cüz'ü" yani (parçada bütünü ve bütünde parçayı) idrak etmektir. Çünkü cüz külden ve kül de cüz'den ayrı değildir.

İnsân ismi ile ifade edilen vücûd heykelleri bir bütün olduğu halde, cüzleri yani sayılamayacak kadar çok parçaları-hücreleri vardır. Her bir parça-hücre kendi bünyesi içerisinde ayrı bir âlem olduğu halde külden de; yani, vücûd heykellerinden de ayrı bir varlığa sahip değildir. Böylece

vücûd heykellerini bu iki özelliği ile tanıyıp öylece değerlendirmek gerekmektedir.

Bu âlemler dahi a'maiyyet'te -a'dem' de- yoklukla gizli iken Ahadiyyet'ine tenezzül ederek Zât-ı mutlağın kendi dileği ile aynı zamanda Hakikat-i İnsâniyye olan mertebe-i Vâhidiyyet'ine oradan ULûhiyyet'ine oradan Rahmâniyyet'ine oradan Rububiyyet'ine ve oradan da Melikiyyet'ine tenezzülü ile bütün isim ve sıfatlarının özelliklerini ve mânâlarını Hz. Şehâdet'te birey varlıklar olarak zuhura getirip faaliyet sahasına yaydı ve zıt isimlerinin faaliyetleri ile de hayat her mertebesi itibariyle yaşanmaya başlanmış oldu. (Bu hususta daha geniş bilgi **Vâh'y** ve **Cebrâil** isimli kitabımız da vardır, tekrar etmedik.)

Zât-ı Mutlak isim ve sıfatları ile bu âlemler de bütünüyle faaliyete geçtikten sonra bütün bunları idrâk ederek **seyr** ve **müşahede** edecek bir zuhuru ortaya çıkarmaya sıra gelmişti, eğer "Bir değer bilinmez ise o değer yok hükmündedir." Var olan bu varlıkların gerçekten var olunmuşluk hükmüyle değerlendirilebilmeleri lâzım gelmekteydi.

İşte bu değerlendirmeyi yapacak zuhurun "a'dem"den - izâfi yokluktan, varlığa çıkması gerekiyor idi ki o da **Âdem** ismi ile ifade edilen ve haber verilen ilâhi zuhur mahalli idi.

Bu husus kendisi hakkında, Kûr'ân-ı Kerim'de müstakil bir Sûre indirilen ve ismi **İnsân** Sûresi olan (76/1) Âyetinde ifade edilen, mânâ ile ilk def'a beyan edilip haber verilmiştir. Sûre no=su (76) dır. (7+6=13) tür, ve (1) inci Âyettir. Ne büyük bir uyum ve gerçektir ki; **İnsân** (Sûret-i) bir (**İlâhi Sûre**) ile (13) hakikati üzere ve (1) büyük **Âyet** "işaret" ile ifade edilmiştir. (Bu hususta daha fazla mâlûmat, 13 ve **İlâhi hakikatler bölümünde gelecektir.**)

İşte ilk def'a **İnsân** ismi ile ifade edilen bu İlâhi zuhur mahallinin de (2) ayrı özelliği vardır:

Birincisi: Bütün âlemleri bünyesinde toplayan Vâhidiyyet mertebesinin aldığı isim "**İnsân-ı kâmil**" mertebesi, diğer ifadeyle de "**Hakikat-i Muhammediyye**"dir.

İkincisi: ise birey olarak varlığını sürdüren "**Hazret-i Muhammed**" ilk zuhur mahallinin ismi **Âdem**'dir. Sırasıyla gelen bütün **Nebi** ve **Rasûl**'lerin her birerleri kendi mertebeleri itibariyle almış oldukları isimleri "**Hakikat-i Muhammediyye**"nin o mertebedeki isimleridir. En büyük ismi ise, "**ism-i A'zam**" âlem-i Şehadet'te "**Hazret-i Muhammed**" dir.

Ayrıca aslı **Âdem** olan ve ne kadar (erkek) ismi varsa o kadar değişik isim alan ve ne kadar "**Havvâ**" (hanım) ismi varsa o kadar değişik isim alabilen zuhurlardır.

Ne var **âlem**'de o var **Âdem**'de hükmüyle; "**küll-i İnsân-ı Kâmil**" de ne varsa "**cüz-i İnsân**" da da o vardır. Aralarındaki fark ise istidat ve kabiliyetlerinin zuhurları kadar olmalarıdır. Bir tane buğdayı tanıyanın harmanı tanınması zor değildir.

İşte bizler de bu hakikatleri kimliğimizde idrâk ettiğimizde gerçeğimiz olan "**Hakikat-i İnsâniyye**"mize ulaşmamız zor olmayacaktır; çünkü varlığımızda hepsi bütün mertebeleri ile mevcuttur; ancak "**a'dem**" de (bâtında)dir, **Âdemlik**'e (zâhire) çıkması çalışmamıza ve gayretimize bağlıdır.

Kim ki; bu hakikatleri kendi bünyesinde kuvveden fiile çıkarabildi o kendi hakikatine yani, Hakk'ın hakikatine ulaştı. Kim ki; gaflette kaldı bunlardan habersiz yaşadı, ebedi ayrılığa düşmüş oldu demektir. Çünkü, "Nefsini bilen Rabb'ını bilir." denmiştir. Rabb'ı bilme nefsinin bilmeye bağlıdır. Çünkü, kişilik nefis'leri de Rabb'a bağlıdır ve kendisinin

aslıdır. Bunun tersi ise, nefs'ini tanımamak; Rabb'ini tanımamaktır.

Bize düşen **cüz** de mevcut olan **külle** ulaşabilmektir. İşte kemâlât külliyyet ve cüz' iyyet mertebelerini birlikte muhafaza ederek ikisini de kendi bünyesinde tevhid ederek-birleştirerek yaşamaktır ki; gerçek kemâlât budur.

Bu kemâlâtın zuhur ismi ise **(Kâmil İnsân)**dir. Bütün âlemlerin aldığı isim ise **(İnsân-ı Kâmil)**dir. Bu hakikati idrak eden mahallin ismi **(Kâmil İnsân)**dir ki; bütün bu âlemlerden gaye **(Kâmil İnsân)**ı yetiştirmektir. Bütün kâinat onun hizmetinde ve onu yetiştirmek için seferber olmuştur. (Tekrar başa dönerek yolumuza devam edelim.)

Kûr'ân-ı Kerîm; İnsân Sûresi (76/1) Âyetin de belirtilen:

﴿١﴾ هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُورًا ﴿١﴾

(Hel eta alel insâni hiynün mineddehri lem yekün şey en mezkûran)

Meâlen: **"İnsanoğlu var edilip bahse değer bir şey olana kadar şüphesiz uzun bir zaman geçmemiş midir?"**

"İnsân üzerinden bir zaman geçmedi mi ki; o zaman İnsân mezkûr (anılan bir şey) değildi."

Ezelde; ilm-i İlâhi'de ilk programı yapılan **"Hakikat-i Muhammedi"**dir. Bu hakikatin bizim âlemimizde nokta zuhur mahalli **"Hazret-i Muhammed"**dir.

Onun da ilk zuhur ismi "**Âdem**": Lâkabı, "**Halife**"dir.

Bu yüzden Hazret-i Muhammed (s.a.v.) "**Biz son gelen ilkeriz.**" diye bildirmişlerdir.

İlm-i Ezeli'de "**Zât-ı mutlak**" gizli hazine' de, "**bilinmez**" iken, bilinmekliğini arzu etti ve düşünce yeteneği olacak bir zuhurun programını yaptı, sonra onun hayatını sürdürebilmesi için ihtiyaçlarını giderecek bir âlemi de zuhura getirdi.

Bütün mertebeleri ile bu âlemler vücûd buldu; fakat henüz bu âlemlerin varlığını idrâk ve şuur edecek bir mahal yok idi. Hal böyle olunca bu âlemlerin varlığı veya yokluğu müsâvi idi.

İşte zaman gelmiş, bu şuurlu ve idrâk sahibi olacak mahallin zuhura gelmesi için her şey hazırlanmış idi.

Daha evvelce gizli hazineden zuhur eden bu âlemler idi. Bu sefer bütün bunları idrak edip değerlendirebilecek bir mahâl olan "**Halife insân**" zuhur edecek ve böylece ezelde düzenlenen program son şeklini alarak tamamlanmış olacaktı. Nihayet vakit geldi, şartlar oluştu, emir çıktı, bu görev "**Rahmân**"a verildi, O da görevini en güzel bir şekilde tahakkuk ettirmeye başladı.

Bu hadise; *Kûr'ân-ı Kerîm; Rahmân Sûresi (55/1-4)* Âyetlerinde bildirildi:

﴿ اَلرَّحْمٰنُ ﴾ ﴿ ١ ﴾

(Er rahmânü)

1- "**Er Rahmân**"

﴿٢﴾ عَلَّمَ الْقُرْآنَ ﴿٢﴾

(Allemel Kûr'âne)

2- "Kûr'ân-ı allem/talim etti."

﴿٣﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ ﴿٣﴾

(Halâkal İnsâne)

3- "İnsân'ı halk etti."

﴿٤﴾ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ﴿٤﴾

(Allemehulbeyane)

4- "Ona beyanı(maksadını anlatmayı) öğretti."

(Bu hususta daha fazla bilgi "Rahmân" isimli kitabımızda mevcuttur.)

Zât'ul emr'de tahakkuk eden bu muhteşem oluşumların nihayet faaliyete geçeceği ve geçirileceği zât'ın, zâti tecelli mahalli olan "**Halife İnsân**" Âdem'in zuhur vaktinin geldiği,

Kûr'ân-ı Kerîm; Bakara Sûresi; (2/30) Âyetiyle bildirilmiştir:

﴿٣٠﴾ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَأِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً

(Veiz kale Rabb'üke lilmelâiketi innîy câ'ilün fiyl ardi haliyfe)

"O vakti hatırla ki; hani Rabb'in meleklerle, 'Ben yeryüzünde bir halife ca'1 (halk) edeceğim.' demişti."

Muhterem dostlar, bu Âyet-i Kerîme'yi mümkün olduğu kadar gerçek ifadeleri ile anlayabilmemiz için, bütün ilmî ve idrâkî yeteneklerimizi faaliyete geçirip tefekkür ufkumuzu genişletmemiz gerekecektir. Çünkü bu Âyet-i Kerîme "**İnsân**"olan bizlerin ilk defa bâtından zâhire doğru başlayan yolculuğumuzun ilk ve muhteşem habercisidir.

Özet yorum: Not= Bu bölüm ilgisi dolayısıyla kısmen **Vâh'y** ve **Cebrâil** (a.s.) kitabımızdan alınmıştır.

Âyet-i Kerîme'deki; bu ifade, "**Rahmân**"ın Rubûbiyyet mertebesinden zuhura getireceği faaliyeti izah etmektedir.

İnsânlığın ilk zuhurunu haber veren bu Âyet-i Kerîme'nin de diğerleri gibi her mertebeden izahları vardır. Biz yine mümkün olduğu kadar özet olarak, mümkün olabilen en güzel, anlaşılabilir şekilde ifade etmeye çalışacağız.

Âyet-i Kerîme'de de dikkatimizi çeken; acaba Rabb başka varlıklara değil de niçin evvelâ bu haberi Meleklerle açıklamayı uygun bulmuştu?...

Çünkü Melekler faâl ve müessirdirler, yani âlemin üzerinde mutlak tesirleri vardır. Fiiller kuvvet ile meydana geleceğinden, "**ef'âli ilâhiye dahi Melâike-i Kiram ile zâhir olmaktadır.**" denmiştir.

İşte bu devreye kadar âlemde sadece "**ef'âli ilâhiye**", yani ilâhi fiiller zuhur etmekte, zâti tecellinin ise henüz zuhur mahalli oluşmadığından zuhuru olmamıştı. Bu Âyet-i Kerîme ile zâti tecellinin zuhur mahallinin hazırlanmakta olduğu belirtiliyordu. Bu yüzden Melekler kendilerine bildirilen bu haber ile epey sarsıldılar ve Âyet-i

Keriyime'nin devamında:... **قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا** (Kâlû

etec'alü fiyha) "Orada (böyle bir varlığı) ca'l edecek (kılacak, yapacak) mısın?" sorulu cevabı verdiler.

Çünkü bu tecelli mahallinin kendilerinden daha değerli ve yüce olacağını sezinliyorlardı. Halife sıfatıyla vasfedilen bu zâtî zuhur mahalli olacak varlığın diğer ismi "**zâtî güç**" yani "**Sultan**" dir. İlk zuhur mahalline verilen isim ise **Âdem**" dir.

Melekler – kuvvetler, "sıfat-ı İlâhiyye" ve "esmâ-i İlâhiyye"yi – **ef'âli İlâhiyye'ler** olarak zuhura getirmekte, **Halife > güçler**, "**Sultân**" lar ise, **zât-ı İlâhi'nin tecellilerini zuhura getirecek olan mahallerdir.**

Melek'lik; kuvvet ve şiddet mertebesi,
Halife'lik; güç – "Sultân"lık mertebesidir.

Halife'lik zuhuru ile faaliyete başlayan zâtî tecelli, son Resûl Hz. Muhammed (s.a.v.) ile kemâle ermiş ve varisleriyle bu kemâlât kıyamete kadar devam edecektir. İşte bu yüzden Melekler Halife'nin zâhirinde ve bâtınında zâtî tecellinin zuhuru olduğundan emre uyarak, O' na "**Sultan**" (güç)e secde etmek ile görevlendirilmişlerdir.

İşte bizler de ne zaman bu hakikatleri idrak etmeye ve "**hakikat-i Âdemiyye**"yi hayal cennetimizden beden arzımıza indirmeye muvaffak olabilirsek, bizim de gerçek Âdem'lik halifeliğimiz faaliyete geçmeye başlayacak demektir.

Ancak bunun faaliyete geçmesi için mutlaka bir "**Sultân güce**" yani ehline ihtiyaç vardır.

Gayemiz (ا د م) "**elif, dal, mim**" sembolleriyle belirtilen Âdem(a.s.)'in hayat hikâyesini burada yazmak

olmadığından, bu Âyet-i Kerime'yi de özet olarak bu kadarla ifade ettikten ve böyle bir giriş hazırlığından sonra Âdemî hakikatleri incelemeye devam edelim. Ve sırasıyla isimlerini görmeye çalışalım.

Cenâb-ı Hakk, Kûr'ân-ı Kerim'inde, yukarıda da kısmen belirttiğimiz gibi İnsânı, yaklaşık olarak baktığımızda:

9 yerde 1 - Halife. İsmi, lâkabı'dır. (Halifetullah)

39 yerde 2 - Beşer. İsmi, tebşir edilen, zâtî tecelli ile müjdelenendir.

25 yerde 3 - Âdem. İsmi, Hakikat-i Muhammedi'nin ilk zâtî zuhur mahallidir.

3 yerde 4 - İns, olarak geçmektedir.

58+1 yerde 4 -İnsân. İsmi, aslî ismidir. (Tekil olarak geçmektedir.)

249 yerde 4 - İnsân. İsmi, aslî ismidir. (Çoğul olarak geçmektedir.)

294 yerde 5 - Nefs. İsmi ise, yaşam sahasının faaliyet ismidir, hisler ve duyguların kaynağıdır diyebiliriz. Bu isimlerle beş ayrı vasıfta tanıtmıştır.

Şimdi, kısaca (Ebced) hesabı ile bunların sayısal değerlerini bulmaya çalışalım.

خَلِيفَةَ
(Halife)

ه (he) ف (fe) ي (ye) ل (lâm) خ (ha)

(9) yerde geçmektedir = (5) (80) (10) (30) (600) dür.

Toplarsak = (5+80+10+30+600=725) (7+2+5=14) (14-1=13) (5+8=13)

(9) Mûseviyyet mertebesidir ve sadece özel olarak "Halife" kelimesi Davud (a.s.) hakkında ifade edilmiştir. İki yerde tekil, yedi yerde çoğul olarak geçmektedir ve hakikati (on üç) e bağlıdır.

Böylece bir çok sayı değerlerine ulaşılmaktadır, daha fazla teferruata girmeden sadece genel hatlarıyla belirtmiş olalım.

بَشَرٌ

(Beşer)

ب (be) ش (şın) ر (rı)

(39) yerde geçmektedir. (200) (300) (2)

Toplarsak = (200+300+2=502) (5+2=7)

Bu da, yedi nefis'in hakikatinin "Beşer" ismi altında faaliyet göstermesidir, diyebiliriz. (3+9=12) ise Hakikat-i Muhammediyye' ye bağlı olduğunu göstermektedir.

آدَمَ

(Âdem)

Âdem hakkında yukarıda bilgi verilmişti.

انسان

(İnsân)

ن (nun) ا (elif) س (sin) ن (nun) ا (elif)

(50) (1) (60) (50) (1) (13)

Toplarsak = (50+1+60+50+1=162) (162+13=175)
(1+7+5=13)

(58+1) yerde tekil, (249) yerde çoğul (3) yerde ins, olarak geçmektedir. (58+1+249+3=311) olur. (5+8+=13) (4+9=13) (31,1) tersten (13) tür. Ebced hesapları da yukarıda görüldüğü gibi (13)tür.

Ayrıca büyük (Ebced) hesabı ile her bir (elif) de (13) tür, böylece **İnsân** vasfı içerisinde beş adet (on üç)ün olduğunu görmüş oluruz ki; bu da Hakikat-i ilâhiyye'nin beş mertebeden oradan zuhurunun ifadesidir, diyebiliriz. Rahmân Sûresi'nde ise ilmî, aynel, hakkel yakıyn olmak üzere üç adet **ins** vardır.

Ayrıca; *Kûr'an-ı Kerîm' de*, sadece **bir** yerde İnsân vasfı (**İnsân**) şekliyle geçmektedir ki; o da İsrâ Sûresi'nin (13)üncü ayetidir. Diğerleri (**58**) (**5+8=13**)(**El İnsân**) şekliyledir. (**249**) ise çoğul olarak (**En nâs**) şekliyledir. (**4+9=13**)tür. (**2**) ise zâhir ve bâtın bütün İnsânların hakikatlerinin (**13**)e bağlı olduğunun çok açık olarak ifade edilmesidir. Ayrıca, **İnsân** Sûresi (67)Sûre (31) Âyettir ki; hep (**13**)tür. Başında besmele olan (1'13)üncü Sûre (Nâs) Sûresi'dir ve içinde (5) def'a (Nâs) geçmektedir. Kûr'an-ı Kerîm'in son Sûresi'dir ve son sözü (Nâs) ile bitmektedir, diyebiliriz.

(Bu gerçek hakikatlere hayran kalmamak mümkün değildir.)

نَفْس

(Nefs)

ن (nun) ف (fe) س (sin)

(294) yerde geçmektedir. (60) (80) (50)

Toplarsak = (60+80+50=190) eder. Sıfırı kaldırırsak (19) kalır ki o da İnsân-ı Kâmil'in değer sayısıdır. Nun, fe, toplamı (8+5=13) tür, sin, (6) ise zâhiren imânın şartı batınen ise altı cihetten Hakk'ın zuhur ve tecelli mahalli olduğudur.

Ayrıca; **(9+4=13)** yine on üç tür ki; şaşmamak elde değildir. Geriye kalan **(2)** ise yine zâhir ve bâtın bütün (Nefs'ler) den on için açık olarak tecelli ettiğinin ifadesidir diyebiliriz. Özetle bunları belirttikten sonra yolumuza devam etmeye çalışalım.

Yukarıda Nefs bölümünde de belirtildiği gibi...

Kûr'ân-ı Kerîm, Tâhâ Sûresi, (20/41) Âyetinde;

﴿٤١﴾ وَأَصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي
"vestena'tüke linefsiy"

Meâlen; **"Ve seni kendi nefsim için seçtim."** ifadesinde Cenâb-ı Hakk: Mûsâ (a.s.) hakkında buyurduğu bu İlâhi kelâmında, nefsinin zuhur mahalli olan **"mertebe-i Mûseviyyet"** ten haber vermektedir. Diğer ifade ile Cenâb-ı Hakk, kendine (Nefs)i zuhur mahalli olarak

seçmiştir. Hesaplamalarımızı özetle burada keserek yolumuza devam edelim.

Âdem'in İbrâni veya Süryânicede **(toprak)** demek olduğu bildirilmiştir.

Arapça **(toprak)** تُرَابٌ (türâb) olarak belirtilir. Bu ise (Ebced) hesabıyla şöyledir:

ب (be) ا (elif) ر (rı) ت (te)

(2) (1) (13) (200) (400) (2+1+200+400=603)
(603+13=616) (6+1+6=13) tür, böylece yine Âdem'in toprağında da iki adet on üç'e ulaşılmış olunmaktadır.

Hz. Rasûlullah (s.a.v.) Hz. **Âli** (r.a.) hakkında **(ebuttürâb)** lâkabını kullanmıştır ki; gerçekten kendisi (toprak babası)dır çünkü: **(Ebu'l Ervah)** dan, yani (Rûhların babası) olan Hz. Rasûlullah'dan aldığı emânet-i İlâhiyye'yi, zâhirleri topraktan halk edilmiş zuhurlara naklederek, asıllarına ulaştırmak üzere nefes-i Rahmâniyye'yi, onlara üflemesi neticesinde, topraktan **(Rûh ve nûr)** kemâlâtı ortaya getirerek onların hem **Rûh'ul Kûds**'leri hem de **(toprak)**larının **(baba)**ları olmuş ve bu dünyadan ayrıldıktan sonra da bu halini devam ettirmiştir, halen de devam etmektedir.

Bu hakikatin olacağını keşfeden Hz. Rasûlullah (s.a.v.) daha baştan ona **(Ebuttürab)** demiş ve (Kerremellahu veche) diye de lâkablandırılmıştır ki; bu her yönden kerem sahibi ve Allah'ın ona yüce ikramları olduğunu gösterir. İkrâm'ın en büyüğü ise kendi hakikatinin, kişinin kendine ikram ve ihsân edilmesidir.

Bu küçük hesaplamalardan sonra yine yolumuza devam edelim.

Kûr'ân-ı Kerîm; Nisâ Sûresi; (4/1) Âyetin de belirtildiği gibi:

﴿١﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً

(Yâ eyyühennâsütteku Rabbikümüllezi halâkaküm min nefsin vahidetin ve halâka minhe zevcehe ve besse minhüma ricâlen kesiran ve nisâen.)

Meâlen - **1. Ey insanlar!. O Rabb'inizden korkunuz ki, sizi bir nefsten (halk etmiş) yaratmıştır ve ondan da eşini (halk etmiş) yaratmıştır. Ve o ikisinden de birçok erkekler ve kadınlar türetmiştir.**

Özet yorum: Bütün Esmâ-i İlâhiyye'ye câmî olan İnsânda iki zıt hâl olan gaflet ve uyanıklık dahi vardır. Gaflet cehilden, uyanıklık ilimden gelmektedir. Gaflet (mudil,) uyanıklık ise (hâdi) isminin zuhurudur.

Gaflet iki türdür, biri zaruri olanı, uyumak, dinlenmek, ihtiyaç gidermek gibi, diğeri ise ilgisiz, bilgisiz, ve cehlinden dolayı İlâhi hakikatlerden uzak, kendini bilmeden yaşamak gibidir.

İlâhi ilim; uyanıklık ki, hayattır. Gaflet ise uyku ki ölüm demektir. Bu yüzden Efendimiz (s.a.v.) **(men sâre bil ilmi hayyen lem yemüd ebeden)** yani; kim ki ilim ile diridir ebeden ölmez buyurmuştur. Burada bahsedilen ilim genel ilim olmakla beraber, her ilim İnsânın ahiret bakasını kazandırmaya vesile olmadığından, ifade edilen ilim "ilm-i İlâhi" (kendini bilme ilmi)dir ki; kişiye gerçek kimliği ile yaşamını ebedi olarak sürdürmeye vesile olur.

Ey İnsânlar! Kendiniz hakkında cehilden, gafletten, sakınınız ki, sonu mudildir. İlim ile hareket ediniz ki, sonu Hâdî, hidayettir; hidayet rıza'dır; rıza ise huzurdur; huzur ise cennettir.

Kim ki; nefsinin (ittika) eder, korur, gafletten sakınır işte bu Âyet-i Kerîme'de başta belirtilen hüküm onların üzerinde ortaya çıkmış olur. Ayrıca her mertebenin (ittika)sı kendine has özellikler ifade eder. Böylece kendileri hakkında belirtilen bilgileri daha iyi anlamaya gayret ederler ve **(halâkaküm min nefsin vahidetin)** sırrını idrâk ederek yaşarlar.

(Halâkaküm) "Sizi halk etti." Yani (bâtın) ismi olan âlem-i gayb'dan (zâhir) ismi olan âlem-i halk'a > şahadet'e dahil ederek, görünür ve bilinir hale getirdi ve size bir varlık elbisesi > kimliği giydirerek (nâs) "İnsân" ismini vererek böylece hitap etti.

(min nefsin vahidetin) (nefs'i vâhid) yani tek nefs'ten; yani, **أَدَمَ (Âdem)** şifresiyle ifade edilen mahalden halk etti, onu da vahidiyyet nefs'inden halk etti ki; işte bu oluşum âlemlerde zuhura gelen çok azim bir hadisedir.

Cenâb-ı Hakk, Hakikat-i İnsâniyye olan bu âlemleri, onlar gizli hazinede iken, a'dem den, izâfi yokluktan zuhura çıkarmayı diledi. Zât-ı mutlak A'ma'iyyet'ten Ahadiyyet'e, oradan Vahidiyyet'e nüzül ederek, orada ilm-i İlâhî'de bütün âlemlerin plânlanması bir bütün olarak oluşturuldu. Burası İnsânın kaynağı, "Vâhidîyyet nefsi" oldu. Buradan Rahmâniyyet mertebesi itibariyle (nefh) edilen "üflenen" Nefes-i Rahmân-i vakti gelince yeryüzünde (Âdem) ismi ile belirtilen (halife-i arz)ı yani arzın > yeryüzünün halifesini zuhura getirdi.

İnsânın iki oluşumu vardır; biri (**ferdi**) ve diğeri (**umumî**) > âlemî'dir. Umumî yani, bütün âlemi kaplayan yönü de birey Âdem ismini alan özel yönü de kaynağını Vâhidiyyet'ten almaktadır. Böylece her iki yön itibariyle de "Vâhidiyyet nefsi" onlara kaynak olmaktadır. (*Bu mertebeler hakkında daha geniş bilgi (vâh'y ve Cebrâil) adlı kitabımız da mevcuttur dileyen oraya bakabilir.*)

Nefs-i vâhiden, asl-ı vâhid (tek) olan Âdem yine vâhid yani tek olarak; fakat bütün ahkâm-ı İlâhiyye'yi, esmâ-i İlâhiyye'yi, sıfat-ı İlâhiyye'yi, zât-ı İlâhiyye'yi ve ef'âli İlâhiyye'yi câmî, yani bütün bunları kendi bünyesinde cem etmiş olduğu halde **Âdem** ismi şifresi ile birey olarak zuhur etmiştir. Ayrıca bütün âlemlerde de (**İnsân-ı kâmil**) ismi ile bir bütün olarak zuhur etmiştir.

(Ve halâka minhe zevcehe) "Ve ondan da zevcesini halk etti." Yani varlığında mevcut (**Havva**)iyyet mertebesi olan "vehim ve hayal" mahallini de kendisinden halk etti ve onlardan da!...

(Ve besse minhüma ricâlen ve nisâen) "Ve o ikisinden de birçok erkekler ve kadınlar türetmiştir.)

Cenâb-ı Hakk evvelâ Vâhidiyyet mertebesini ve Vâhidiyyet nefsinin ondan vâhid olan **Âdem'i**, Âdem'den **Havva'yı**, Havva'dan da çocuklarını, yani çokluğunu meydana getirmiştir. Şu halde ilk halkiyyet mertebesi Vâhidiyyet, sonra Âdemiyyet, sonra Havvaiyyet, sonra Beşeriyyet olarak birbirlerinden meydana gelmişlerdir.

Bu şuna benzer; bir kayısı veya benzeri çekirdeği yere, toprağa gömelim, şartlar olgunlaşınca o çekirdek filizlenmeye başlar, bir müddet sonra hem yukarıya hem aşağıya doğru uzamaya başlar, nihayet bir müddet sonra o çekirdek dal budak salarak ağaç olur ve meyve vermeye başlar. İşte o meyve için de aynı çekirdek yine aynı özelliklere sahip aynı donanımda ki çekirdektir ve aslının gerçek kopyasıdır. Böyle bir çekirdekten üretilen diğer

çekirdeklerle kısa bir süre sonra bütün âlemi aynı meyve ile donatmak mümkündür.

Yani çoğalımları yine kendileriyledir ve her bir çekirdek kendi fitratı üzere halikının verdiği güçle harika bir Halik'tir.

Toprak Havva, çekirdek Âdem gibidir ki; ikisinin iştiraki diğerlerinin oluşumuna birer vesiledir. Halik-i hakiki, evvelâ, (Âdem) diye bir varlığı halk etti, Âdem'den Havva'yı ve her ikisinden kendi fitratları üzere Halik'lerinin verdiği güçle nesillerini halk etti ki; halikiyyet güce bağlıdır. Güç olmayınca halikiyyet olmaz. Ancak bütün isimlere câmi olan Âdem' in varlığında halik isminin de tesirat ve zuhuru mevcut olduğundan, bu oluşumlar meydana gelmiştir ve gelmektedir.

Kûr'ân-ı Kerîm; Âl-i İmrân Sûresi;(3/33) Ayeti'nde belirtildiği üzere:

﴿۳۳﴾ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿۳۳﴾

(İnnellahestafa Âdeme ve Nûhan ve âle İbrâhîme ve âle İmrâne alel âlemiyn.)

Meâlen: **"33. Şüphe yok ki. Allah Teâlâ Âdem'i, Nûh'u, İbrâhim'in sülâlesini ve İmrân'ın hanedanını âlemler üzerine seçkin kıldı."**

Yukarıda belirtilen isimlerle ifade edilen zuhurların sırayla seçilmişliği bildirilmektedir ki; bunların her biri bir

mertebenin öncüleri ve icad edicileridir. Yeri geldikçe izahlarına çalışacağız. Bu bölümde konumuz Âdemîyyet olduğundan sadece o mertebeyi bildirmeye çalışacağız.

Âdem (a.s.) ismi ile zâhir ve bâtın, lâtif ve kesif, şekli ile akıllı, ilmi, kaabiliyeti ile zâtı, sıfatları, isimleri, fiilleri ile diğer varlıklardan seçilmiştir.

Zâti tecelliyi zuhura getirmek ve İlâhi emânetleri yüklenmek için, Âdem gözünden âlemlerini seyretmek ve kendinin ne olduğunu ve daha birçok şeyi için Âdem-i mânâ seçilmiştir. Ve Âdem'in Halife olarak seçilmesinin diğer bir sebebi ise (sıfat-ı mütekaabile-i İlâhiyye)dir, yani karşılıklı zıt İlâhi isimler ile mahlûk olmasındandır.

En büyük seçilmiş, "istifa" (Mustafa) (s.a.v.)dir. Âdemîyyet mertebeye-i Nûhiyyet'i, Nûhiyyet mertebeye-i İbrâhimîyyet'i, İbrâhimîyyet mertebeye-i Mûseviyyet'i, Mûseviyyet mertebeye-i İseviliği, İsevîyyet Muhammediliğ'in seçilmişliğini müjdelemiş ve haber vermiştir.

Muhammedîlik ise bütün bu mertebeleri yeniden ezeli ve aslî hakikatleri üzere binâ edip yenileyerek kendi bünyesindeki asılları ile tebliğ etmiştir. Bütün bu mertebeler Kûr'ân-ı Azîmüşşan'da bildirilen ölçüler içerisinde geçerlidir ve orada muhafaza edilmektedirler. Bu hükümlerin dışındaki her türlü yaklaşım, tatbikat ve anlayışların hepsi (nesh) edilmiş, kaldırılmıştır. Dünya ve ahirette de geçerlilikleri yoktur.

Âdem'in (a.s.) oluşumunu ve geleceğini bildiren Âyet-i Kerîme'ler den sonra, zu-hura çıkışını bildiren Âyet-i Kerîme'lere gelelim. Kısaca yukarıda da belirttiğimiz gibi.

Cenâb-ı Hakk, Âdem (a.s.)ı cennette halk ettikten sonra onu orada bir müddet iskân ettiğini melekler ve iblisle olan münasebetlerini, daha sonra hep birlikte nasıl yer-yüzüne indirildiklerini, **(Bakara Sûresi 2/ 30-38 Âyetlerinde)** bildirmiştir. Şimdilik sadece bu hadisenin

özetini vermekle yetinelim daha ileriki sayfalarda değişik yönleriyle ele almaya çalışacağız.

Bu oluşum insânlığın yeryüzünde görünmeye başladığını ve faaliyete geçtiğini bildiren Kûr'ân-î bilgilerdir.

(Bakara Sûresi 2/30-38 Âyetleri)

﴿٣٠﴾ وَاذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾

(Ve iz kâle rabbüke lilmelâiketi inni câilün fil erdı halifeten kâlû etec'alü fihe men yüfsidü fihe veyesfikuddimâe nehnü nüsebbihu bihamdike ve nükad-disü leke, kâle inni eglemu ma lâtaglemu.)

Meâlen - (30) *Hani; Rabb'in meleklerle, "Ben yeryüzünde bir halife hâlk edeceğim."* demişti; melekler, "Orada bozgunculuk yapacak, kanlar akıtacak birini mi hâlk edeceksin? Oysa biz Sen'i yüceltiyoruz ve Sen'i devamlı takdis ediyoruz." dediler. Allah "Ben şüphesiz sizin bilmediklerinizi bilirim." dedi.

Yukarıdaki; Âyet-i Kerime'lerden de anlaşıldığı üzere, genel olarak yeryüzünde görülen **insânlık** macerâsı, **Âdem** (a.s.) ismi ve sûretiyle başlamıştır. Bu hadiseden, bu mertebeye çıkarılacak hisse şu olabilir: Hayalle geçmeye devam eden bir ömrü şuurlandırmak için, "**Âdem-i mânâ**" yı, **hayal** cennetinden, **beden** arz'ı na indirmek o hali bugün yaşamak olacaktır. Böylece gerçek mânâda kendine dönüş başlayacaktır.

İşte bu yüzden Hakk yolunda yolculuğa çıkacak bir sâlik'in ilk yapması lâzım gelen şey **Âdem Kıssası**'nı çok iyi okuyup, anlayıp, idrak etmeye çalışması olmalıdır.

Bu sebeble onların halleriyle hallenmeye çalışıp, dualarını duamız olarak dillerimizden düşürmememiz gerekecektir.

Daha evvelce de belirtildiği gibi, Âyet-i Kerime'lerin birçok mertebelerden izah ve ifadeleri vardır, kişi kendi yaşantısı itibariyle hangi mertebede yaşıyorsa, alacağı mânâ da o mertebeden olacaktır. Ancak bu mânâ kişinin bireysel anlayışı kadardır, dendiği zaman o mânâyâ sınır konmuş olur ki; İlâhi Kelâm için böyle bir sınır düşünülemez.

Genelde kişiler Âyet'lerde belirtilen ifadelere (fark) yani ikilik yönünden baktıklarından kendilerini daima sahnenin dışında seyirci, diğerlerini de sahnenin içinde oyuncu olarak görürler ve misâl verilen yaşantıları da sadece o kimselere aittir diye zannederek gaflet içinde yaşarlar.

Bazı kimseler de (cem) yani birlik, tevhid yönünden bakarlar ve o hadiseleri kendi bünyelerinde yaşayarak o mertebenin hakikatine ulaşmaya çalışarak kemâlâtlarını geliştirmeye gayret ederler.

İşte biz de, belirtilen bu Âyet-i Kerime'lere ve diğerlerine (cem) yani Tevhid mertebesi itibariyle bakıp, onların seyrine dahil olup, o gerçekleri kendi bünyemizde özet olarak incelemeye çalışacağız ki; onlar bizim de yaşam sahamız, ilmî marifetimiz olsunlar.

Zaten gerçek gaye de budur. Âyet-i Kerime'leri sadece zâhir bir mânâ anlayışıyla âfakî mânâda değil, bâtinî > enfüsî bir anlayışla da kendimizde bulmaya çalışmaktır.

(O vakt-ı hatırla ki:) "Vakt" bilindiği gibi, zaman, demektir ve hadiseler bu zaman seyri içerisinde

oluşmaktadır. Hatırlatmak istenen zaman, Âdem'in (a.s.) hilkatinden epey evvel olan bir zamandır. Bu hadiseyi kendi üzerimizde, enfüsi mânâda tahakkuk ettirerek yaşamaya çalışırsak şöyle bir anlayışı oluşturmamız gerekecektir:

Belirtilen bu "vakt" yani zaman, bir tefekkür > idrak ve şuurlanma zamanıdır. Çünkü bu Âyet-i Kerime'ler tamamen bizlerin şu an içinde olmamız gereken hali bizlere açık olarak, sırasıyla anlatmaktadırlar. Bahsedilen hadiseler ve oyuncuların hepsi bizde ve bizim özelliklerimizdir.

Kişi bu belirtilen hadiseleri idrak etmediği sürece henüz Âdemiyet mertebesine mânen ayak basmamış demektir. Fiziken belki epey yaşlıdır; fakat fikren ve rûhen daha gerçek Âdem olmamış, belki Âdem sûretinde, Âdem'e benzer ve Âdem namzeti olmuştur. Kişinin gerçek Âdem hüvviyetine ermesi bu Âyet-i Kerime'lerde belirtilen gerçekleri yaşamasıyla mümkün olacaktır.

Aksi halde hayat, gaflet ve beşeri benlik ile kendisinden habersiz yaşanacak bir hayat olacaktır. İşte Cenâb-ı Hakk; (o vakti hatırla ki;) demekle bize bu beşeri benlik ve gafletten kurtulmanın özüne dönmenin, yollarını göstermektedir.

On sekiz bin âlemden süzülerek gelip yeryüzünde meydana çıkan İnsân görüntüsündeki varlığın ilk adı "hayvan-ı nâtık" (konuşan hayvan)dır. Bunun "nefs-i nâtika"ya (konuşan nefs)e ve oradan da, "Kûr'ân-ı nâtık"a (konuşan Kûr'ân)a dönüşmesinin başlangıcı bu Âyet-i Kerime'lerin hakikatlerine nüfûz etmekle mümkün olabilmektedir.

Kişi, (o vakti hatırla ki;) hükmü ile kendine dönmeye ve bu Âyet-i Kerime'leri okumaya veya ehlinden dinlemeye devam eder. (*Hani Rabb'ın meleklerle ben yeryüzünde bir hâlife halk edeceğim demişti*). Eğer tefekkür yeteneği var ise okuduğu veya dinlediği bu Âyet-i Kerime'de Rabb, melekler, yeryüzü, ve hâlife hükmü ile belirtilen dört ana

varlık görür. Evvelâ bunların bizdeki karşılıklarını bulup incelemeye ve idrâk etmeye çalışalım; çünkü bu belirtilen şeylerin hepsi bizim vücûd iklimimizde mevcut ve her vakitte de faaliyettedir. Bunları özetle incelemeye çalışalım.

(1) – Rabb= Burada bahsedilen (Rabb), genelde Rahmân'ın idaresinde genel Rabb olmakla birlikte, özelde ise herkesin kendine ait olan Rabb-ı has'ıdır ve her varlıkta ayrı bir hüküm ve özellik arz etmektedirler. Her bir esmâ-i İlâhiyye kendi özelliği itibariyle bir (Rabb) ve terbiye edici bir mürebbiye'dir.

(2) – Melekler= İki türlüdür. (1) **Afakî**; yani bizim varlığımızın dışında olanlar. (2) **Enfüsi**; yani bizim varlığımızda, bizde, bizim ürettiğimiz melekler, "melekeler" yani kuvvetlerdir. **Afakî** olanlar da iki türlüdür; **unsûrî** ve **tabiiyye**'dir. **Unsûrî** olanlar anâsır, yani dört unsûr; toprak, su, ateş, hava kaynaklı olan melekelerdir. **Tabiiyye** olanlar ise anâsır âleminin dışında Nûr-i lâtif, olanlardır.

Bütün bu melekeler, sıfat-ı İlâhiyye ve esmâ-i İlâhiyye'leri, ef'âl-i İlâhiyye'ler olarak zuhura getirmektedirler. **Enfüsî** olanları ise birey varlıklarda İlâhi ve nefsi fiilleri zuhura çıkarmaktadırlar.

(3) – Yeryüzü= Arz, genelde dünya dediğimiz gezegen olmakla beraber; özde ise bizim toprak beden varlıklarımızdır.

(4) – Halife= Gayedir. Melekler kuvvet, **halife güç**, güç ise **sultan**'dir.

Kişinin Rabb'ı hass'ı= Kendinin müdebbiri > tedbir edicisi olan esmâ-i İlâhiyye'den ALLAH (c.c.) ismine bağlı bir esmâ-i İlâhiyye'dir ve onu a'yân-ı sâbite'sinin hükmü ile yönetmeye devam eder.

Melekleri= Kendi bünyesinde yediği gıdalardan oluşan "fiziki kuvvetler" diğerleri ise ibadetleri ve fiillerinden meydana gelen lâtif kuvvetleri "melekeleri-melekleridir."

Yeryüzü= Toprak ağırlıklı, beden mülküdür.

Halife ise= O bedende hakikat-i İlâhiyye'yi idrak edecek ve ona mahal olacak gönüldür. (*Hani Rabb'in melekere "Ben yeyüzünde bir halife halk edeceğim."* demişti.) ifadesi, ef'âl mertebesi mânâsı itibariyle bu oluşumu ifade etmektedir. Kişi bu hakikatleri idrâk etmezden evvel yapmış olduğu ibadet ve iyi fiilleri neticesinde kendisinde:

İmân : Kuvvet-i = melekleri.
Salât : Namaz, kuvvet-i = melekleri.
Oruç : Kuvvet-i = melekleri.
Hacc : Kuvvet-i = melekleri.
Zekât: Kuvvet-i = melekeleri oluşur.

Bu kuvvetler ise zamanla kişide farkında bile olmadan bâtınında > içinde, yaptım hükmüyle bir benlik oluşturur, bu benlik ile çevresinde bu fiilleri işlemeyenlere karşı üstünlük vasfının olduğunu zannetmeye başlar.

İşte bunun üzerine kişinin varlığında oluşan kendi ürettiği kuvvet > melekere, Rabb'î has'ı "Ben bu beden mülkünde Zâti tecelliye mahal olacak bir halife > gönül halk edeceğim." diye buyurur ki; meleklerin > kuvvetlerin çok üstünde bir makam olduğu anlaşılır. Âyet-i Keriyme'de dikkatimizi çeken bir husus da, acaba Rabb başka varlıklara değil de, niçin evvelâ melekere bu haberi açıklamayı uygun bulmuştu?...

Çünkü melekler faal ve müessirdirler. Yani âlemin üzerinde mutlak tesirleri vardır.

Fiiller kuvvet ile meydana geleceğinden **"Ef'âl-i İlâhiye dahi melâike-i Kiram ile zahir olmaktadır."** denmiştir.

İşte bu devreye kadar âlemde sadece **"ef'âl-i İlâhiye"** yani ilâhi fiiller zuhur etmektedir, zât-i tecellinin ise henüz zuhur mahalli oluşmadığından zuhuru olmamıştır.

Bu Âyet-i Kerîme ile zât-i tecellinin zuhur mahallinin hazırlanmakta olduğu haber veriliyordu. Bu yüzden melekler kendilerine bildirilen bu haber ile epey sarsıldılar. Çünkü bu tecelli mahallinin kendilerinden daha değerli ve yüce olacağını sezinliyorlardı.

Halife sıfatıyla vafedilen bu zâti zuhur mahalli olacak varlığın diğer ismi **"zâti güç"** yani **"Sultân"** dir, ilk zuhur mahalline verilen isim ise, **"Âdem"** dir, ve **"zât-i İlâhi"** nin tecellilerini zuhura getirecek olan mahallerdir.

Meleklik: Kuvvet ve şiddet mertebesi.

Halifelik: Güç > "Sultân" lık mertebesi'dir.

Halifelik zuhuru ile faaliyete başlayan zâti tecelli, son Rasûl Hz. Muhammed (s.a.v.) ile **kemâle ermiştir** ve varisleri ile bu kemâlât kıyamete kadar devam edecektir.

İşte bu yüzden melekler, Halife'nin zâhirinde ve bâtınında zâti tecellinin zuhuru olduğundan emre uyararak, O'na secde etmek ile **"Sultân"** (güç) görevlendirilmişlerdir.

İşte bizler de ne zaman bu hakikatleri idrak etmeye ve **"hakikat-i Âdemiye"**yi hayâl cennetimizden > beden arzumıza indirmeye muvaffak olabilirsek, bizim de gerçek Âdemlik halifeliğimiz faaliyete geçmeye başlayacak demektir.

Ancak bunun faaliyete geçmesi için mutlaka bir **"Sultan güce"** ihtiyaç vardır.

Bu kısa izahlardan sonra yine yolumuza devam edelim. Bunun üzerine melekler!...

"Orada bozgunculuk yapacak, kanlar akıtacak birini mi hâlk edeceksin?"

Âyet-i Kerîme'nin bu bölümü hakkında da çok geniş izahlar farklı mertebelerden yapılabilir. Özetle enfûsi mânâsı itibariyle diyelim ki; fesattan kasıt bozgunculuktur. Bozgunculuğun ise çok değişik anlamları vardır. Buradaki bozgunculuk ise yer değişmesidir.

Daha evvelce fili ibadetlere öncelik tanıyor iken, daha sonra Hakikat-i İlâhiyye'yi idrak edecek olan gönlün faaliyete geçirilmesi ile hayata bakıştaki değişikliğin ve önceliğin gönle geçmesiyle, fizikî zâhirî ibadetle, İlâhî bâtinî ibâdetin arasındaki fark ortaya çıktığından fizikî kuvvet > melekler için bu oluşum ikinci planda kalmalarından dolayı sıraları bozulduğundan kendilerinin kanları dökülmüş ve bozguna uğramış olmalarıdır. Böylece hallerindeki tereddütlerini ortaya koymuş olmaktadırlar.

"Oysa biz Sen'i yüceltiyoruz ve Sen'i devamlı takdis ediyoruz." dediler.

Allah "Ben şüphesiz sizin bilmediğinizi bilirim." dedi.

Meleklerin, âfakî ve enfûsî mânâda zuhur kaynak isimleri sübbuh ve kuddüs, Halife İnsânın > gönlün ise Allah, Camî ve Selâm isimleri zuhur, kaynak isimleridir. Hal böyle olunca İnsân veya gönül > Halife, tesbih ve takdisin üstünde irfan etmekte; ALLAH, Camî ve Selâm isimlerini bünyesinde zuhura getirdiğinden bu isimler de diğer bütün esmâ-i İlâhiyye'ye hakim olduklarından, melek > kuvvetlere hakimdirler.

Halife; idrâk, şuur ve irfaniyetle hayata bakarken, melek, kuvvetlik ise sadece iki isimle Rabb'lerini tesbih ve

takdis etmektedirler. Bu oluşum kendi mertebeleri itibariyle kemâl; fakat, Halife > Sultan mertebesi itibariyle yetkinlik değildir. Burada bir şeye daha dikkat etmemiz gerekmektedir. Meleklerin henüz Âdem'in varlığından ve fiziki görünüşünden haberleri bile yok iken, kendisinin kan dökücü ve bozguncu olabileceğine nereden hüküm verdiler?...

Kan dökücülük ve bozgunculuk O'nun vasıflarından sadece bir tanesidir. O'nun gerçek vasıfları ise, Hakikat-i İlâhiyye'nin zuhur mahalli olmasıdır. Acaba bu yönünü niye göremediler veya bilemediler de sadece kan dökücülük ve bozgunculuk yapabilecek yönün üstünde durdular?...

Ayrıca melekler > kuvvetler, demektir. Bir zâta bağlı meleğin > kuvvetin ise bağlı olduğu zâtına böyle bir tavırla cevap vermesi ve fikir yürütmesi mümkün değildir.

Öyle ise melekler nasıl bir hâl içerisinde bu sözleri söyleyebildiler denirse?... Şöyle bir cevap verilebilir: Baş tarafta da kısaca belirttiğimiz gibi, Âdem'in son iki harfi, yalnız olarak okunduğunda sadece (دم) dem olarak okunduğundan, bunun mânâsının da (kan > kan dökücülük) olmasından, belki o yönden bir kıstasla bu fikre düşmüş olabilirler. Bozgunculuk ise, daha evvelce de belirtildiği gibi, Âdem > halifenin zuhura çıkışıyla İlâhi sıralama değişeceğinden, kendi sıraları Hakk'ın indinde daha aşağılara düşeceğinden bu yolla da bozgunculuk yapacak diye fikir yürütmüş olabilirler.

Ancak; onlar, Âdem'in başındaki (ا) elif'i dikkate almadıklarından bu yargıya düşmüşlerdir. Elif ise Ahadiyyet mertebesinin, Âdem'in başında olarak, bütün mertebeleri ile Âdem'de zuhurda olacağını, onlar kabiliyetlerinin yetersizliği

yüzünden idrâk edememişler ve bu vasfını ifade edememişlerdir.

Rububiyyet mertebesinden anlatımı verilen bu hadisede, varlıklar bu mertebenin gereği, birer kimlik almaktadırlar. Sıfat mertebesinde, Melekler sadece birer kuvvet hükmünde iken, Rububiyyet yani, Esmâ mertebesinde birer kimlik almaktadırlar. İşte bu mertebenin gereği almış oldukları veya verilmiş olan o kimliklerle geçici bir sahne kurulur o sahnede o kimlikler, aslî birer varlık gibi oyunlarını sergilerler. İşte bu oluşum üzerine Melekler > kuvvetler bu yoldan o değerlendirmeleri yapabilmışlardır. Yoksa böyle bir fikir yürütmek onların ne haddi ne de görevleridir.

Kısaca böyle bir izah yoluna giderek anlamaya gayret edelim. Meleklerin bu ifadeleri hakkında daha çok başka yönlerden de izahları vardır; fakat mevzuun daha fazla uzamaması için bu kadarla yetinelim. Cenâb-ı Hakk bu özet bilgileri yaşamamıza intikal ettirsin. Bunları anlamak dahi hayatımızda büyük inkılaplara yol açacaktır. Devam edelim.

Bunun üzerine:

Allah "Ben şüphesiz sizin bilmediklerinizi bilirim." dedi.

Her şey'in zâhiri, bâtını, evveli ve ahırî kendisi olduğundan, O'nun mülkünde gizli bir şey olamayacağından, meleklerle böyle demiştir.

﴿٣١﴾ وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٢﴾

(ve alleme Âdemel esmâe küllehe sümme aradahum alelmelâiketi fe kâle enbiünî bi esmâi he ülâi in küntüm sadikiyn.)

Meâlen - (31) **"Ve Âdem'e bütün isimleri öğretti."**

Yani, kendi enfüsi varlığında mevcut esmâ-i İlâhiyye'yi bildirdi ve âfakî bütün şey' iyyet-i (eşya'yı) kendisine tanıttı. Âfak ve enfüsün kendinde mevcut olduğunu bildirdi.

Sonra eşyayı meleklerle gösterdi. "Eğer sözünüzde samimi iseniz bunların isimlerini bana söyleyin." dedi.

Melâike-i Kirâm'ın kendi görevleri dışında bir şeye şuurları olmadıklarından, bu eşyayı ve esmâ-i İlâhiyye'yi anlayamadılar; çünkü bir şey'i anlamak için o şey'i anlayacak idrâke sahip olunması gerekmektedir. Bu da meleklerde olmadığından, kendilerinde olan bu eksikliği o anda anladılar da:

﴿٣٢﴾ قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا
إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٣٢﴾

(Kâlû sübhaneke lâ ilme lenâ illâ mâ allemtenâ inneke entel alimül ha-kiym.)

Meâlen - (32) **Cevab verdiler: "Sen münezzehsin, öğrettiğinden başka bizim bir bilgimiz yoktur. Şüphesiz Sen hem bilensin, hem hakim'sin."**

Yaptığımız ibadetlerden meydana gelen melekler, bizlere sadece sevap üretirler; fakat irfaniyet > marifetullah üretmez ve bu sahayı bilmezler. Âdem ismi verilen halife > gönül'de ise, bütün hakikat-i İlâhiyye'yi anlayacak kabiliyet vardır ki; Hakk'ın en geniş, cilâlı, parlak aynasıdır.

Alîm ve Hakîm, isminin kendilerinde zuhuru olmadığını, bu zuhur olmadığından da, ilim ve hikmetle hareket edemeyip sadece fiil ile hareket edebildiklerini ve fiilin neticesinde bir kuvvet oluştuğunu kendilerinin de bu kuvvet olduklarını, melekler anlamış oldular.

Âdem= Halife > gönül'de ise bütün isimlerle birlikte Alîm ve Hakîm isimlerinin de zuhuru olduğundan, kaabiliyyet-i ilim ve hikmetle hareket etmesidir.

﴿٣٣﴾ قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ أَنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾

(Kâle ya Âdemu enbi'hüm biesmâihim felemma enbeehüm biesmâihim, kâle elem ekulleküm inni eglemu gaybessemâvati vel erdı ve eglemu ma tüb-düne ve ma küntüm tektümune.)

Meâlen - (33) Allah "Ey Âdem onlara isimlerini söyle." dedi. Âdem isimlerini söyleyince Allah, "Ben gökler ve yerde görünmeyeni biliyorum, sizin açıkladığınızı ve gizlemekte olduğunuzu da bilirim, diye size söylememiş miydim?" dedi.

Bütün bu âlemler Cenâb-ı Hakk'ın zuhuru ve tecelli mahalleri olduğundan gayr'a yer yoktur, gayr olmadığından da mülkünde yabancı yoktur, yabancı olmadığından kendine meçhul gizli bir şey de yoktur. Ve mülkünde hangi zuhuru

mahallinde ne işleniyorsa hepsinden haberdardır. Çünkü hepsi kendi varlığında oluşan fiillerdir.

﴿٣٤﴾ وَاذْقُنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا
إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٣٥﴾

(Ve iz kûlnâ lilmelâiketiscüdü li Âdeme fesececü illâ iblise eba vestekbe-ra minel kâfiriyne.)

Meâlen - (34) **Meleklerle, "Âdem'e secde edin."** demiştik. **İblis müstesnâ hepsi secde ettiler, o ise kaçıncı, büyüklük tasladı ve inkâr edenlerden oldu.**

Kûr'ân-ı Kerim'de; Meleklerin zıddı olan ve secde etmeyen bu zuhurun ismi sırasıyla; cin, iblis ve şeytan diye geçer. Dini kitaplarda ilk isminin azâzil olduğu yazılıdır.

Mevzu ile ilgili olduğundan bu Âyet-i Kerime'nin **Vâh'y** ve **Cebrâil** isimli kitabımızda (223)üncü sayfasından başlayan (228)inci sayfaya kadar devam eden özet yorumunu nakletmeyi uygun gördüm.

Özet yorum:

Yukarıda da ifade edildiği gibi melekler, zât-ı mutlağın isim ve sıfatlarını "**ef'âli ilâhiyye**" İlâhi fiiller olarak ortaya koymaktadırlar ve bu hale ihtilâfları, karşı koymaları söz konusu değildir.

"**Kulnâ**" görüldüğü gibi bu Âyet-i Kerime zatidir. Yani Cenâb-ı Hakk aracısız bu Âyet-i Kerime'yi kendi zatından, "**Biz demiştik.**" diye ifade buyurmuşlardır ki çok mühimdir. "**Biz**" olarak ifade edilen husus, Hakk'ın her bir sıfat ve ismine verdiği değer ve şahsiyeti açık olarak göstermektedir.

Zatına bağılı olan her bir sıfat ve ismin zuhuruna görevli olan melâike, Âdem'de mevcut olan zatî zuhurda da her bir ismin ve sıfatın toplu olarak mevcut olması sebebiyle Âdem'e secde, Hakk'a secde olduğundan, "**iscidü li âdeme**" "**Âdem'e secde edin.**" denildiğinde, emre amade olan melâike, "fesece dü" (hemen secde ettiler). Çünkü bu "zatin zuhurlarına" olan emri idi.

"**İllâ iblis**" "**Ancak iblis secde etmedi.**" ifadesiyle de bir başka oluşum belirtilmiş olmaktadır. Bilindiği gibi melekler, "nûr"dan; İblis-şeytan, "nar-ateş"ten halk edilmişlerdir. Bu iki ayrı kaynaktan meydana gelmiş "melek-kuvvetler" tabii ki değişik oluşumlar göstereceklerdir.

Eski ismi, Süryanice, "azazil"; Arapça, "haris" olan "**iblis-şeytan**" nûrani melek kuvvetlerinden daha değişik bir özelliğe sahiptir. Ateş nûra göre daha kesiftir, ondan meydana gelen varlıklar da, nûrdan meydana gelen meleklerle göre daha kesiftir. Kesafet arttıkça bireysel benlik ve nefsanî şahsiyyet önem kazanmakta, böylece birey akıl daha öne çıkmaktadır. Bu yüzden zâhirî yüzeysel değerlendirmeler artarak kıyasta başa geçmektedir.

Bütün varlık âlemi, "**aklı küll**" ün hükmü altında, bir bütün olarak faaliyet göstermektedirler. Bunlardan lâtiften kesife doğru zuhura çıkmaya başlayan iblis ve şeytanlar o nispette **bireysel şuur sahibi** olmaktadır.

En son koyu kesafete sahip olan insanlar ise, onlardan daha ileri bir şuur ve akla sahip olmaktadır.

Azazil, "Aziz" haris, "cebbar" ikisinin ittifakı, "**mütekebbir**" isimlerini ifade ettiklerinden iblisin ahlâkı, bu isimlerin özellikleri ile oluşmaktadır. Bu isimlerin **Rahmânî mânâda** kullanılması, büyük yücelikler.

Nefsanî ve bireysel menfaat yönünde kullanılması ise, seviyesizlik, düşkünlük ve zilleti getirir.

“Halife-i Âdem” halk edilmezden evvel varlıkların içinde en akıllı varlık, “azazil” idi ve meleklerle gerektiğinde **hocalık** yapıyordu.

“Halife-Âdem” topraktan halk edildi, kendine İlâhi isimler talim ettirildi. “İlâhi-nefha” sunuldu: “Allah” ismi câmi-i hediye edildi. Böylece **Rahmân** sûret-i üzere techiz edilerek cennette iskân edildi. Azazil’in, Âdem’in bu iç özelliklerinden haberi yoktu, olsa idi dahi anlaması mümkün değildi; çünkü mutlak tevhid ilmini de bilmiyordu.

Cenâb’ı Hakk’ın meleklerle, “Âdem’e secde edin.” emrini verdiğiinde, melekler, “fesece dü” (hemen secde ettiler). **İblis** ise kaçındı, büyüklük tasladı ve inkâr edenlerden oldu.

Kendisine *Kûr’ân-ı Kerim; A’raf sûresi; (7/12) Âyetinde*, “Âdem’e niye secde etmedin?” diye sorulduğunda:

﴿١٢﴾ قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ ﴿١٣﴾

“Kale ma meneake ellâ tescüde iz emertüke, kale ene hayrun minhü ha-lekteni min nârin ve halektehu min tıyn.”

Meâlen: **12. Buyurdu ki: “Sana emrettiğim zaman seni secde etmekten ne men etti.” Dedi ki: “Ben ondan hayırlıyım, beni ateşten ‘halk ettin’, onu ise çamurdan halk ettin.”**

Yukarıda belirttiğimiz gibi kendisinde oluşan ates ağırlıklı bireysel benlik aklı, Âdem’in dışına bakıp sadece kendi anasırından, yani **ateşinden** daha ağır, o yüzden

aşağıda olan toprağına bakıp zahir kıyas ile karar vererek bu hükmünü mutlak zannetti ve **"Ben ondan üstünüm."** dedi.

Bilindiği gibi ateş yandığı yerden yukarıya doğru uzanır. Halbuki Âdem'de anasının tamamı, yani **"toprak, su, ateş, hava"** olmakla birlikte, ayrıca iç dinamiğinde **"Rahmâniyyet"**inde tamamı mevcut idi.

Görüldüğü gibi **"Âdem"** in zahirinin.
Birinci mertebesi, **"toprak" > "hikmet,"**
İkinci mertebesi, **"su" > "hayat,"**
Üçüncü mertebesi, **"ateş" > "azamet"**
Dördüncü mertebesi, **"hava" > "kuvvet" tir.**

Âdem zâhiren dahi dörtte üç (3/4) iblisten ileridedir.

Bu özelliklerini idrak edemeyen iblis, sadece **"toprak-ateş"** kıyası ile baktığı bu hadisede **"telbis"** oldu yani yaptığı kıyas onu şaşırttı. (**Telbis:** İki benzer şeyi birbirinden ayırt edememe, örtme, sahtelendirme.) İşte biz insânlar dahi, akl-ı cüz'ümüzün verdiği bir yorum ile yaptığımız kıyaslarda büyük hatalara düşmekteyiz ve böylece biz de zaman zaman **"telbis"** olabilmekteyiz.

Meseleye diğer yönüyle, **fiziki mânâda** baktığımızda dahi ateşin toprağa secde etmediğini görürüz. Çünkü ateş yanınca nerde olursa olsun mutlaka yukarıya doğru çıkar. Elimize bir mum alıp yakalım, mumu değişik şekillerde yana veya aşağıya doğru ters döndürerek tutalım, mum alevi yine de yukarıya doğru baş kaldırarak yanmasına devam edecektir. Tek çaresi söndürülmesidir. O zaman da ateşliği gideceğinden vücudu ve özelliği kalmayacaktır.

İşte iblis iki yönden de **"fiziki > ilmi"** secde etmedi. Eğer etse idi Âdem'e mensub, ona muti > tabi, onun mutlak hükmünde, melekler gibi bir araç olacaktı, böylece de

kimliğini kaybedecek idi. Gerek zâhir kıyası, gerek fiziki yapısı itibariyle secde etmedi.

Âdem'e secde emri, daha evvel kendinin de bilmediği, kendinde var olan bu hususiyetlerinin ortaya çıkmasına sebep olduğundan bir bakıma ona geçici rahmettir. Bu özellikleri ile "**aziz, cebbar, mütekbir**" Hakk'ın karşısına çıkıp konuşma cür'etini göstermiş, bireysel nefsânî benliğin zemini ve "**heva**"nın da kaynağı olmuştur.

Gerçek mânâda "**Âdem-Halife**" yani "**insân**" ALLAH ve câmî isimlerinin de zuhuru olduğundan "**aziziyyet, cebbariyyet, mütekbiriyyet**" onun bir vasfı olup kontrolü altındadır. Yani iblisleri ona tabidir.

ابليس

İblis'in ebced hesabı sayı değeri:

س (sin) ي (ye) ل (lâm) ب (be) ا (elif)

(60) (10) (30) (2) (1)
toplarsak; (60+10+30+2+1=103) tür, ortadan sıfırı kaldırırsak **(103)** > **(13)** on üç olur ki; bu da Hz. Muhammed (s.a.v.)in şifre sayı değeridir.

Böylece iblisin dahi, aslının (hakikatinin) "**Hakikat'i Muhammediyye**"ye dayandığı açık olarak görülmektedir.

Yukarıda da kısmen bahsedildiği gibi, her birerlerimizin varlığında sûrî olarak yaptığımız ibadetlerimizden meydana gelen kuvvetler > melekler oluşmakta, diğer taraftan da Cenâb-ı Hakk orada kendi zâtını idrak edecek bir mahal, gönül, güç > Halife meydana getiriyor ve meleklerle onu karşılaştırıyor.

Neticede; İlâhi zâtın zuhur mahalli olan bu Halifeye; yapılan teklif üzerine melekler secde ediyorlar. Bu secde Âdem'in toprağına değil, onda mevcut İlâhi Zât'ın varlığıdır.

Bu hususlar hakkında âlimlerimiz birçok şeyler söylemişlerdir, mühim olan Cenâb-ı Hakk'ın muradı ve emri İlâhi'sidir. Dileseydi onları her hangi bir ağaca veya başka bir şeye de secde ettirirdi, buradaki mes'ele emre itaattir. Dolayısıyla bu secde Âdem'in varlığında Hakk'a olan secdedir.

Nasıl ki; Kâ'be-i Muazzama'da yapılan secde anında, Kâ'be-i Muazzama'yı hayalen yukarıya kaldırdığımızda görülen manzara insânların birbirlerine secde ettiği yönündedir. Ancak bu secdeler her bir insânda bulunan abdiyyetiyle diğer insânda bulunan (venefahtü) Hakikat-i İlâhiyye'yedir, yoksa toprak bedenlerine değildir.

Bireysel varlıkta secde etmeyen her birerlerimizde mevcut nefsi emmâre ve levvamelik hükümleridir. Nefs'lerimiz'in öteki mertebeleri değildir. Kemâlât arttıkça nûraniyyet artmakta böylece lâtifleşmeye başlayan birey'in varlığında iblisiyyet' in hakimiyet'i yavaş yavaş azalmaya başlamaktadır.

Efendimiz (s.a.v.) "*Herkesin bir şeytanı vardır, ben şeytanımı müslüman ettim.*" diye buyurmaları bahsedilen varlığın eğitilebilirliğinin olmasıdır. Başta secde etmeyen iblis, nefsi emmârelik ve levvâmelik hükmünden kurtulduktan sonra, nefsi sâfiyye'ye ulaştığı zaman, zâtıyla zât olmakta ve Âdem'le birleşmektedir. Böylece meleklerden çok üstün bir hal ortaya çıkmaktadır. Gerçek mânâda ilerleme de ancak bu hadiseden sonra gerçekleşmektedir, rûh ile nefsin birlikteki faaliyetleridir ki; insân'ın gerçekten Hakk yolunda ilerlemesini sağlamaktadır. Bu özetlemelerden sonra yine yolumuza devam etmeye çalışalım.

﴿٣٥﴾ وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا
مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ
فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٣٥﴾

(Ve kulnâ: Ya Âdemüskün ente ve zevcükelcennete ve külâ minha raga-dan haysü şî'tüma velâ takraba hezihişşecerate vete künâ minezzâlimiyn.)

Meâlen - (35) "*Ey Âdem! Eşin ve sen cennette kal, orada olandan istediğiniz yerde bol bol yiyin yalnız şu ağaca yaklaşmayın; yoksa zâlimlerden olursunuz.*" dedik.

Âdemüskün, (Sen ve eşin cennette sakin olun.)

Bu cennetin yeryüzü **arz** cenneti mi; yoksa, **feza** da ayrı bir gökyüzü cenneti mi, olduğu hakkında az da olsa ihtilâf vardır. Alimlerin çoğunluğu bu cennetin dünya dışında olduğu kanaatindedirler. Genel yorum da bu yöndedir; ancak bazı âlimler de Âdem'in yeryüzünde yüksek bir yerde var edildiğini ve oradan aşağı düzlüğe indirildiğini, ifade etmektedirler.

Tevrat ismiyle bugün elde bulunan kitapta da, Âdem'in (aden) cennetinde, dünyada yüksek ve verimli bir bahçede var edilip çorak arazi düzlük yere indirildiği bildirilmektedir. Bilindiği gibi "cennet" (sık ağaçlık, yeşillik, ağaçların sıklığı yüzünden yerin görülemediği saha) demektir.

Âdem ve Havvâ'nın iskân edildiği cennetin, Hakk'ın indinde bir mahal yeri olduğu gibi, her bir insânın içinde bulunduğu mertebesi itibariyle de pek çok özellikler ifade etmektedir. Bir kimse eğer gaflet ve hayal içinde yaşıyorsa, bu yaşamı geçici dünya hayal cenneti'dir.

Eğer bir kimse şeriat ehli ise, yapmış olduğu fiillerinden meydana gelen fiil cenneti'nde yaşıyor demektir.

Eğer bir kimse tarikat ehli ise, yapmış olduğu fiil ve zikirlerinden meydana gelen duygular cennet'inde yaşıyor demektir.

Eğer bir kimse idrâk ve irfân ehli ise, idrâkinden ve irfâniyyetinden meydana gelen âriflik cennetinde yaşıyor demektir.

Her türlü mertebede olan kimselerin orada iskân edilmesi ve oradan indirilmesi çok, çok değişiklikler arz etmektedir. Ne kadar şahıs varsa o kadar cennet yaşamı ve oradan indirilme hikâyesi vardır. Bunların hepsinin yazılma imkânı tabii ki yoktur; ancak genele hitab edecek yönlerinin yazılma imkânı vardır ki; bu hususta genel bir yaşam bilgisi ortaya çıkmış olsun. (Biz yine Âdemiyet mertebesinde yolumuza devam etmeye çalışalım.)

(Kûlnâ) "Biz dedik ki!" hitabı zâtî'dir, yani Cenâb'ı Hakk zâtından zâti bir oluşumu kendi kelâmından, kelâm-ı İlâhî'si olan Kûr'ân-ı Kerîm'inde aracısız olarak ifade etmektedir ki; gerçekten çok mühim bir zât-i oluşumdur.

Âdem (a.s.)'in mevzuunun başında (Rabb'in meleklerle dedi ki) ifadesiyle buradaki (biz dedik ki) ifadesi arasında irfan ehli açısından çok büyük farklar vardır.

"Ya Âdemu üskün" "Sakin olun oturun.", (Nerede?) "Sen ve eşin şu cennette..." **"Sekene"** (Sakin oldu.) fiilinden bir emri bildiren **(üskün)** fiili Hakk'ın emridir. Hakk'ın emri ise farzdır, yani belirtilen mahalde oturmak farzı yerine getirmektir, o ise mutlak itaattir. Yine bu fiilin (ism-i zaman, ism-i mekân) hali, **(mesken)**dir. Bahsedilen "mesken" ise cennet ismiyle ifade edilmiştir. (ismi faili) **sâkin** "oturan" (ismi mef'ul'u) **meskûn** "oturulan yer"dir.

Aynı kelimeden türeyen **miskin** sözcüğü de vardır ki; hiçbir şeyi olmayan, hiçbir şeyi olmadığı için de "mutlak sakın" olup hareket edemeyen, yoksul, (fakr) fukaranın da altındadır.

İşte Cenâb-ı Hakk, Âdem ve Havvâ'ya, **miskin** yani kendi varlığından fakr'a düşmüş, size ait bir varlığınız olmadığı halde İlâhi hakikatlerle cennet denilen yerde **(üskün)** "Sakin olunuz." buyurmuştur.

Ve devam ederek: "İstediğiniz yerde yemişlerinden bol bol yiyiniz." Bu yemişler bedeni > fiziki, olmakla beraber, esmâ-i, sıfat-i, ve zât-i ilimler > yemişler'dir ki; kişinin zâhir, bâtın, beden ve rûh gıdalarıdır.

Kişi hangi mertebede ise o mertebenin ve daha aşağısının yemiş ve meyvelerinden yiyebilir. Bulunduğu mertebenin üstündeki meyvelerin yenilebilmesi ancak ehlinin tarif ve telkinleriyle mümkün olabilmektedir. Aksi halde yemeye kalkması kendisine fayda yerine zarar verir.

"Ancak şu ağaca yaklaşmayın." hükmü; o mertebede henüz Âdemiyyet' in tenezzül kemâli ortaya gelmediğinden, emmâre ve levvâme özellikleri oluşmamıştı.

İşte bu emir ortaya konunca, Âdemiyyet mertebesinde yani, Âdem ve Havvâ zuhurunda, levvâme ve emmâre mertebeleri uyandırılarak faaliyete geçirilmeye başlanmıştır. A'yân-ı sabiteleri hükmü ile kendilerinde, a'dem de > yoklukta, yani kuvve de olan bu iki mertebe, (emr-i teklifi)ye karşı, (emr-i irâdî) olarak kuvveden fiile, zuhura çıktı ki; bu oluşum, "**sakin > miskin**" olan, kendi kendi ile olmayan, Âdem ve Havvâ'nın varlığında Hakk'ın **(şâe)** bâtının dilemesi oldu. Çünkü bütün bu âlem de meşiye-i İlâhi'nin yani Allah'ın dilemesinin dışında hiçbir şeyin olması mümkün değildir. Eğer oluyorsa, oraya Allah'ın saltanatı tesir edemiyor demektir ki "**acz**"dir. Hakk için de böyle bir şey tahayyül bile edilemez.

Cennet'in sonsuz ağaçları içerisinde belirtilen o ağaca yaklaşımları, Âdem'le Havvâ'nın belki de hiç olmayacaktı, özellikle cennetin sol tarafında meydana getirilen bu ağaca dikkat çekilerek varlığından özellikle bahsedilmesi diğer ağaçlar gibi sıradan bir ağaç olmadığı, varlığında çok büyük hikmetler ve özelliklerin olduğu kolayca anlaşılacaktır. Bu hususa tekrar devam edeceğiz.

"Yoksa zâlimlerden olursunuz." "Zâlimûn"
"zâlim" in çoğuludur. O ağaca yaklaşıldığı zaman ne olacağı açıkça belirtilmektedir.

Zâlim= lügatta, (zulmeden, haksızlık eden, yani ortalığı karartan)

Zulmet= ise lügatta, (karanlık) demektir.

Bu Âyet-i Keriyme'de çok hasas dengelere dayalı iki husus vardır:

- Birisi; dışarıdan yapılan emr-i teklifi'yi dinlemeyip o ağaca yaklaşırsa bâtınına karşı, yere inip onu zora ve zarara sokacağından zâlimlerden olacaktır.

- Diğeri; ise iç bünyede var olan emr-i irâdiyye'ye uyup o ağaca yaklaşımları neticesinde yere inip orada kendi gerçek kimliklerini müşahede edip tekrar geldiği bâtın âlemindeki a'ma'iyyet, yani (sevâd'ı a'zâm) "büyük karanlık" mertebesine ulaşmış olacaktır ki; her iki mânâda da kişi zâlim hükmüne girmiş olacaktır.

- Birisi: Kendi beşeriyeti'nin karanlığına girip kalması.

- Diğeri ise: Aslına ulaşip, beşeriyeti'nin aslında kaybolması, yani karanlığa girip hükmünün hakikati itibariyle istilâ edilip yok olmasıdır.

Bu hususa da başka Âyetler'de tekrar devam edeceğiz.

﴿٣٦﴾ فَازْلَهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا
فِيهِ وَقَلْنَا اهْبُطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي
الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٦﴾

(Feezellehümüşşeytanü anha fe ahracahüma
mimma kânâ fihi fekûlnâh bitu bagdüküm libagdin
adüv veleküm filardı müstekarrun ve metaun ilâhiyn)

Meâlen - (36) *Şeytan oradan ikisinin de ayağını
kaydırdı, onları buldukları yerden çıkardı. Onlara,
"Birbirinize düşman olarak inin, yeryüzünde bir
müddet için yerleşip geçineceksiniz."* dedik.

Meâlde, (Şeytan oradan "cennetten" ikisinin de
ayağını kaydırdı.) Hükümünü çok iyi incelememiz lâzım
gelmektedir. Şeytanın gücü Âdem ve Havvâ'yı mutlak
mânâda cennetten çıkartmaya kâfi gelmez.

Ancak; (Şeytan Âdem ile Havvâ'yı cennette,
yerlerinden kaydırdı.) olur. Cennetten kelimesinin sonundaki
(n) harfi fazladır ve mânâyı da bozmaktadır.

Onlar cennetin rûhâni mahallinde oturuyorlar iken,
nefsânî mahalline, beşeriyetlerine doğru kaydırdı demektir.

Yukarıdaki Âyetlerde o varlıktan iblis olarak
bahsediliyor iken burada ilk def'a şeytan olarak
bahsedilmektedir ki; iki oluşum arasında fark vardır. (iblis-
telbis) için aslına vakıf olmadan inkâr yani secde etmemek;
burada ise **şeytan**'lık yani bozgunculuk vardır. (**şey-tan**) bu
âlemde görülen ne kadar varlık varsa hepsi bir **sey** dir. **Şey**'
in cem'i yani çoğulu **eşya** dır ki; mânâsı malümdür.
Gördüğümüz her bir **şey** de **eşya**'dandır. **Tan** ise, iki **tan-**
tan yan yana gelince (**tantana**) olur.

(Tantana) ise lügatta= “**tan tan**” diye seslenme, ses çıkarma, şaşaa, debdebe, patırtı, gürültü, gösteriş diye geçer. Hâl böyle olunca kısaca ifade edersek, **(şeytan)** kelimesi, (eşyanın tantanalı sesi)dir diyebiliriz.

İşte iblis âlemde ne kadar şey’iyyet varsa hepsinden (tantana) ile zuhur edip muhatabını şaşirtma yollarını arar. Bu ölçüleri bilen kimse âlemin tantanasına kanmaz, bilmeyen ise meraklı ve boş bakışlarla eşyadan gelen bu tantanalara kolayca kanar. İşte bu oluşumu meydana getiren **iblis** bu faaliyeti itibariyle **(şeytan)** ismini alır ki; ilk def’a yaptığı (tantana) bu Âyet’i Kerîyme ile Âdem ve Havva’ya olup, onları cennetin sağ tarafında olan letafetten, rûhaniyyet’ten, sol tarafta olan kesafete yani beşeriyet’ine doğru ayaklarını kaydırması o’nun **şey-tan-iiyyet**’indendir, diyebiliriz.

İşte nerede böyle bir (tantana) var ise iyi bilinmelidir ki; onun arkasında **iblis** vardır ve **şeytaniyyet** vasfını orada kullanıyor demektir ki; o mahalde hepsinin ayağını kaydırmıştır diyebiliriz.

Üzülerek ifade etmek istiyorum ki; günümüzde bu hali çok mübalâğalı olarak kullanan ve istismar eden **reklâm** yapımcı ve yayımcılarının hiçbir sınır tanımadan yayımladıkları (tantanalı) görüntü ve seslendirmelerinin kaynağı, iç bünyelerinde bulunan vehim hayal gücünün kontrolsüz olarak sahnelendirmeleridir, diyebiliriz.

“Onları buldukları yerden çıkardı.”

Yani cennetin mânevi ve rûhani nimetlerinden ayaklarını kaydırıp beşeriyetlerine doğru uzaklaştırdı.

“Birbirinize düşman olarak yeryüzüne ininiz.”

Cennetten çıkarılma ALLAH'ın hükmüyle bu Âyetle sabittir. **اهْبِطُوا (ihbitû)** "İniniz."dir. Bazınız, bazınıza düşman olarak, derken üç varlıktan, yani Âdem, Havvâ ve şeytan'dan bahsedilmekte ve üç yapı > karakter belirtilmektedir. Ayrıca ilgili melekler de yeryüzüne onlarla birlikte indirilmiştir.

Âdem = Hakikat-i İlâhiyye'yi,
Havvâ = Hakikat-i nefsâniyye'yi
Şeytan = Hakikat-i vehim ve hayaliyye'yi ifade etmektedir.

Zâhiren her ne kadar bunlar birbirlerinden ayrı, zıt, düşman gibi gözükyorlar ise de bâtinen birer mertebe ve geçişirler. Bunlardan her biri kendini ayrı gördüğü sürece düşman hakikatini idrak edip, anlayıp eğittiğinde de dost olur.

Âdeme, yani hakikatine ulaşmak için (şeytan)dan Havvâ'ya, oradan Âdem'e geçmek gerekir.

A'dem'den beşeriyet'ine inmek için'de, Âdem'den Havvâ'ya, oradan beşeriyet'ine nefsâniyyet'ine, yani şeytaniyyet'ine dilerse geçer öyle yaşarsın, her iki yönde de orta mahal **Havvâlık**'tır, yani üretkenliktir. (İhbitû - ininiz) İlâhi kelâmında, evvelâ bu üç mertebenin kıyamete kadar gelecek kopyalarına hitap vardır.

Onlar da, Mânâ âleminden ef'âl âlemi olan bu madde âlemine, burada kimliklerini bulsunlar diye **ininiz** hitabına her dünya ya gelenler bâtinen muhatap olurlar.

"Orada bir müddet için yerleşip geçineceksiniz." dedik.

Âdem (a.s.)ın var edilmesinden evvel onun yaşayabileceği yeri, yani arz > dünya, üzerinde yaşanacak hale getirildi, bu da gösteriyor ki; Âdem'in cennetteki iskânı zaten geçicidir. Eğer orada ebedi kalacak olsaydı dünya denilen hanesi inşa edilmezdi. Orada yaşayacak kimseler olacak ki o yer inşa edilmiş olsun. Yaşanmayacak yeri inşa etmek ise yersizdir.

Âdem'ler, Havvâ'lar ve şeytan > iblisler, bu dünya âleminde kendilerine tanınan süre müddetince yaşayıp ihtiyaçlarını giderip müddetlerinin sonunda ayrılacaklardır ki; zaten de öyle olmaktadır.

İşte buraya gelip yaşamanın gayesi ihbitû "İniniz." hükmü ile batından zahire doğru inip, orada kendini bulup, es'adi "çıkınız > yükseliniz" hükmü ile, indirilen asli makamına kendini tanıyarak ulaşması emridir'ki; mi'râc'ı hakikidir. İnmeden çıkmak olmaz.

﴿٣٧﴾ فَتَلَقَىٰ آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ
هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿﴾

(Fetelâkka Âdemu min rabbihi kelimatın fetebe aleyhi innehü hüvettev-vabürrahim.)

Meâlen - 37." Âdem Yüce Rabbi tarafından bir kısım kelimeler aldı. Onun üzerine tövbe eyledi. Tövbeleri ziyadesiyle kabul eden, pek ziyade merhamet sahibi olan ise ancak o Kerem sâhibi Rab'dır."

Bu kelimelerle tövbe etti, tövbesi kabul edildi, zaten o tevbeleri kabul eden çok merhametlidir. (Bu tevbe Âyet-i ileride gelecektir.)

﴿٣٨﴾ قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَمَا يَأْتِيَنَّكُمْ
مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾

(Kûlnahbitû minha cemian fe immâ
ye'tiyenneküm minnî hüden femen tebia hüdaye felâ
havfun aleyhim ve lâhum yahzenune.)

Meâlen - (38) **Dedik ki: "O cennetten hepiniz
aşağı ya ininiz. Eğer benim tarafımdan size bir hidayet
gelir de her kim hidâyetime tâbi olursa artık onlar için
bir korku yoktur. Ve onlar mahzun da olmayacaktır."**

İkinci def'a bu ifadenin kullanılması, cennetten
indirilmenin Hakk'a ait olmasındandır. Yukarıda ifade edildiği
gibi, şeytan onların sadece ayaklarını kaydırды cennetten
indirmedir; çünkü bu güç onda yoktur.

"Size bir hidayet gelince..."

Yeryüzüne indiğinizde size şeriatım olan, Hâdî
ismimin zuhurları gelecektir ki; bunlar zât-i tecellimin her
mertebedeki mahalleridir.

"Her kim hidayetime tabi olursa..."

Eğer yeryüzüne inilmeseydi, sıfat-ı İlâhiyye'ler ve
esmâ-i İlâhiyye'ler, ef'âl-i İlâhiyye'ler olarak hakikatleri
itibariyle zuhura çıkamayıp batında kalırlar idi. O zaman da
gizli hazinede olanlar bilinmez idiler. Halk'ta Hakk'ta bātında
kalır, faaliyete geçemezler idi. Yeryüzüne inilmesiyle zıt
isimler de faaliyet sahasında yerlerini aldılar; böylece sevap
günah, iyi kötü, faydalı faydasız hususlar bilinmiş oldu.

"Onlar için bir korku yoktur. Ve onlar mahzun da olmayacaktır."

Yani, kim ki; gelen, "Hâdî" hidayet ehline uyarsa eğitiminin neticesinde kendi beşeri varlığından geçmiş olacağından kendine ait olan hayal ve vehimden kurtulmuş olacağından, hayal ve vehmin bir neticesi olan korku, zaten o mahalde kalmamış olacaktır.

Gönlü mutmain olan bir kimsenin hayalî ve vehmî korkuları olmaz. Bugün böyle olduğu gibi gelecekte de böyle olur. Gelecekte mahzun da olmazlar. Bütün bunlar birer eğitim meselesidir. Ve ilk hâdî Âdem'dir. Bu Âyet-i Kerîme'leri de böylece özet olarak gördükten sonra tekrar yolumuza devam edelim.

Kûr'ân-ı Kerîm; Â'raf Sûresi; (7/10-26) Âyetlerinde de bu hususlarda çok dikkat çekici hakikatler vardır, hep birlikte incelemeye çalışalım.

﴿١٠﴾ وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا
مَعَايِشٌ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿﴾

(Velekad mekkennâküm fil erdı vecealnâ leküm fihe meayişün kaliylân ma teşkürune.)

Meâlen - (10) " **Andolsun ki, sizi yerde yerleştirdik ve size orada birçok geçim vâsıtaları meydana getirdik, siz ise pek az şükredersiniz.**"

﴿١١﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَكَةِ
اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ
السَّاجِدِينَ ﴿﴾

(Ve lekad halâknâküm sümme savvernâküm
sümme kûlnâ lilmelâike-tiscüdü li Âdeme feseceđü illâ
iblisü lem yekün minessacidin.)

Meâlen – (11)“Andolsun ki sizi yarattık > halk
ettik sonra size şekil verdik. Sonra da Âdem'e secde
ediniz diye meleklere emrettik, derhal secde ettiler.
Ancak iblis, o secde edenlerden olmadı.”

Bu iki Âyet-i Kerîme'nin baş tarafları her ne kadar
birbirlerine benziyor gibi ise de iki ayrı ifade ve iki ayrı
oluşumu açık olarak belirtmektedirler. (Allah'ü a'lem) Allah
daha iyisini bilir.

(10)uncu Âyet-i Kerîme ile yeryüzünde bizden evvel
yaşayıp geçen bir Âdem neslinden bahsedilmekte, diğer
(11)inci Âyet-i Kerîme'de ise bizim Âdem'imizden ve bu
devrelerde yeryüzünde yaşayan bizlerden bahsedilmektedir.

Küçük bir bilgi olması bakımından ifade etmeliyiz ki;
bizler ve yaşadığımız “Âdem> Muhammed” (s.a.v.) nesli
yeryüzünde yaşayan yegâne nesiller değildir.

Bu dünya üzerinden bizden evvel nice nesiller geçti
bizden sonra da geçecektir.

(11)inci Âyet-i Kerîme'nin benzer muhtevası
geçtiğimiz sayfalarda ifade edilmiş idi. (12)nci Âyet-i
Kerîme de ifade edilmiş idi, burada biraz daha değişik
yönlerine değinerek yolumuza devam edelim.

﴿١٢﴾ قَالَ مَا مَنَّكَ إِلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا
خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ ﴿١٣﴾

Meâlen - (12) **Buyurdu ki: "Sana emrettiğim zaman seni secde etmekten ne men etti?" Dedi ki: "Ben ondan hayırlıyım, beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın > halk ettin."**

Bakara sûresi (30) Âyeti'nde Âdem'in hilkatine meleklerin gizli itirazları belirtildiği gibi, bu Âyet-i Kerime'lerde de iblisin itiraz ve aksi görüşleri ifade edilmektedir.

İmkân dahilinde incelemeye çalışalım:

Şuur ve idraklerimize sunulan bu sahnede, bir mutlak hâkim ve sahip, üç de oyuncu görmekteyiz. Bunlar (1) Hakk, rububiyet mertebesi itibariyle. (1) Âdem, (2) melekler (3) iblistir. Mutlak hâkim olan Hakk; kendinde mevcut mânâların birer kimlik kazanarak zuhura çıkmalarını diledi, bu yüzden mânâlar lâtif birer varlık olarak rububiyet mertebesi itibariyle varlıklarını bulmuş oldular ki; bu ilk kesret mertebesidir.

Bu mertebeden yukarıdaki, sıfat mertebesinde Tevhid > birlik olduğundan varlıkların sadece ilmi oluşumları vardır, bu ilmi oluşumlar lâtif varlıklar olarak esmâ mertebesinde kimliklerini bulurlar.

İşte idrâklerimize sunulan bu sahnenin yeri esmâ mertebesidir. Bahsedilen cennet de; (esmâ) isimler cennetidir. Burada esmâ-i İlâhiyye'nin lâtif kimlikleri, mânâlarını lâtif olarak ortaya koymaktadırlar ki, bir aşama sonra bu mânâlar kesif varlıklar olarak uzun sahnede, ef'âl âleminde, yerlerini almaktadırlar.

Bir bakıma esmâ mertebesinin tamamı cennettir; çünkü oradaki lâtif varlıklar henüz fiziki mânâda ef'âl mertebesine (ihbit) inmediklerinden kendilerinde fiili mânâda acı ve ızdırap oluşmaz ve bu tür sıkıntıları yaşamazlar. Dolayısıyla oranın tamamı onlara göre cennet hükmündedir.

İlâhi program gereği, birinci oyuncu Âdem-i mânâ zuhura gelmiş meleklerle secde emri verilmiş, melekler secde etmiş, iblis ise etmemiş idi.

Bu secdenin Âdem'in şahsında, gelecek bütün Âdem neslinide kapsadığı açıktır; çünkü Âdem'in neslinden, Âdem'den çok daha kemalli halifeler gelmiştir ve emir umumidir. Melekler ve iblis ile bütün âlemdeki varlıklardır. Çünkü **insân** (ekmelü mahlûkat) "mahlûkatın kemallisi" ve (ahsen'ü takvim) "en güzel kıvam > oluşum"da var edilmiştir ki zât-i zuhurdur.

Âdem'e secde Hakk'a secdedir. Ancak bir şeyi gözden kaçırmamak gerekir, Âdem' den kasıt gerçek halife insân mânâsını taşıyan, onun hamili > taşıyanı olan insânlardır, yoksa her insân görüntüsünde olan, kendinden (gerçek varlığından) habersiz olarak yaşayan vücut heykellerine değildir.

Aslında gerçek mânâda kendi hakikatlerini bulmuş, bilmiş, olmuş insânlar da bu fiilin kendilerine yapılmasını istemezler. Kâ'be-i Muazzama taştan inşa edildiği halde oraya doğru bütün müslümanlar secde etmektedirler. Kâ'be-i Muazzama'da bir farz namazı vakti herkes secde halinde iken, bir vinç ile Kâ'be-i Muazzama birkaç metre kadar yukarıya kaldırılrsa, görülen manzaranın hali, yuvarlak saf halkalarında herkesin birbirine secde ettiği aşikâr olarak ortaya çıkmış olacaktır.

Ancak bu görüntü öyle sıradan bir görüntü değil, Azamet-i İlâhiyye'nin secde sırrı içerisinde apaşikâr ortaya çıkmasıdır. Bu secde esnasında karşılıklı iki özellik vardır. Biri mutlak abdiyyet, diğeri ise Ulûhiyyet'tir ki; insânda ikisi cem olmuştur. Bu özellik hiçbir varlıkta ve mertebede fiilen yoktur. Bunun faaliyet alanı dünya, zamanı da secde zamanıdır. Öyle hikmetli bir oluşumdur ki; ancak Bâtınî hakikatini hikmet ehli olanlar anlar.

Secde hakikatinin aslı, başını > alnını, toprağa değdirmektir. Bilindiği gibi toprak hikmet'tir, ve insân'ın en hikmetli yeri de başı ve beyninin ön tarafı olan şerefli alnıdır.

Oraya rabita yapılması da bu yüzdendir. İşte insân'ın en üst, melekûte bakan başındaki İlâhi hikmetini, en alt denilen toprağa ve oranın hikmetine secde halinde değdirdiğinde kendinde İlâhi mânâda iki hikmetin birleşimi ortaya çıkar ki; bu, tevazu içerisindeki Azamet-i İlâhiyye'dir. Çünkü toprak aynı zamanda tevazuyu ifade eder ve beşer cinsinin de zâhiren ana maddesidir.

Zâhir ve bâtın oluşan ve buluşan bu iki hikmet, en son düzeyde yapılan tevazu secdesiyle en ileri derecedeki insânlık kemâlâtına sahibini ulaştırır. Çünkü insân'a gelen gerçek İlâhi bilgiler, "gökten > yukarıdan", "arzdandan > aşağıdan" gelir. İblis bunun farkında olmadığından, oralardan kişilere saldırıramaz. Daha sonraki Âyet-i Kerime'lerde de ifade edileceği üzere insânlara; önden, arkadan, sağdan, soldan, olmak üzere dört yönden saldırır. Üst ve alttan saldırıramaz, tesiri yoktur.

İşte Kâ'be-i Muazzama'da yapılan secdelerin hakikati, karşılıklı duran kişilerden birinin, kendinde mevcut abdiyyet mertebesi itibariyle karşısına düşen kişinin Ulûhiyyet'ine secde hükmündedir. Aynı oluşum karşı taraf için de geçerlidir. O da kendinde bulunan Abdiyyet'i ile diğerinde bulunan Ulûhiyyet'ine ettiği secdedir ki; böylece karşılıklı adalet sağlanmış, insân asaletine yaraşır iki mertebeye tevazu ve azamet birlikte yaşanmış olmuştur.

Kâ'be'i Muazzama, taştan yapılan bir bina olduğu halde, içerisinde zât-i tecelli olduğundan secdegâh olmuştur. İşte oraya yapılan secde, Kâ'be'i Muazzama'nın taşlarına değil, orada oluşan yoğun zât-i tecelli'yedir.

İşte; İlâhi tecelli dolayısıyla, sert taşlar lâtifleşip secdeye müstehak oluyorlarken taştan çok yumuşak olan ve aslı hikmet olan toprak binada bulunan, gönül ismi verilen o muazzam gönül Kâ'be'sine neden secde edilmesin. Zâten orası Hadîs-i Kûdsî'de de belirtildiği gibi, (halâkâl Âdeme alâ sûretihi) yani, "Allah Âdemi kendi sûreti üzere halk etti." yani bütün Ulûhiyyet özellikleri ile halk etti demektir. İşte bu yüzden, Âdem (a.s.) gerçek secdegâh ve halife'dir. İlk secde emri de melekleredir.

Âdemiyyet sahnesinde oluşan faaliyette Cenâb-ı Hakk'ın ilk emri **secde**'dir. Melekler uymuş, iblis uymamıştır. Bu oluşumu değerlendiren Âdem, secdenin kendine yapıma sebebinin, kendinde bulunan İlâhi hakikatler olduğunu anladığından ve secdenin İlâhi bir fiil olduğunu anladığından yeryüzüne ilk indirildiğinde bir cum'a sabahı idi ve ortalık karanlık idi, cennette oluşan secde fiilini, dünyada bu sefer kendisinin Hakk'a yapması lâzım geldiğini düşünerek, yeryüzünde ilk fiil olarak secde yapmıştır; hava aydınlanmaya, güneş çıkmaya başlayınca da bir secde yapmıştır.

İşte bu yüzden, sabah namazı Âdem (a.s.) hatırasına iki rek'ât namaz olarak farz olmuştur. Cenâb-ı Hakk'ın meleklerle ilk emri secde, ümmet-i Muhammed'e ise (**İkrâ'**) "oku" dur. Yani; "zât-î tecell"i olarak bildirdiğim bu hakikatleri oku, iyi değerlendir demektir. (Bu hususta **Vâhy'** ve **Cebrâil** isimli kitabımızda geniş bilgi vardır, oraya bakılabilir.)

O zaman kısa bir tereddüt geçiren melekler, hemen secde etmişler, iblis ise bu hakikatlerin farkında olmadığından kendi bireysel "kıstas" ölçüleriyle değerlendirme yoluna giderek, O'nun secde edilebilecek bir varlık olmadığı kanaatine vararak secde etmemiştir.

İblis de bir kuvvet olduğundan, o da bir melektir; ancak yapısı nurdan daha ağır olan, Nefes-i Rahmâniyye'den

bütün âlemlere yayılan buhar içindeki "hâr"dan > ateş'tendir". Bu yüzden birimselliğe, kendi bireysel yaşamına, aklına, dönük değer yargıları daha ağır basmakta, bu yolla bazı kıstas ve ölçüler yaparak fikir yürütebilmektedir.

Meleklerin böyle bir özellikleri olmadıklarından, emri-îlâhiyye'ye itaatten dışarıya çıkamazlar; çünkü bu itaatin başka bir türüsünü işletecek mekanizmaları yoktur.

Mevzu ile ilgisi olması dolayısıyla Hz. Mevlânâ'nın mesnevisinden küçük bir bölümü de buraya almayı uygun gördüm.

Âdem'in cismâni sûreti olan bu heykel, bu kalıp, bir örtü ve perdeden ibârettir. Bu sûretle ilgili olan mânâ ki, hakikat-i insâniyye'den ibarettir ve bu hakikat ise, sûret-i îlâhiyye'den ibaret ve (Allah) ism-i câmi'inin mahzarıdır. Kâ'be-i Muazzama ism-i zât'ın mahzarı olması itibarıyla, nasıl ki bil-cümle secdelerin kıblesi olmuş ise, zât isminin mahzarı olan bizim hakikatimiz dahi öylece secdelerin kıblesidir. Ve bu mânâyâ işaretten Ebu'l- Hasan Harkani (r.a.) "*Eğer benim hakikatime ârif olsaydınız bana secde ederdim.*" Buyurmuştur. (Fusûsu'l-hikem Âdem fası sayfa 163)

Tekrar Âyet-i Kerîme'ye dönerek yolumuza devam etmeye çalışalım.

(İblis) "Ben ondan hayırlıyım; beni ateşten, onu ise çamurdan halk ettin." dedi.

Bu verilen cevap İlâhi varlığa karşı âlemde üretilen ilk fikir, itiraz, benlik ve bireyselliktir. Ef'âl mertebesine doğru yaklaştıkça bireysel akıl, İlâhi akli perdelemekte ve kıstasta bireysel akıl öne geçmektedir.

İbliste de oluşan hâl bu idi. Kendi hayâl ve vehmi ki; "Âlemde üretilen ilk birimsel hayâl ve vehim'dir.." O'na dayalı kıstas yaparak, (ene hayrun) "Ben hayırlıyım."

(minhü) "ondan" dedi. İşte bu (ene) "benlik" de Hakk'ın karşısında ilk olarak varlık gösterme cür'eti'dir.

İblis, Âdem'in hilkatine kadar varlıklar içinde en gelişmiş olanı idi. Âdem (a.s.)ın zuhuru ise ondan kıyaslanamayacak kadar gelişmiş ve kemalli idi. Bunun farkında olmayan iblis, kendi asli kaynağının zâhir görüntüsüne bakarak, yani ateş yandığı zaman üste doğru çıktığından, toprağın da altta kaldığından, bu fiziki görüntüyü mutlak görüntü zannettiğinden, "Ben ondan üstünüm." yani (hayırlıyım) dedi.

Halbuki; ateş yandığı yeri ve yandığı maddeyi bitirince söner ve arkasında harabe, hiçlik bırakır.

Toprak ise böyle değildir; hep vermeyi, vermeyi ve yine vermeyi önde tutar. Daha evvelce de belittiğimiz gibi anasır yönünden dahi Âdem (dört'te üç 3/4) iblisten öndedir.

Âdem'in varlığından evvel iblisin yaptığı işler nefesine uygun geldiğinden, kendisinden bir itiraz vaki olmamıştı; ancak Âdem'e secde emri ile meydana gelen emir karşısında içindeki gerçek kimliği ortaya çıkmış ve bu imtihanda muhalefetini ortaya koymuştur.

Necm Sûresi'nin ilk Âyetinde bahsedilen,

﴿ ۱ ﴾ وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ﴿ ۱ ﴾

(Vennecmi iza heva)

Meâlen: **(1) "Yıldız; doğmaya başladığı zaman and olsun ki..."**

Kendi heva yıldızına göre ilk def'a bireysel benlik üzere akıl yürüten varlık olmuştur. Ortada üç mânânın

zuhuru, bir de İlâhiyyet vardır. Bunlar mânâ-yı Âdemiyye, mânâ-yı melekiyye, mânâ'-ı iblisiyye'dir. (Bu hususta daha geniş bilgi **Terzi Baba** kitabımız da mevcuttur, oraya bakılabilir.)

Mânâ-yı Âdem asıldır ve bütün sahne onun varlığına göre kurulmuştur. Mânâ-yı melekiyyet, İlâhi kuvvetlerdir ki; zâti zuhur olan Âdem'e tabi ve secde ehlidirler.

Mânâ-yı iblisiyye ise hayal, vehim ve hevaya dayandığından yaptığı ölçüler de bu istikamette olmaktadır ve her şeyi tersinden görmeye ve göstermeye çalışmaktadır. Bu da var olanı yok, yok olanı da vardır diye geçersiz bir mantıkla ispatlamaya çalışmaktadır.

Böylece bütün âlem'de ve âdem'de mevcut Hakk'ın varlığını yok ve inkâr, aslında yok olan hayal, vehim ve heva üzere olan anlayışları, gerçek anlayış ve bilgiler olarak göstermeye çalışmaktadır.

İşte gözlerimizin önüne ve idrâklerimize sunulan bu secde sahnesi, mânâ-yı Âdemiyye'nin ne müthiş bir şaheser, görüntü ve bilgilendirme ile hazırlandığı ve ibret verici bir olay olduğu aşikârdır.

İnsânlık seyrinin ilk mühim yaşamlarından olan bu sahnelerden olayı, kıyamete kadar gelecek bütün insân fertlerinin üstünde yaşanmaktadır ve yaşanacaktır. Ancak mühim olan bu yaşamı idrâk edip tatbik edebilmektir. O mahalde Âdemliğin bâtinen de zuhura çıktığının ifadesidir ki; böylece zâhir, bâtın Hakikat-i Âdemiyye zuhura çıkmış olmaktadır.

Bu mânâ bâtinen zuhura çıkmaz ise o mahalde yaşanan Âdemlik sadece zâhiren fizikî ve mahalden oluşur. Âdem-i mânâ bâtinen de zuhura çıktıktan sonradır ki; ancak mânâ-yı İlâhiyye'nin seyr'i, seyr-i İlâllah olarak devam edebilir.

Bu gerçek seyr başlatılmasa, kişinin seyr'i, ibadet ehli olsa dahi, seyr'i > gidişi ilâ cennettir. Cennet ehli olmak başka, Allah ehli olmak başka şeydir. Bütün bunlardan zâhir bâtın habersiz olarak, gafletle ehli-i nâr olarak yaşamak da başka şeydir.

İşte bu hakikatlerin tahsili için bu dünya arzına getirildik, yani indirildik. Hayatta iken bu fırsatı heba etmemek herhalde en akıllıca iş olacaktır, yoksa; "iblis" hayal ve vehim ile bu dünyanın methini yaparak, oraya bağlı kılıp, hiç ölmeyecekmiş gibi bir anlayış oluşturarak kişinin hayatını hevası ile **heba** ettirir ki; zâten bu onun şanından "şe'en"inden dir.

"Ben ondan hayırlıyım. Beni ateşten, onu topraktan halk ettin."

Yanlış kıtası ile bu değerlendirmeyi yapabilen iblis bu anlayışı ile Âdem'e secde etmeme anlayışının içinde Hakk'a karşı gelme fiili vardır. İşte bu hadiseden sonra;
(kâle fehbit minhe) "În oradan, bulunduğun cennetten." dedi.

Yani Hakikat-i İlâhiyye'de mevcut esmâ-i bir kuvvet, yani bir melek iken hadiseler karşısında tabi olması gereken melekiyyet kuvveti, tamamen zıddı olan inkâr ve isyan ile karşı koyma kuvvetine dönüştüğünden, itaat melek kuvvetlerinin dışına ve esmâ-i İlâhiyye cenneti olan İlâhi hakikatlerin bünyesinden ayrılarak, "**În oradan.**" hükmü kendisine ulaşmıştır.

فَاهِبْطِ

(**fehbit**) kelimesi burada her ne kadar inme mânâsında kullanılmış ise de, lügat mânâsı itibariyle, "iptal etme" dir. Bu da yapılan işi bâtil saymadır.

İşte iblisin kendi rey'i ile Hakk'ın karşısında, benliğinden fikir üretimine kalkışması o nun Esmâ-i İlâhiye bünyesinden çıkıp bireyselliğine düşmesine sebep olduğundan İlâhyat tarafı iptal edilip sadece kendine ait bireysel benliği kaldığından, Esmâ-i İlâhye arasından çıkartılıp tard edilmişlik hükmüne dönüşmüştür. Böylece hayâl, vehim ve hevanın ilk kaynağı olmuştur.

Bütün bu mükevvenatın > âlemlerin, zâhiri > dışı halk, bâtını > içi Hakk'tır. Kim ki; zâhirine, dışına, halkıyyetine bakarak karar verdi faaliyet gösterdi ise böylece bâtını inkâr edip, kevnîyyetine, zâhirine göre hüküm yürüttüğünden o da uzaklaştırılmış, tardedilmiş' lerden olmaktadır.

İblisin, bâtını "**mudil**" ismidir. Mudil = dalâlete düşüren, doğru yoldan çıkarıp eğri yola saptıran, mânâsındadır. Mudil ism-i İlâhiye'sinin zâhiri doğuş yeri, ana maddesi hevedan meydana gelen oksijen ile ateştir ki; ateş konturollu kullanılırsa fayda, konturolsuz kullanılırsa zarar verir.

Meleklerle birlikte secde emrini alan iblisin bu emir karşısında, ateşliği itidalinden çok fazla arttığından, insânda olan tansiyon yükselmesi gibi, o'nun benlik tansiyonunu artırdığından yanlış kıyas yaparak ateşinin artması ile kendi unsurunu > ateşini, daha fazla görerek "**Ben ondan üstünüm.**" dedi. Buna karşılık da:

﴿١٣﴾ قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا

"**İn oradan!**" hitabına maruz kalmış oldu.

فَمَا يَكُونُ لَكَ أَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا

"Çünkü orada senin için böbürlenmek salâhiyyeti yoktur." Evvelki Âyet'te:

مَا مَنَعَكَ

(**ma meneake**) "**Seni ne men etti?**" diye âlemde ilk def'a **sen** hükmü ortaya çıkmış olmakta idi. Burada da ifade edilmektedir. (**Leke**) "**senin için**" ve benzeri bu Âyet-i Kerîme'lerin içerisinde (6) def'a açık olarak (**sen**) ifadeleri geçmektedir. Böylece bireysel mânâda, (**ben**) ve (**sen**)'in (**ene**) ve (**ente**)nin mânâ'dan maddeye, kuvveden fiile ilk def'a çıkmaya başlamasıdır.

Burada (**ben**) ve (**sen**) diye ifade eden aynı varlıktır, hayal ve vehim, kendi hayal ve vehminde var ettiği ve gerçek zannettiği nefsi benliğine tabi olarak, o'nu mutlak var zannederek (**ene**) (**ben**) dedi ve bu benliğin en hayırlı benlik olduğunu zannederek savundu.

Bunun üzerine Cenâb'ı Hakk o'nun "ben" iddiası karşısında bu varlığı geçici olarak hayalen var kabul ederek o'na (**ente**) ve (**ke**) (**sen**) diye hitab ederek hayali ve vehmi bir sûret vermiş olmakla (**sen**) dedi.

Böylece kendi tarafından, içinden (**ene**) (**ben**), Hakk tarafından dışından, (**ente**) ve (**ke**) (**sen**) hitabıyla hayal ve vehim yoluyla isimlendirilmiş oldu.

Arap alfebesinin harflerinin başında olan **elif** Hakikat-i İlâhiye, **ene** gerçek İlâhi benliği, üçüncü harf olan (**te**) ise (**ente**)'yi, yani (**sen**)'i yani zuhuru ifade etmekte, **elif** ile **te**'nin arasında olan (**be**) ise bunların arasındaki, bağlantıyı oluşturmaktadır.

(Elif) bânın, **(te)** zâhirdir. **(Be)** nin ifadesi **(ile)** birliktelik mânâsındadır. **(Be)** ile zâhir ve bânın arasındaki bağı her mertebenin hakikati gereği oluşturulmaktadır.

Bir de: **(ene hayrun minhü) "Ben ondan hayırlıyım."** **(minhü) "ondan"** mânâsı içerisinde **(hu)** yani **(o)** vardır ki; böylece **"ben, sen, o"** üçlüsü bu sahnede ilk def'a ortaya çıkmış olmaktadır. **O'**ndan kasıt anlaşılacağı üzere **Âdem'**dir. İblis Âdem'in toprak maddesine bakarak **"O"** dedi. Aslında Âdemlikteki; **O** yani **(Hu)** Hüvviyyet-i Mutlaka'nın zahiren, Âdem sûretiyle mahlûk görünümündeki tecellisinden başka bir şey değildir.

Bu hakikati idrâk edemeyen iblis, sadece Âdem'in toprağını görerek **ben ondan hayırlıyım**, zannı ile secde etmekten kaçındı.

Bu babda söylenecek söz çoktur, misal olması bakımından bu kadarla yetinip yolumuza devam etmeye çalışalım.

"Çünkü orada senin için böbürlenmek salâhiyeti yoktur." Buradan da anlaşılacağı üzere ilk def'a Hakk'ın huzurunda kibirlenme bu hadiseyle ortaya çıkmış olmaktadır. O halde:

فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ ﴿١٠٠﴾

(fahruc inneke minessâgiriyn) "Artık çık, şüphe yok ki, sen alçaklardan > küçüklerdensin."

Yukarıdaki, Âyetlerde, bulunduğu yerden, **fehbit (in)** ifadesi kullanıldığı halde burada **fehruç (çık)** ifadesi kullanılmıştır. Âdem'in hilkatinden evvel iblisin, meleklerin içinde belirli bir yeri vardı ve Hakk'ın belirli ve daha geniş

esmâ-i İlâhiyye'sini zuhura çıkarıyor iken, Âdem'in hilkat-i ile yapmış olduğu "secde etmeme" davranışı neticesinde, gururlanarak, kendi kendini büyük gördüğünden, genelde küçülmüş ve (sâgiriyn) küçüklerden olmuş ayrıca kendinde daha evvelce bulunan esmâ-i İlâhiyye'nin bazıları da zıtlarıyla değişip daha başka bir şekilde açığa çıkmaya başlamış oldu.

Bir bakıma Âdem'in hilkat-i iblisi de rahmet olmuştur. Kendisinde bulunan gerçek kimliği böylece ortaya çıkmış oldu. **(fehbit) "in"** ifadesiyle meleklerin arasından indirildi **(fehruç) "çık"** ifadesiyle cennetten çıkarılmış oldu. Bunun üzerine:

﴿١٤﴾ قَالَ أَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤﴾

(kâle; enzırni ilâ yevmi yüb'asüne)

(14) Dedi ki: " Bana dirilecekleri güne kadar mühlet ver."

Bu talep birçok düşünceyi de beraberinde getirmektedir. Demek ki; iblis insân'ı ve geçireceği evrelerini biliyor idi. Henüz ilk def'a sahneye çıkan bir varlığın akıbetinin bilinmesi için, ya onun hayat seyrinin ilmi yönden bir kaynaktan okunarak bilinmesi veya daha evvelden sahnelenen o oyununun seyredilerek bilinmesi lâzım gelmektedir. İblisin konuşmalarından Âdem'in ve Âdemliğin bütün seyr'ini bildiği anlaşılmaktadır. Melekler de bu hususta fikir yürütmüşlerdi; fakat Âdemliğin hayatından, sadece bozgunculuk ve kan dökücülük bölümünü söylemişler, daha fazla konuşmadan acizyetlerini ifade ederek neticede secde ederek sahneden çekilmişlerdir.

İblisle olan konuşmalar ise devam ederek sürdürülmektedir. **(enzır) "nazar et" (enzırni) "bana**

nazar et-bak” mânâsınadır, gerçi tefsirlerde genel olarak **“mühlet ver”** hükmünde ifade edilir; ancak **“mühlet ver”** ile **“bana bak”** arasında epey fark vardır.

Bir kimseye istediği mühlet verilir ve kendi haline bırakılır, mühlet sonunda anlaşmaya göre hareket edilir. Fakat **“Bana bak.”** hükmünün ifadesinde ise: “Mühlet sonuna kadar beni kontrol et.” hükmü vardır. Ne zamana kadar? **“Dirilecekleri güne kadar”** bana **“mühlet ver”** veya **“beni gözetle-nazar et”** diyerek insânların yeniden dirilecekleri mahşer gününe kadar süre isteyerek, güya bu talebiyle, gizlice ölümsüzlüğü istemiştir.

Bu talebinden de, iblisin Âdemoğulları’nın dünyada çoğalıp epey bir zaman yaşadktan sonra, ölüp tekrar dirileceklerini, mahşer ve hesap kitap gününün geleceğini biliyordu ki; yeniden **“Dirilecekleri güne kadar”** izin! Yani ölümsüzlük istedi.

Bunda dahi gizli hilesi vardı. Bunun üzerine cevaben, Cenâb’ı Hakk, bu isteğini reddetmeyerek.

﴿١٥﴾ قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴿١٥﴾

(kale inneke minel -munzariyn) (15) Buyurdu ki: **“Sen muhakkak mühlet verilmişlersindir.”**

Ancak bu mühlet onun istediği şekilde değil de, (Hicr 15/38-Sad 38/81) Âyet’lerinde ifade edildiği gibi,

﴿٣٨﴾ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٣٨﴾

(İlâ yevmilvaktil mağlum) (38) **“Bilinen bir vakte kadar.”** yani **“baas”** yeniden dirilme gününe kadar değil, kıyamet gününe kadar mühlet verilmiştir.

Böylece insânların yaşamlarının sonuna kadar yer yüzünde o da onlarla beraber yaşayacak ve kıyametle birlikte o da ölecektir. Burada o'ndan kasıt, o ve o'nun neslidir. Âdem'den kasıt, Âdem ve onun da nesli olduğu gibi, yani tek bir iblis kıyamete kadar yaşayacak demek değildir. Tek bir Âdem'in de kıyamete kadar yaşamasının mümkün olmadığı gibi.

Gerçekten de bu ifadelerden anlaşıldığı üzere iblisin, Âdem ve nesli hakkında oldukça geniş bilgi sahibi olduğu anlaşılmaktadır.

Anlatılan bu sahneler her bir Âdem neslinin, bilse de bilmede başından geçmektedir. Bilerek geçerse tedbirini alır, uyanık davranır, ezeli mücadeleyi kazanır. Bilmeden geçerse gaflette kalarak mücadeleyi kaybetmiş olur.

Cenâb'ı Hakk o na mühlet verdiğini beyan ettikten sonra o da:

﴿١٦﴾ قَالَ فِيمَا أَغْوَيْتَنِي

(kâle: fe bima agveyteni.) Böylece (aslında) "Sen beni azdırdın." diye cevap verir. Bu cevap ise gerçekten çok cür'etkârdır ve iblisin gerçek var ediliş kimliğini ve bu kimliği bireyselliğe dönüştürdüğünde içine düştüğü nefsî benliğinin gerçekten Hakk'ın karşısında böylece nasıl bir küstahlığa düştüğünü gururla açık olarak ifade etmektedir.

Şimdi! Bu sözünü ve arkasında bulunan gerçekleri anlamaya çalışalım. Bu konuşmasından iblisin "kader sırrı"na kısmen aşinâ olduğu anlaşılmaktadır.

Cenâb'ı Hakk ezelde, İlm-i İlâhî'sinde bütün bu âlemin ve içindeki varlıkların (**a'yan-ı sâbite**)lerini yani "**asli-açık program**"larını yaptı, ve her varlık kendi programı içerisinde dünyadaki seyr'ini sürdürmeye başladı.

A'yan-ı sabiteler, belirli isimlerin terkipleri > birleşmelerinden meydana gelmiştir ve çok özeldir; hiçbiri birbirlerine benzemezler. Zâtın varlığında, ilm-i ezeli'sinde mevcut olduklarından (**mahlûk**) hükmünde de değildirler. İblisin aslî isimleri "aziz, cebbar, mütekebbir ve mudil" ağırlıklıdır. Genelde varlıklar, a'yan-ı sabite'leri istikametinde hareket etmektedirler, buna da (**emr-i irâdî**) denmektedir.

İki varlığın, insân ve cinlerin üzerinde bir de (**emr-i teklifi**) vardır ki oda zâhiren bildirilen şeriattır. İşte bu iki emir yönüyle bu varlıklar emir olunurlar ve bunları doğru olarak uygulamakla da mükelleftirler.

İşte iblisin (**agveyteni**) "**Sen beni azdırdın.**" derken, (**a'yân-ı sâbite**)si üzere olan isimlerinin istikametinde hareket ettiğini söylemeye çalışmış; ancak iki şeyi örtbas etmek istemiştir.

Birisi, (**a'yân-ı sâbite**)lerin (**mec'ul**) olmadığı yani, sonradan var edilmiş olmadığıdır. O halde emir "**Kendinden kendine'dir.**" Yani, Hakk o'na bir şey yaptırmamış, o kendi rey'i ile hareket etmiştir. (**agveyteni**) "**Sen beni azdırdın.**" sözü tutarsızdır ve isyandır. Diğeri ise çok açık olarak emr-i teklifi'ye de karşı çıkmış (**secde et**) emrine karşı gelmiştir ki; her iki yönden de hayal ve vehim ile hareket ederek değerlendirmesi hiçbir asla dayanmadığından geçerli olmamıştır.

İblis sözüne devam ederek:

لَا قُعْدَانَ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿١٠٠﴾

(leek'udenne lehüm sıratekel müstakiym.)

“Elbette onları azdırmak için senin doğru yolunun (şeriatinin) üzerine oturacağım.”

Yani, yollarında mukim > oturan olacağım, oradan, onlardan ayrılmayacağım, hayal ve vehim üzere yönlendireceğim.

﴿١٧﴾ ثُمَّ لَاتَيْنَهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ ﴿﴾

(sümme leâtiyennehüm min beyni eydihim min halfihim ve an eymânihim ve an şemâlihim ve lâtecidü ekserahüm şakiriyn.)

Meâlen: (17) “**Sonra muhakkak ki, onların önlerinden, arkalarından, sağ taraflarından ve sol taraflarından geleceğim ve onların ekserisini şükür ediciler bulmayacaksın.**”

Yani, dört yönden de onlara saldıracağım; ancak unuttuğu iki yön daha vardı ki; onlar da üst ve alttır. İnsânların sağ ve sollarında (kirâmen kâtibîn) “ikram edilen şerefli melekler”, arkalarında (hafaza) “muhafaza > koruyucu melekler” vardır. Kişi Hakk'ın emrine uyararak hayatını o istikamette sürdürürse bu melekler ona bâtinen yardımcı olur. Onu bu dört istikametten gelebilecek, vehmî ve hayalî iblisin oluşturduğu kurgulardan korur.

İnsân'a gelen İlâhi zât'î rahmet ise iblisin unuttuğu, üst ve alttan, yani semâdan ve arzdan. Semâdan gelen afâkî, arzdan gelen ise enfûsî rızıklar > bilgilerdir.

Cenâb'ı Hakk; bu hakikati (Mâide Sûresi 5/66 Âyetinde) açık olarak bildirmiştir:

لَاكُلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ

(le ekülü min fevkıhim ve min tahti ercühim.)

"Elbette hem üstlerinden hem de ayakları altından yiyeceklerdi."

İblisin, **önden** gelerek bozgunculuk yapması; görsel olmakta, görüntü ile meşgul etmekte, hayal ve vehme yönlendirerek, hayalî ve vehmî görüntülerin peşinde koşturmasıdır ki; kişi buna hiçbir zaman ulaşamaz.

Arkadan gelerek bozgunculuk yapması; zan ve şüpheye düşürerek, vesveseye zemin hazırlayarak kişiyi huzursuz hale getirmesidir.

Sağdan gelerek bozgunculuk yapması; sûreta > dıştan, Hakk'tan gözükerek kişinin yapmış olduğu ibadet ve fiillerini kendine güzel göstererek gururlanmasını temin ederek ibadetlerinin kabulünü şüpheye düşürmesine sebep olmasıdır.

Soldan gelerek bozgunculuk yapması ise; solcu ve maddi ataist fikirleri, türlü hileli akıl oyunları ve mesnetsiz mantık kurgularını, gerçek ve en geçerli kurallar olarak kabule zorlamasıdır.

Bütün bunlardan kurtulmanın yolu, yukarıdan (semâdan) gelen Kûr'ân'a, vahye, ilham'a, yerden yani arzdan gelen iblisin tesir edemeyeceği; bunun, Hz. Peygamber (s.a.v.) efendimize uymakla ve onun yolunda yürümekle mümkün olacağı aşikârdır.

Yeri gelmişken faydalı olur düşüncesiyle, "FUSÛSU'L HİKEM" cilt 3, sayfa 319' dan kısa bir bölümü sadeleştirerek aktaralım.

"Hakk vücuduyla, kulun sûretinde kayda girerek meydana çıkan olmakla onu üstünden yedirerek muhafaza eder ve kulun vücudu Hakk'ın vücuduna bağlı olan bir vücud olup, Hakk onun içi ve bätını olmakla onu altından yedirir > besler böylece onu korumuş olur. Eğer Hakk kulunu üstünden ve altından yedirerek beslememiş olsa kul 'mâ'dum' yani yok olurdu." (Bu kısa ifadeden sonra tekrar yolumuza devam edelim.)

Böylece alttan ve üstten rahmâni gıdalarla beslenemeyenler, diğer dört yönden beslenirler ki; bu ilmi gıdalarına mutlaka hayal, vehim ve heva karşı, bu da onların akıllarını karıştırarak doğru bilgi sahibi olmalarını önlemiş olur böylece kişinin ömrü oyalanarak boşa geçirilmiş olur.

İşte bu yüzden Kûr'ân'ı, yani zât-î hakikatleri okuyacağın zaman kovulmuş şeytandan **Allah'a sığın** ilk şart olarak ifade edilmiştir.

(Euzü billâhi) "...**Allah'a sığınırım.**" diye başlayıp, besmeleyi de söyleyerek **Kû'ân** okumaya geçilmekte ve her yeniden başlamada böylece tatbik edilmesi istenmektedir. Çünkü Âdem'e ilk olarak zarar vermeye çalışan iblistir. Ve ondan korunmanın yolu yukarıda belirtildiği gibi ifade edilmektedir.

Kûr'ân-ı Kerim'in son Sûresi dahi, **(Nâs 114/6)** bu hakikate çok açık olarak dikkatimizi çekip bizi ikaz etmektedir.

Kûr'ân-ı Kerim'i okumayı bitirdiğimiz > hatim ettiğimizde dahi bu ikazın hatırlanması için **(Nâs)** sûresi okunmaktadır.

"Onların ekserisini şükür edici bulamayacaksın."

Hakk yolunda olan insânların, yaptıkları çalışmaları ile aldıkları bazı vasıfları vardır. Bunlardan zâkir, şâkir, âbit, sâlih, ârif, muttakî ve diğerlerinden bahsetmeden sadece **(şakir)** "şükredici" vasıflarını ifade etmesi dikkat çekicidir. Kendinde bu vasıflar yoktur, yok olduğu için de kendisi bunları bilmediğinden zikretmemiştir veya kendi eski, gerçek haline şükretmeyip isyan ettiğinden, bu yönden kıyas yaparak kendi şükretmediği için, onların da şükür ehli olmayacağını düşünmüştür ve bunun için gayret edeceğini beyan etmiştir, diyebiliriz.

﴿١٨﴾ قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمَلُنَّ أَجْمَعِينَ ﴿١٨﴾

(Kâlehruc minhe mezmumen medhura lemen tebiake minhüm leemleenne cehenneme minküm ecmaiyn.)

Meâlen: **(18) Buyurdu ki: "Haydi oradan yerilmiş, kovulmuş olarak çık. Andolsun ki onlardan**

her kim sana tâbi olursa elbette cehennemi sizden, hepinizden dolduracağım."

(Kovulmuş olarak çık.) Bu çıkma her ne kadar "Cennetten çık." hükmü ise de aslında yeryüzüne inerek ortaya çık, faaliyete geç demektir. Ayrıca, daha evvelce Hakk'ın varlığında, esmâ mertebesinde, bâtında iken bir şahsiyyet kazanarak ortaya çıkarılmasıdır.

(Zem ve tard) emri teklifiye, yani "secde et" hükmüne uymadığı için kınanarak, ayıplanarak, kovularak, sürülerek, uzaklaştırılarak, tard edilmişlik hükmü üzerinde sabit olmuştur.

Cehennem ehlinin cehenneme girmesi, iblisin dört yönden saldırmasıyla oluşmaktadır. Kim bu tehlikeyi ciddiye alır da dört tarafında bulunan, dört meleği daha çok kuvvetlendirirse bu tehlikeden onların yardımı ile kurtulabilir.

Eğer onlara yardım edip kuvvetlendiremezse, dört cihet'in kapıları aralık kaldığından, iblis oralardan içeriye sızıp nüfuz ederek, kişiyi kendi ahlâkıyla ahlâklandırır ve böylece o kişide iblisin ahlâkı ortaya çıktığından, onun askeri olmuş olur. Sûreta insân görüntüsünde; fakat bâtinin iblis ahlâkıdır.

İşte bu tür hal ve ahlâk içerisinde olan insânlar ve iblislerle cehennem doldurulacaktır.

Ne hazin bir sondur ki! Kendine, meleklerin secde ettiği, iblisin etmediği "**insân**" iblise tabiiyeti ile ona secde etmiş hükmüne düşmüş olmaktadır.

﴿١٩﴾ وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ
حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ
الظَّالِمِينَ ﴿١٩﴾

(Ya ademüskün ente ve zevkülcennete fe külâ min haysü şî'tümâ velâ-tekraba hazihîşşecerate fetekünâ minezzâlimiyn.)

Meâlen: **(19) "Ve ey Âdem! Sen ve eşin cennette yerleşiniz, dilediğiniz yerden yiyiniz ve şu ağaca yaklaşmayınız, sonra ikiniz de zalimlerden olursunuz."**

Bu Âyet-i Keriyme, evvelki sayfalarda Bakara Sûresi'nde ele alınmıştı. Ancak "*Şu ağaca yaklaşmayın.*" bölümü hakkındaki ayrıntıyı (İleride tekrar değineceğiz.) hükmü ile buraya bırakmıştık. Aynı bölümün izâhına bir başka yönden devam etmeye çalışalım.

Bu Âyet-i Keriyme hakkında da tefsirlerde ef'âl mertebesi itibariyle pek çok izahları bulunmakta; ancak birbirlerinin benzerleri olup kesin bir neticeye varamamakta, tefekkür ehlini bâtinen doyurucu olamamaktadırlar.

Bu Âyet-i Keriyme'yi ben de çok düşündüm ve değişik yönlerini de araştırmaya başladım. Daha geniş bilgiyi nerelerde bulabilirim diye gönlümlle istişare ederken "*Rabb'in olan, (Rahmân'a) danış.*" dedi. Ben de (Rahmân'a) danıştım. Dedim ki!...

شجر (Şecer)

"**Ağaç**" nedir? Dedi ki: "(Alleme! Kûr'ân'ı) 'Ikrâ' et, oku!" Evet okuyacağım kaynağı bulmuştum; çünkü zâti hakikatleri, allem > talim ediyordu ve ilk tavsiyesi (**şecer**)e dikkat et diyordu ve devam ederek, (**şecer**) kelimesi her bir kelime gibi bir çok Îlâhi mânâyı ifade etmektedir. Sembolleri; (ج) rı

(ج) cim (ش) şın dır.

Rahmâniyyet mânâsı itibariyle;

Şın : Harfi, şehadet, müşahedeyi, şehadet âlemini
Cim : Harfi, Cemâl-i İlâhiyyeyi, esmâ âlemini
Rı : Harfi, Rahmâniyyet, sıfat âlemini ifade etmektedir ve bu mertebeler artı mânâsında, kendisinde mevcuttur.

Nefsâniyyet mânâsı itibariyle ise;

Şın : Harfi, Şeytaniyyet-i, (nefs-i emâre ve levvâme'yi)
Cim : Harfi, cinsiyet-i
Rı : Harfi, (rıda) "örtü" perdeyi, ifade etmektedir ve bu mertebeler de kendisinde eksi mânâsında mevcuttur, diyebiliriz.

Ebced hesabıyla:

Şın : Değer sayısı, (300)
Cim : Değer sayısı, (3)
Rı : Değer sayısı, (200)dür.

Toplarsak; $300+3+200=503$ toplam değeridir. (503) diğer sayı değeri ise, kelime-i risâlet, (Muhammedür-rasûlüllah) "Muhammed, Rasûl, Allah,"

kelimelerinin toplam değeridir ki, hayret verici bir oluşumdur.

Şecer, bir bakıma Hakikat-i Muhammediyye'nin bu mertebedeki irsâliyetidir.

Ayrıca, $(5+3=8)$ dir ki; sekiz cennet ifadesindedir. Bilindiği gibi (**şecer**) "ağaç" cennetin ana unsurlarından birisidir.

"Şu ağaca yaklaşmayın." ifadesinden de anlaşılın, cennette çok daha başka ağaçların da olduğudur. Buldukları cennet, esmâ cenneti olduğundan, oranın meyveleri o ağaçların mânâlarıdır, yani her bir ağaç esmâ-i İlâhiyye'den bir mânâyı ifade etmekte ve onun mânâ meyvelerini üretmektedir.

İşte yaklaşılması yasak edilen ağaç, **(Ulûhiyyet)** mânâsını ifade eden "iki ana dallı" **(Ulûhiyyet)** ağacıdır.

Bir dalı; **(Rahmâniyyet)** mânâları, meyveleri ile dolu **(şeceraten mübareketen)** Diğer dalı ise; **(Nefsâniyyet)** mânâları, meyveleri ile dolu **(şeceraten mel'uneten)**dir diyebiliriz. Çünkü **(Ulûhiyyet)** tüm olarak bu varlığı gerçek yüzleri ile kendi mertebelerinde korumaktır.

Cenâb-ı Hakk, insânlık hayatı süresince Peygamberleri vasıtasıyla bir çok ağaç örneğine dikkatlerimizi çekmiştir.

Âdem (a.s.)a ve **Havvâ** anamıza cennette ilk emir ve yasak şu "ağaca > şecer" yaklaşmayın oldu.

Mûsâ (a.s.)a, peygamberlik başlangıcı bir "ağaç > şecer"den ilk def'a **(nûr)** esmâsının **tecellisi ile** olmuştu. Orada gördüğü "şecer" **(nur)** esmâsının zuhuru idi.

Hz. **Muhammed** (s.a.v.) efendimize de **Mi'râc** gecesi "sidre'i münteha"da (sidir) ağacı gösterilmiştir ki; bu çok dikkate değerdir. Bu hususta daha geniş bilgi, mübarek geceler kitabımızın Mi'râc bölümünde mevcuttur. Dileyen oraya bakabilir.

O ağaca yaklaşılmasına mâni bir çok sebepten biri de henüz o ağaca, "şecer" mânâsına yaklaşma vaktinin gelmediğidir.

Diğeri ise, o ağaçta mevcut **Ulûhiyyet'e** "kurb" yaklaşmayınız demektir. Çünkü orası bir bakıma **Ulûhiyyet'ten** uzaklaşma yeridir. Bir şeyden uzaklaşılmayınca da oraya dönme diye bir şey söz konusu olamaz.

Bir diğeri ise, yine o "ağaç"ta mevcut nefsâniyyet ve şeytaniyyet'e "kurb" yaklaşmayın, demektir.

İşte bu ağaç, "şecer" iki zıt mânâyı bir arada tutmakta ve Âdem (a.s.) varlığında dünyaya gelen herkes bir yönüyle bu ağaçtan men edilmektedir.

Hakk, yolunda gidenlere, **şeytaniyyet** dalı.

Şeytaniyyet, yolunda gidenlere ise **Rahmâniyyet** dalı, yasak edilmektedir.

(Şecer)e kurbiyyet, yaklaşımdan nehiy ve ikaz sadece Âdem ve Havvâ' yadır. Meleklerle ve iblise değildir; çünkü onların bu sahada oyunculukları yoktur.

Sayıları itibariyle (şecer) ve (Kelime-i Risâlet) (503) aynı değerdedir ki; o mânâyı tatmak, Risâlet yolunun başlangıcına gelmiş demektir. Âdem (a.s.) da ilk peygamber olduğundan, Allah'ın o mertebedeki Rasûlüdür ve yeryüzüne iniş süreci içerisinde.

*
* *

Kelime-i Risâlet hakkında daha geniş bilgi Kelime-i Tevhid isimli kitabımızın (136)ncü sayfasında mevcuttur, dileyen oraya bakabilir.

Ayrıca (503) sayısının ortasındaki sıfır'ı alırsak ortada (53) kalır ki; o da bizim şifre sayımızdır. Bu hususta da geniş

bilgi, Terzi Baba isimli kitabımızın "*sayıların dilinden*" bölümünde vardır, o sayfalara müracaat edilebilir.

*
* *

"Sonra zalimlerden olursunuz." Bu hususun daha evvelce Bakara Sûresi'ndeki; ilgili Âyeti'nde kısaca izahı yapılmış idi, hatırlamak için tekrar oraya bakılabilir.

O ağacın iki dalının neticesi zâten, zulüm > zulmet, karanlıktır. Biri nefsâniyyet zulmeti; diğeri ise, Ulûhiyyet'in a'mâ'iyyet karanlığı, sevâd'ı a'zâm'dır.

Peygamberlerin bazılarına gösterilen (**şecer**) ağaçlar, bir mânâ bütünüdür.

Âdem ve **Havvâ'**ya men edilen "ağaç" ef'âl mertebesine iniş itibariyle yol göstermekte,

Mûsâ (a.s.)a gösterilen "ağaç" esmâ mertebesi itibariyle yol göstermekte,

Muhammet (a.s.)a Mi'râc ta gösterilen "sidre ağacı" ise sıfat ve zât mertebesi itibariyle yol göstermektedir, diyebiliriz. Bu hususta daha geniş bilgi mübarek geceler, kitabızın mi'râc bölümünde vardır.

﴿٢٠﴾ فَوَسَّوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ
عَنْهُمَا مِنْ سَوَاتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ
الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَتَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ ﴿﴾

**(Fevesvese lehümüşşeytânü liyübdıye lehümâ
mavüriye anhümâ min sev âtîhimâ ve kâle,**

mânehekümâ rabb'ikümâ an hezihîşşecerati. İllâ en tekünâ melekeyni, ev tekünâ minelhalidiyn.)

Meâlen: (7/20.) **"Sonra şeytân, ikisine de onların kendilerinden örtülmüş olan çirkin yerlerini onlara açivermesi için vesvese vermeye başladı. Ve Rabbiniz sizi bu ağaçtan yasaklamadı; ancak iki melek olacağınız veya ebedî kalacaklardan bulunacağınız için yasakladı." dedi.**

"Şeytan onlara vesvese vermeye başladı." (Sessizce fısıldadı.) Bu def'a iblisten **"şeytan"** ismiyle bahsedilmektedir. Tard edildikten sonra aldığı isim **"şeytan"** olmuştur.

Bakara Sûresi'nde, mevzu ile ilgili Âyet-i Kerîme'de şeytan ismi hakkında kısmen bilgi verilmişti. Burada da "ebced" hesabıyla sayısal değerini incelemeye çalışalım.

شَيْطَان (şeytan)

(ن) nun (ا) elif (ط) tı (ي) ye (ش) şın, harflerinden meydana gelmektedir. Toplarsak; 50 1 9 10 300 (300+10+9+1+50=370) değer sayısı olur. (3+7=**10**) (**1-0**) (3+1+9=**13**) (1+5=**6**) çıkan sayı değerleri görüldüğü gibi, (**10**) (**1-0**) (**13**) (**6**)dır. (**6**) şeytanın kabullenmediği imânın altı şartıdır. (**13**) bilindiği gibi Hakikat-i Ahmediyye'dir ve şeytanın dahi bağlı olduğu yer orasıdır. (**1**) Tevhid-i Hakiki, Hakk'ın birliğidir. (**0**) âlemin ve şeytanın aslında yok olan hayâlidir. (**10**) ise İseviyyet mertebesidir ki; bugünkü haliyle, çoğunlukla şeytanın **"tantana"**sını ortaya çıkarmaktadırlar.

Şeytanın, insânlara yaklaşma yönlerini kendi ifade ettiği gibi, ağaca yaklaştırmak için, dört yönün biri olan

önden gelerek, görselliği kullanarak, ağacı göstererek, o ağaç hakkında güya doğru bilgi veriyormuş gibi vesvese yaparak onlara yaklaşmaya ve o ağaca yaklaştırmaya çalışmıştır.

“Kendilerinden örtülmüş olan çirkin yerlerini onlara açivermesi için vesvese vermeye başladı.”

Âyet-i Kerîme'nin bu bölümünden şeytanın, Âdem ve Havvâ'nın varlığında var olan ve kendilerinin de henüz bilmediği bir takım hususiyetlerini bildiği anlaşılmaktadır. Yeni meydana getirilmiş bir varlığın özelliklerini bir başka varlık nasıl bilebilir ki? Bu bilis belki kendinden bir kıyasladır, belki ilmi bir bilisdir. Bu mertebede İblis'in yaşam tecrübesi Âdem ve Havvâ'dan daha fazladır. Gayesi **Âdem'i** (a.s.) küçük düşürmektir.

Ancak, gizli olan bu yerlerin açılmasını nefsi mânâda şeriatsız kullanmak suç unsuru, İlâhi mânâda ruhsatla kullanmak ise Ulûhiyyet'in gereğidir. Şeytan bu ikinci kullanım yönünü anlayamadığı için o uzuvları açtırmaya çalışmıştır. Eğer bu hakikati idrâk etmiş olabilseydi bu yolda bir çalışmaya girmez o mahallerin açılmasını istemezdi.

Şeytan cennetten kovulduktan sonra onlara nasıl ulaştığı hakkında bir çok rivayet vardır. Bu hususun daha kolay anlaşılması için bu günkü cep telefonlarımız güzel bir misal olabilir. Onlarla çok uzak mesafelerle konuşma imkânı buluyoruz.

Şeytan ateşten, yani enerjiden var edildiğinden kendinde mevcut bu enerjiyi manyetik dalgalar halinde, Âdem ve Havvâ'ya göndermiş, onlarda bulunan uygun frekanstan onlara ulaşmış olabilir. Mühim olan nasıl ulaşılmış olduğu değil, ulaşıldığında ne olduğudur.

Âdem ve Havvâ'nın, cennette lâtif bir yaşamları olduğundan henüz kendi iç bünyelerinde “bâtınlarında”

bulunan diğerk özellikleri meydana çıkmamış idi. Âdem kıssaları okunup incelendikçe Âdem'in cennette bireyselliğe doğru birçok evre geçirdiği anlaşılmaktadır. Burada ise daha kendilerinin de farkında olmadıkları iç bünyelerinde bulunan şehvaniyyetin ve üreme organlarının varlığını anlamaları olmuştur.

Ve " Rabbiniz sizi bu ağaçtan yasaklamadı; ancak iki melek olacağınız veya ebedî kalacaklardan bulunacağınız için yasakladı." dedi.

Yani " Bu ağaçtan yerseniz iki melek olarak cennette ebedi kalıcı olacağınızdan, Rabb'iniz size bu ağacı cennette ebedi kalmamanız için yasakladı." dedi. O halde bu ağaçtan yiyin ve cennette ebedi olarak kalın demek istedi. Ve gerçeğin tam tersini onlara yaptırmaya çalıştı. Zaten onun özelliği hadiseleri tam tersinden göstermeye çalışmasıdır.

Âdem ile Havvâ'nın cennetteki yaşamları henüz fiziken bedenleşmemiş olduklarından zaten meleki bir yaşantı idi. Böylece gayesi onları küçük düşürmek idi. Bunu temin etmek için de:

﴿٢١﴾ وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ ﴿٢١﴾

(Ve kaseмуha innî leküma leminennâsihiyn)

Meâlen: (7/21) "Ve onlara yemin etti ki, ben muhakkak sizin için elbette hayr'ı tavsiye edenlerdenim."

Âdem ile Havvâ bu yemin üzerine ona inandılar.

﴿٢٢﴾ فَذَلِيهِمَا بَعْرُورٌ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَ بَدَتُ لَهُمَا سَوَاتُهُمَا وَطَفَقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ

وَنَادِيهِمَا رَبَّهُمَا أَلَمْ أَنهَكُمَا عَنْ تَلْكُمَا الشَّجَرَةَ
وَأَقْلُ لَكُمْ إِن الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٧٢﴾

(Fedelle hüma bi gururin felemma zâkâşşecerate bedet lehüma sev'âtühüma ve tafika yahsifani aleyhim min verakılcenneti, ve nadahüma Rabbühüma elem enheküma an tilkümaşşecerati ve ekulleküma inneşşeytane leküma adüvvün mübiyn.)

Meâlen: (7/22)" Artık onları bâtil sözle aldattı. Vaktaki ağaçtan tadıverdiler, o kapalı avret yerleri kendilerine görünmeye başladı. Onların üzerine cennetin yapraklarından kat kat örtüverdiler. Ve Rableri ise onlara nida etti ki: Sizi bu ağaçtan yasaklamış değil miydim ve şüphe yok ki şeytan, size apaçık bir düşmandır, dememiş mi idim?"

"Artık onları bâtil sözle aldattı."

(Böylece onları kaydırarak aşağı sarkıttı.) Nefsânîyyet'e meylettirdi. Demekki o ağacın bir özelliği de diğer ağaçlardan daha aşağıda olması imiş.

"Vaktaki ağaçtan tadıverdiler, o kapalı avret yerleri kendilerine görünmeye başladı."

Nihayet o ağaçtan tattılar, tadış olarak **belirtilen (ZÛK) "zevk"**e dönüştü. Bu tadış ve zevk çok türlüdür.

Bir bakıma bu tadış "Ulûhiyyet" ağacından "mahlûkiyyet"e dönük rızkını, enerjisini ve özelliklerini tadıştır.

Diğer yönüyle bakıldığında bu ağacın bir dalı, Nefs ve şeytânîyyet dalı olduğundan, o tadış neticesinde kendilerinde

kuvvede "bâtında" olan bazı özelliklerinin kuvveden fiile çıkmaya başlamasıyla uyarılan ayıp yerleri belirginleşerek görünmeye başlamıştır.

Bu ağaçtan (ekel) edilmemiş, yani yenmemiş sadece tadılmıştır. Yenmesi ve yaşanması dünyaya bırakılmıştır.

Bu tadışın diğer enfüsi bir yönü de vardır ki; genele açılması, kayıttan idrâklere bırakılmıştır. Ağaçların meyveleri genelde yukarıda dallarda olur, o halde bu tadış yukarıdan olmuştur.

Tefsirlerde bu tadılan şey hakkında bir çok fikir yürütülmüştür, bazıları buğday, bazıları elma, bazıları incir, üzüm gibi gıdaların olabileceğini söylemişlerdir. Hepsi de izâfidir, mertebeleri gereği hepsi de yerli yerindedir.

Âdem ve Havvâ'nın lâtif varlıkları üzerinde herhangi sonradan yapıma bir örtü, libas, elbise türü şeyleri yoktu; zaten bunlara ihtiyaçları da olmadığından hilkat halleriyle cennette dolaşıyolardı ve bu hal o zaman onlar için tabii idi. Şecerden tadıştan sonra barizleşerek görünen ayıp yerlerini kapatmak için.

"Onların üzerine cennetin yapraklarından kat kat örtüverdiler."

Bu yaprakların "**incir**" yaprakları olduğu söylenmiştir ki; izâfeten doğrudur; çünkü "**incir**" vahdette kesret'i yani birlikteki çokluğu ifade etmektedir ki; bu tadış da kesretin başlangıcını oluşturmuştur. Böylece kendilerinde "levvâme ve emmâre nefisleri de faaliyete geçerek (alâ ve esfeli) bir arada yaşayacak kâmil hale gelmişlerdir.

Bunun üzerine:

"Ve Rableri ise onlara nida etti ki: Sizi bu ağaçtan yasaklamış değil miydim ve size şüphe yok ki şeytan, size apaçık bir düşmandır, dememiş mi idim?"

Emr-i teklifi'ye uymadıklarından bu sözlere muhatap olmuşlardı. Âdem ile Havvâ bu hadise karşısında mahçup, utangaç ve üzüntülü halleri ile mahzundular ve sustular.

Bunun üzerine Allah-ü Teâlâ onlara "**Bakara Sûresi**"nde ifade edildiği üzere bazı kelimeler öğretti, onlar da o kelimelerle özür ve acizliklerini beyan ederek kendi kendilerini **levm** ederek pişmanlıklarını ifade ettiler.

﴿٢٣﴾ قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا
وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿﴾

(Kalâ Rabbenâ zalemnâ enfüsenâ ve in lem teğfirlenâ ve terhamnâ lenekü-nenne minel hasiriye.)

Meâlen: **(7/23)" Dediler ki: Ey Rabbimiz! Biz kendi nefislerimize zulm ettik ve eğer bizi bağışlamaz ve merhamet buyurmaz isen elbette biz zarara uğramışlardan oluruz."**

Yukarıda i; Âyet-i Kerîme'lerde belirtildiği gibi Âdem ve Havâ'nın ağaca yaklaşımlarıyla zâlim olacakları ifade ediliyor idi, o ağaca yaklaşımlarıyla zâlimlik onların bir vasfı olmuş oldu. Daha evvelce Bakara Sûresi'nde geçen ilgili mevzuda zâlimlik hakkında bilgi verilmiş idi, tekrar bilgi tazelemek için oraya bakılabilir.

Âdem ile Havvâ secer ağaçtan tadış fiilini işledikten sonra ne yapacaklarını bilmez şaşkın bir halde iken, Rabb'larının bildirmesiyle emr-i irâdi'ye ve seytana uyup

emr-i teklifi'ye uymayarak "**Ya Rabb'i biz nefislerimize zulmettik.**" dediler.

Bütün bu oluşan hadiseler karşısında onlardan Rabb'larının eğitimi ile ilk def'a bir söz ortaya çıkmakta idi ve ilk def'a kendileri, kendilerinde var olan bir özelliği ortaya koymakta idiler ki; Âdem ve Havvâ'nın belirgin hallerinin başında tanımlamalarının **Nefs** olduğu ve bu düzenlenmesinin tamamlandığı ortaya çıkmış oldu ki; nefs'in genel tanımı **(Nefs o şeyin zatıdır.)** şekliyle ifade edilmiştir. Bu hususta geniş bilgi " İrfan Mektebi" kitabımızda verilmiş idi.

Bu hadiseyi başka bir yönüyle de incelemeye çalışalım. Nefs'lerine zulm şeytanın vesvesesi ile **(şecer)** ağaca yaklaşmaya meylettikleri anda, kendilerinde o ağaca **(kurb)** bir muhabbet oluşmaya başladı. Bu, muhabbet **(ısı)** olarak şiddetlenmeye ve ateşe dönüşmeye başladı, böylece içlerindeki ateş diğer mânâları hükümsüz hale getirdi. Böylece kendilerinde kuvvede var olan **Kahhar** esmâsını faaliyete geçirerek diğer bütün esmâ-i ilâhiyye'yi hükümsüz hale getirdi.

O anda Âdem ve Havvâ'nın varlığı, ağacı da tadışla geçici olarak bâtinen iblisiyyet'e dönüşmüş oldu, böylece gizli yerleri kendilerine açıldığında utanarak çok üzüldüler ve yaptıkları bu fiilin yanlış olduğunu, emr-i İlâhiyye ve emr-i teklifiyye'ye aykırı olduğunu anlayıp pişman oldular.

Bu pişmanlık içerisinde şaşkın olarak kaldıklarında Allah'ın itabı (azarlama) geldi. İyice mahcup ve pişman oldular, ne diyeceklerini bilmezler iken Rabb'ları onlara bu kelimeleri talim etti, onlar da o kelimelerle: "*Ya Rabbi nefislerimize zulmettik.*" dediler.

Diğer bir yönüyle de Nefs'lerine zulm şöyle olmuştur, diyebiliriz.

Yine Bakara Sûresi'nde ifade edilen Âyet'i Kerime'lerde Cenâb-ı Hakk'ın Âdem'e isimleri'nin hepsini öğrettiği beyan edilmişti. Böylece âlemde insân cinsine verilen ilk derste; talebe Âdem, öğretmen ise Cenâb-ı Hakk olmuştur ki; bu zâti bir eğitimidir.

Âdem'in öğrenerek varlığında yani Nefs'inde mevcut olan bu **esmâ-i İlâhiyye** itidal üzere olmak ister; çünkü her bir Nefs bu İlâhi isimlerin varlığı ile vardır ve öylece binâ edilmiştir. Herhangi bir sebep ile kişide meydana gelen bir değişim, eğer o kişiyi şiddetle tek bir ismin hükmü altına sokarsa işte orada diğer isimlerin mânâları geçici olarak iptal edildiğinden üste çıkan o isim ile diğer isimler perdelendiğinden, zulmette kalmış olurlar. İşte böylece kişi farkında bile olmadan Nefs'ine zulmetmiş olur.

Âdem ve Havvâ o ağaca yaklaşmakla geçici olarak iblisiyyet ahlâk ve mânâsına dönüştüğünden **(Nefs'i Âdemliğe)** zulm etmiş oldular. Böylece Nefs'lerine zulm etmiş oldular. Çaresi bu hali idrâk edip tevbe etmeleri oldu. Rabbları onlara bu yolu göstermese idi hüsrana uğrayanlardan olacaklardı. (Çünkü Âdem'de bütün mertebeler mevcuttur.)

Âdem'e secde emri; **meleklerle** ve **iblise** idi.

Ağaca yaklaşmayın emri ise; **Âdem** ve **Havvâ'**ya idi. Bu hususları tefekkürde yarar olacağı muhakkaktır.

Bütün bunlardan sonra Allah (c.c.) dedi ki:

﴿٢٤﴾ قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ
مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٢٤﴾

**(Kalehbitu bagduküm li bagdin adüvvün
veleküm fil erdı müstekarrun ve metaun ilâ hıynün.)**

Meâlen: **(7/24) Buyurdu ki: "Bazınız bazınıza düşman olarak -yeryüzüne- ininiz, sizin için yerde bir zamana kadar bir ikametgâh, bir faydalanma vardır."**

Bu Âyet-i Kerîme'nin hükmünden, yeryüzünde genel anlamda bir barış olamayacağı açık olarak anlaşılmaktadır.

Âdem'in varlığında cümle, her türlü zıt isimlerin varlığı,

Havvâ'nın varlığında üreticilik, heva ve hevesin varlığı,

Şeytanın varlığında ise, vesvas, hannas ve kahhariyyet hükümleri zuhura çıkacağından ve her bir isim de kendi hakimiyetinin bakasını isteyeceğinden birlik ve beraberliğin mutlak mânâda olması mümkün görülmemektedir. (Bu da zuhurun zenginliğidir.)

Mevlânâ Hz. de bu hususu: "Burası fark âlemidir, burada birlik olmaz." diye ifade etmişlerdir.

﴿٢٥﴾ قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ﴿٢٥﴾

(Kale fiha tahyevne ve fiha temutüne ve fiha tuhracune)

Meâlen: **(7/25) Buyurdu ki: "Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve yine oradan çıkarılacaksınızdır."**

Orada hayat bulacaksınız, yani **hay** isminin zuhurunu orada görüp yaşayacaksınız hayat bulacak, kimlik

kazanacaksınız ve orada öleceksiniz. Bazınız ızdırari > zaruri ölümle bazınızda ihtiyari > isteyerek (ölmeden evvel ölünüz) hükmü ile öleceksiniz. Ve herkes nasıl ölmüş ise o ölümün karşılığı olan mertebesi itibariyle kazanılan yere oradan çıkarılıp gönderileceksiniz demektir.

Bu hususta küçük bir şiirimin son dörtlüğünü de mevzu ile ilgisi olduğundan ilâve etmeyi uygun buldum.

Necdet'ten dinle bu sözü
Hakk'tan ayırma hiç özü
Bu dünyanın gerçek tadı
Ölmeden ölmekmiş meğer

Kim ki; bu dünyadan, gerçekten ihtiyarî > isteyerek, nefsi mânâda öldüğü bir ölümden sonra fiziki ölümle ölürse, aslında o ölmemiş gerçek İlâhi varlığı ile dirilmiş olduğundan irfaniyyetle tekrar kendi aslına ulaşmış olur. İşte bu ölüm ile dünyadan ayrılma (şeb'î aruz) yani o kişi için düğün gecesi olmuş olur.

﴿٢٦﴾ يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤَارِي
سَوَاتِكُمْ وَرِيْشًا وَلِبَاسُ التَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ ذَٰلِكَ مِنْ
آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿﴾

(Ya beni Âdeme kad enzelnâ aleyküm libasün yüvarî sev'atiküm ve rişün ve libasüttakva zalike hayrun zalike min ayatillâhi leallahüm yezzekkerune.)

Meâlen: (7/26)“ ***Ey Âdemoğulları! Size çirkin yerlerinizi örtecek bir örtü ve bir de bir süs elbisesi indirdik, takvâ elbisesi ise o daha hayırlıdır. Bu işte Allah Teâlâ'nın âyetlerindedir. Belki bunu düşünürler.***”

Yukarıdaki Âyet-i Kerîme'nin baş tarafında üç türlü elbiseden bahsedilmektedir. Bunlar, dünyada giyilecek ikisi fiziki diğeri ma'nevi elbiselerdir. Ayrıca içte, batinında üç elbise daha vardır ki; onlar lâtif elbiseler olduklarından görünmemektedirler. Bu yüzden de fark edilememektedirler.

Birinci elbise: İnsân'ın iç bünyesini > mânâsını muhafaza eden, **toprak** beden, et, kemik, sâlsâl, balçık, elbisesi.

İkinci elbise: Bedeni muhafaza eden, belirli malzemelerden meydana gelen giysi elbisesi.

Üçüncü elbise: (Takva) elbisesi'dir ki, insân'ın gerçek mânâda insân olarak yaşamasını temin eden İlâhi sistemin mânâ olarak tüm kimliğine giydirilmesidir. Bir gerçek hayat sistemi ve insânlık, asalet elbisesidir. *(Bu mevzuya daha sonra yine devam edeceğiz.)*

İşte bütün bu hakikatler, **(Âyatillâhi)** Allah'ın Âyetleri'ndendir. Yani Ulûhiyyet işaretlerinden > mertebelerindedir.

Bütün bu âlem, (Allah'ın Âyetleri) olup âlemin tümü **(Kûr'ân-ı fiilî** veya **Kûr'ân-ı tafsilî)**dir. Yani bütün tafsilâtıyla zuhura çıkmış, yaşayan muhteşem zâtın zuhuru, her mertebesi itibarıyla *esmâ-i İlâhiyye'nin* ve *sıfat-ı İlâhiyye'nin* kendi mânâları itibarıyla zuhur ve tecellileri > zâtının giyindiği elbiseleridir. En güzel elbise ise **(Rahmân)** sûreti üzere halk edilen **(Âdem > insân)** sûreti ve elbisesidir.

(leallahüm yezzekkerune.)

"Belki bunu düşünürler." (zikrederler)

Zikir genelde iki türdür; biri tesbih veya lisan ile belirli sayıda bazı sözcükleri tekrar etmek, diğeri ise

söylenen bu sözcüklerin mânâlarını düşünerek asıl mânâlarını faaliyete geçirip hakikatlerini ve kendinde olan varlıklarını hatırlamalarıdır.

İşte bu anlayışla Hakikat-i İlâhiyye'yi tefekkür etmeye çalışanlar (**hüm**) "onlar" diye ifade edilmektedir.

İnsânın belirgin hali **zıkr** etmesi yani **tefekkür** etmesidir. İşte ancak bu tefekkür ve zıkr insânı kemâline ulaştırır. Bu hususu Efendimiz (s.a.v.) Hadis-î Kûdsî'sinde şöyle ifade etmiştir: Cenâb-ı Hakk buyuruyor ki! (*Ene celisü men zekerni*) yani "**Ben beni zikredenin celisi > oturaniyim.**" Yani, "Beni zikredenle ben beraberim." demektir. İzahı uzun sürer bu kadar işaret yeterlidir zannediyorum. Gerçek zikir ve tefekkür ehli bütün bunlardan hissesine düşeni zaten almaktadırlar.

A'râf Sûresi'nde geçen mevzumuzla ilgili bölümleri özet olarak görmeye çalıştıktan sonra şimdi, Hicr Sûresi'nde de özet olarak görüp incelemeye çalışalım.

Kûr'ân-ı Kerîm; Hicr Sûresi; (15/28-42) Âyetleri'nin de Âdem (a.s.) ile ilgili bölümlerine bir göz atalım.

﴿٢٨﴾ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّىْ خَالِقٌ بَشَرًا مِّنْ صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَآءٍ مَّسْنُوۡنٍ ﴿٢٨﴾

(Veiz kale Rabb'üke lilmelâiketi innî "halikun beşeran" min salsalin min hamimin mesnunin.)
(kokmuş siyah balçık)

Meâlen: (15/28) " Ve hatırla o zamanı ki; Rabb'in meleklere demişti ki: "Ben kuru bir çamurdan, bir şekillenmiş balçıktan bir insân yaratıcıyım." (halk ediciyim)

اِنِّى خَالِقُ بَشَرًا

(inni halikun beşeran)

"Muhakkak ki, ben bir beşer halk edeceğim."

Bakara Sûresi: Âyet (2/30)da aynı hadise değişik yönden ifade edilmektedir. Kısaca bunları idrâk etmeye çalışalım.

اِنِّى جَاعِلٌ فِى الْاَرْضِ خَلِيفَةً

(İnnî câilün fil ardı halifeten)

"Muhakkak ki ben yeryüzünde bir halife ceal edeceğim." (halk edeceğim)

Hicr Sûresi'nde, Âdem'in **beşer** sûretiyle **halkiyveti**, Bakara Sûresi'nde ise **Halife** vasfıyla **ceal**'iyyeti > kılınmaklığı, ifade edilmektedir. **(Ceal)** ile **(halâk)** arasında oldukça büyük fark vardır. Her ne kadar zâhiren genel kullanışta her ikisi için de **(yaratma)** sözcüğü kolayca karşılık olarak ifade ediliyor ise de aslında **(ceal)** "kılma > dileme" **(halâk)** "halk etme, meydana gelme, zuhur, tecelli"dir.

Bakara Sûresi (2/30) Âyeti'nde bahsedilen **(ceâl)** ile ifade edilen Âdem oluşumu bâtın âleminde ilmi ve rûhi mânâda oluşan program yönüdür, diyebiliriz.

Hicr Sûresi (15/28) ve Sad Sûresi (38/81) Âyetleri'nde ise **(halâk)** bu halife programının faaliyet sahasında tatbikata başlamasıdır diyebiliriz.

Beşer, insânın görüntüye gelip bu âlemde yaşayabilmesini sağlayacak kesif yönü, (salsal) kara çamur balçık'tan meydana getirilen vücut heykelidir. Tabiat ve nefsanîyet'ini ifade etmektedir. Bu mevzuva daha sonra devam edeceğiz.

Beşer, ebced hesabıyla şu neticeyi vermektedir:

بَشَرٌ "Beşer"

(ر) (rı) (200) (ش) (şın) (300) (ب) (be) (2)

Toplarsak: (200+300+2=502) (5+2=7)

Görüldüğü gibi netice (7)'dir. Ve insândaki yedi Nefs mertebesini ifade etmektedir.

"**Halife**" ebced hesabı toplamları neticesinde (5) sayı değerindedir ve Hazarât-ı Hamse beş hazret mertebesini ifade etmektedir.

"**Beşer**" lügat mânâsı itibariyle: "müjde" demektir.

"**Beşâret**" lügat mânâsı itibariyle: "güzellik ve müjde" demektir, ebced hesabı toplamları neticesi (12) sayı değerindedir.

Görüldüğü gibi (beşer ve halife) "insân"ın iki lâkabını (beşâret) kelimesi bünyesinde toplamaktadır ki; bu da (12) sayı değerindedir.

"**Beşer**" toprak ve venefahütü'nün birleşimidir.

Zat-ı Mutlak; zât-î tecellisini zuhura getirmeyi diledi.

﴿٤﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿٤﴾
(95) tin sûresi

(Lekad halâknal insâne fi ahsen-i takviym)

(95/4) "**Muhakkak ki: Biz insânı en güzel bir biçimde yarattık.**" (halk ettik) hükmü ile zuhura getirdi bu güzelliği kelâmıyla Kûr'ân-ı Kerîm'in muhtelif yerlerinde müjdeledi.

İnsân; zat-ı Hakk'ın, kendi zatının, zat mertebesinden bu güzelliğinin zuhurunu müjdelediği, zat-i aynasıdır. Bir Hadîs'te belirtildiği gibi (**Allah'ü cemiylün yuhubbul cemâl**) "Allah güzeldir, güzeli sever." diye belirtilen güzel, genel anlamda, bütün varlık mertebeleri, özelde ise **insân**'dır.

﴿٢٩﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ

(15) Hıcr sûresi.

سَاجِدِينَ ﴿٢٩﴾

(Feiza sevveytühü venefahtü fihi min rûhi fekaulehu sacidiyn)

Meâlen: (15/29) "**Artık ben ona şekil verdiğim ve ona ruhumdan üflediğim zaman siz hemen onun için secde ediciler olarak yere kapanın.**"

Bu Ayet-i Kerîyme de zati'dir; Cenâb-ı Hakk bu faaliyeti özel olarak zatı itibariyle işlediğini ifade etmektedir. (Daha evvelce de belirttiğimiz gibi.)

Özetle; zat-ı Mutlak, bâtından zuhura çıkmak için, A'mâ'iyet'ten ilk tecellisiyle Ahadiyyet'e, oradan Vahidiyyet'e, oradan Ulûhiyyet'e ve nihayet Rahmâniyyet ile Nefes-i Rahmâniye'sini bütün âlemlere nefy etti (üfledi) ve bu Nefes-i Rahmâniye ile bütün âlemler ve tabiat meydana geldi.

İnsân için ne müthiş bir iltifattır ki; Âlemlere üflenen "rûh" Nefes-i Rahmânî, mertebe-i Rahmâniyyet'ten üflenmiş iken, İnsân için belirtilen "beşer" isimli tesviyeden sonra, içine bizzat, Cenâb-ı Hakk'ın (**vene fahtü fihî min rûhi**) "Ben ona rûhumdan üfledim." ifadesi ne müthiş bir olgudur ve beşer ismiyle müjdelenen bu ne güzelliştir.

Hadîs-i Kudsi'de (**halâkal Âdeme alâ sûretihi**) "Allah Âdemi (böylece) kendi sûreti üzere halk etti." Yani kendi isim ve sıfatlarının toplu zuhur mahalli olarak halk etti ve meleklerle ona secde etmelerini emretti, onlar da hemen secde ettiler. Ve iblis secde etmedi. (Daha evvelce bu hususları özetle belirtmiş idik.)Tekrar yolumuza devam edelim.

﴿٤٢﴾ إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ

(15) Hicr sûresi.

(İnne ibadî leyse leke aleyhim sûltanün)

Meâlen: (15/42) "Şüphesiz ki, benim kullarımın üzerinde senin için bir hakimiyet (güç, sultan) yoktur."

(Vâh'y ve Cebrâil) isimli kitabımızda (sûltan) "güç" ten bir miktar bahsetmiştik, burada da özetle başka bir yönünden bahsetmeye çalışalım.

Cenâb-ı Hakk'ın Âdem'e üflediği Rûh; Rûh-u A'zâm ve Rûh'ul Kûdüs'ün mahlûka dönük zatî Rûhudur ve ismine Rûh-u Sûltanî denmektedir ki; faaliyet mertebeleri, Âdemiyyet ve Mûseviyyet arasındadır. Daha yukarısı İseviyyet (Rûh'ul Kûdüs) ve Hakikat-i Muhammediyye Rûh'u A'zâm'dır.

İşte ibliste olmayan, bu (sûltan) "güç" tür. Bu sûltan > güç Âdem'in kara balçık toprak, bedenine üflenmiştir. Bu yüce gücü kaldıracak kuvvet iblisin ateşinde olmadığından ona yüklenmemiştir. Çünkü ateşin üstüne ne yüklense o yüklenen şeyi ateş yakar, yok eder; toprak ise üstüne yüklenen şeyi kendi bünyesine çeker evvelâ temizler, sonra bereketlendirir ve sonra büyük bir hikmet ve bereketle iade eder. Aradaki fark çok büyüktür. İşte ibliste olmayan bu (sûltan) "güç" tür ve iblisin kuvveti bu İlâhi "güç"ü yenmeye yeterli değildir. Çünkü o "melek" yani aslı sadece kendi halkıyyet'ine bağlı kuvvettir, "güç" değildir. (Melek > kuvvet) (güç ise sûltandır). İnsândaki ise (İlâhi güç) Rûh-u Sûltanî'dir.

Bu sûltan güç faaliyete geçirildiğinde onun karşısında durabilecek hiçbir kuvvet yoktur. Çünkü kuvvet'in kaynağı (güç > sûltan'dır). İşte bu sûltan gücü faaliyete geçirenler, **(inne ibâdî)** yani "**benim zati kullarım**"dır, hükmüyle belirtilen zatî zuhuru < tecelliyi meydana getiren (İnsân-ı kâmillerdir).

Sâd Sûresi (38/71-85) Âyetleri de yukarıda belirtilen Âyet-i Keriyme'lerin yakıynen benzerleridir. (75)inci Âyette:

﴿٧٥﴾ قَالَ يَا ابْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ

(38) Sad Sûresi.

بِيَدِي أَسْتَكْبِرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ ﴿٧٥﴾

(kâle ya iblisü ma menaeke en tescüde lima halektü bi yedeyye estekberte em künte minel âlîn.)

Meâlen: (38/75) "Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: Ey iblis!. İki elimle yarattığıma secde etmekten seni, ne şey alıkoydu? Kibirleşmek mi istedin, yoksa sen yükseklerden mi oldun?"

Yukarıdaki, Âyet-i Kerîme'de ilk bakışta (iki elimle) ifadesinin diğerlerinden fazla olduğu görülmektedir. Yani diğer şekliyle zati yönden bir izah ve bilgi verilmesidir.

Daha evvelki Âyet'lerde (halikun beşeran) hükmü geçmiş idi, işte bu beşerin halkıyyeti Hakk'ın iki eliyle olmuştur.

Kûr'ân'ı Kerîm'de bu ifade (yed > el) başka yerlerde de geçmektedir.

﴿١﴾ تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ

(67) Mülk Sûresi.

(Tebarekellezi biyedihil mülkü.)

Meâlen: (67/1) "Bütün mülk elinde -kudret elinde- olan -Allah-ü Teâlâ- pek yücedir.)

﴿٨٣﴾ فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ

(36) yasin Sûresi.

(Fesübhanellezi biyedihî melekütü külli şey'in.)

Meâlen: (36/83) "**Hakikaten noksanlardan münezzehtir -tesbih ve takdise lâyık-dır. O -Yüce Yaratıcı ki, her şeyin tam mülkü O'nun kudret elindedir.**"

يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ

(48) fetih sûresi.

(Yedullahi fevka eydihim)

Meâlen: (48/10) "**Allah'ın eli onların ellerinin üstündedir.**" gibi birçok ifadeler vardır.

Hadîs-i Kudsî'de de belirtildiği gibi (Tutan eli.....olurum.) buyurulmaktadır.

Bilindiği gibi, insân'ın iki eli vardır; ancak bu eller karşılıklı birleştirilince, tek el olurlar ve iki taraftan da bakılınca aynı görüntü oluşmaktadır. Bu da Allah ismi Celâli'nin yazılım şeklidir ve ellerin içlerinde, eski sayılarla sağ tarafta (18) sol tarafta (81) sayıları yazmaktadır. İkisi toplandığında (18+81=99) etmektedir ki; bu "Esmâ-ül Hüsnâ"nın zuhurudur. Ayrıca (9+9=18)dir; bu da on sekiz bin âlemdir.

İşte bu sistem insân'ın müthiş kabiliyet ve yeteneği olan ellerinde vücut bulmuştur. Ve insân elleri bu kabiliyetlerle donatılmış olduğu halde dünyada ne kadar imar var ise bu ellerle vücut bulmuş ve kemâle erdirilmiştir.

Yine ne kadar acıdır ki yeryüzünde yapılan ne kadar kötülük varsa yine bu ellerle yapılmaktadır. Kûr'ân-ı Kerim'de bu husus Tebbet Sûresi'nde belirtilir.

﴿١﴾ تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ

(111) Tebbet Sûresi.

(Tebbet yeda ebi lehebin ve tebbe)

Meâlen: **(1) "Ebû Leheb'in iki eli helâk oldu, kendisi de hüsrâna uğradı."**

Böylece eller, biri İlâhi, diğeri nefsi olmak üzere ikiye ayrılmakta, İlâhi eller imar etmekte, nefsi eller ise bozmaktadırlar. Kim ki, ellerini nefesine mâl etti, işte o eller ve sahipleri helâk olmaya mahkûmdur.

İşte bu eller vücutta bir zuhurda > uzantıda ayrıdır. Ve ikisiyle birlikte faaliyet meydana gelmektedir. Diğer varlıklardan insân'ın bir üstünlüğü de bu elleridir.

Yukarıdaki ve benzeri ifadelerle belirtilen Allah'ın elleri, insândaki iki el gibi tek yönlü bir araç değil, belirtilen bir mânâ olup, bu ifade ile zat-ı Mutlak'ın âlemlerin bütün zerrelerindeki hakimiyeti bildirilmektedir.

Cenâb-ı Hakk'ın isimleri bilindiği gibi zıt isimlerden meydana gelmektedir. Bunlar da, celâli ve cemâli olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Celâli isimler Hakk'ın sol eli, Cemâli isimler ise sağ elidir. Ayrıca bütün bu âlemlerin bânını sağ el, zâhiri ise sol el ifadesindedir. Ve yine her varlıkta ve her zerrede sağ ve sol el vardır. Bir eliyle alır, diğer eliyle verir.

Feyz-i İlâhi ile âleme bânından sağ el ile verilir; zuhur mahalli olan tabiat ise, sol el olarak verilen tecelliyi alarak zuhura getirir ki; bu iki el bütün âlemlerde her an tecelli ve zuhuru, yenileyerek devam ettirmektedirler. Bu eller esmâ âleminin sûretlerini tabiat âleminin nakışları olarak süslerler. Bunlar âlemin tabii oluşumlarıdır.

Zat-ı Mutlak'ın Âdem'i iki eliyle halk etmesi çok özel bir oluşumdur. Hiçbir varlığa bu kadar yakın zati bir tecelli olmamıştır. Diğer varlıkların hepsi tek elle var edildiklerinden ya sadece zâhirde veya sadece bâtında zuhur etmektedirler.

Âdem'in şerefi odur ki; o, zat'ın iki eliyle balçıktan tesviye edilmiş, en güzel sûret ile halk edilmiş, ona güzellik ve müjde mânâsına gelen beşer denmiş, tesviye> düzenlenmesi yapıldıktan sonra, zaten sûret varlığında > tabiatında mevcut olan, nefes-i Rahmâniyye'sine ilâveten başka hiçbir varlıkta bulunmayan, zât-ı İlâhi bu sûrete İlâhi nefhasını > "venefahtü" Rûhundan ilka etmiş yani üflemiştir.

İşte böylece Âdem, zâhir ve bâtın âlemlerde ne varsa, hepsi kendisinde mevcut olduğundan, yeryüzünde beşer, âlemlerde hakikat-i insâniyye olarak Allah'ın halifesi olmuş, bu yakınlığından dolayı özel ismi **insân** olmuştur.

Bu hakikati ve tecelliyi > "venefahtü" ancak toprak alt yapılı **Âdem** kabul edebilmiştir; çünkü toprak > "türab" hikmet'tir, ana'dır ve sayısal değeri de **(13)**tür.

Yeri gelmişken küçük bir hususa daha dikkat çekmeye çalışalım. Bilindiği gibi:

**Melekler nûrdan,
Cinler ateşten,
Hayvanlar topraktan,
Beşer ise, toprak salsal kara balçıktan halk
edilip içine İlâhi rûh üflenmiştir.**

Melekler; nûr kaynaklı olduklarından lâtifler, lâtif ise yansıtıcı olmadığından geçirgendir. Geçirgen bir yerde de seyr olmaz, yani aynalık yapamaz.

Cinler; ateş kaynaklıdır, onları tarif ederlerken, (bacadan çıkan duman gibidir) benzetmesini yaparlar.

Duman ve alev dalgalı, hareketli ve geçirgendir. Bu haliyle o da aynalık yapamaz, heva ve hevestir.

Hayvanlar; topraktır. Ön yüzeylerinde cilâ, içlerinde "venefahtü" olmadığından onlar da yansıtıcı değildir.

İnsânlara gelince; "sâlsâl" **kara** balçıktan halk edilmiş, içine İlâhi rûh üflenmiş, cilâlanmış ayna gibi olmuş, arkası sır **kara** balçık olmuş, **kara** ise en koyu renk olduğundan en çok yansıtıcı olmuştur. İşte bu yüzden insân, İlâhi hakikatleri en güzel ve en geniş mânâda yansıtıcı bir zuhur mahalli olmuştur.

İşte bu sırra binâen âlemlerin efendisi (**Arap**) neslinden yani (**kara**) nesilden gelmiştir. İnsânlar içinde İlâhi hakikatleri en çok yansıtan olmuştur.

Kâ'be-i Muazzama'nın da örtüsü **kara**'dır: (Hacer-ul Esved) de **kara**'dır.

A'mâ'iyet > sevad-ı a'zam da **kara**'dır.

Böylece İlâhi tecelli "**kara**" renkte kemâl zuhurunu, yani aynını bulmuştur, diyebiliriz.

Bu kadar güzellik ve kemâlât ancak Allah (c.c.) elinden (**yedullah**) meydana gelebilir. Biz de Âdem neslinden olduğumuzdan şükründen aciziz, her birerlerimiz bu hakikatleri idrâk ederek yaşarsak bu şereflere nail oluruz. Aksi halde ya bir "melek" (kuvvet) olarak kalırız veya insân şeytanlarına dönüşürüz onlarla beraber yerimiz cehennem olur. Son saatler gelmeden bunları düşünmeli ve hayatımızı ona göre yönlendirmeliyiz.

Evvelce belirttiğimiz gibi, şimdi tekrar bir başka yönüyle Âdem (a.s.)'in var edilmesini ele alalım.

Bakara Sûresi: (2/30-38) Ayetlerinde Âdem (a.s.) hakkında verilen bilgilerle diğer Sûrelerin Ayetlerinde verilen bilgiler arasında bazı ufak farklar olduğu görülmektedir, evvelce de bu farklılıklara özet olarak değinmiştik; ancak Ayet-i Kerîme'lerin derinliğine doğru nüfuz etmeye çalışıldığında, daha değişik özelliklerinin de ortaya çıkmaya başladığı görülecektir.

Herhangi bir "insân" görünümünde olan Âdemoğlu'nun kendisi ile ilgili olan bu bilgileri araştırıp anlaması ve kendini zâhir, bâtın tanıması kendi lehinedir, bunun dünya ve ahiret açısından ne kadar yararlı olacağı aşikârdır. Bütün bunlardan sonra mevzuumuzu özet olarak toparlamaya çalışalım.

Zat-ı Mutlak, gizli bir hazine iken, bilinmekliğini murad etti ve mertebe mertebe bütün âlemleri meydana, zuhura getirdi. Ancak henüz kendine ayna olacak zuhurunu ortaya getirmemişti ve sıra ona gelmiş idi. O'nun da ancak bu aşamadan sonra yeryüzüne inip yaşaması mümkün olacaktı.

Zat'ında ilm-i ilâhiyye'sinde mevcut aynanın ismi, (Hakikat-i Muhammed-î) diğer ismi ise (insân)dı. Bu insân'ın programı (a'yan-ı sabite) olarak bâtında idi. Nihayet zuhura çıkma günü yaklaşmakta idi.

(1) İnsân Sûresi (76/1) Ayeti bu programın bâtındaki varlığını göstermektedir.

(2) Nisâ Sûresi (4/1) Ayetinde bu programın Vahidiyyet mertebesi itibarıyla insân'ın ilmî bir varlık olarak halkıyyet sahasına doğru yolculuğunun başladığı belirtilmektedir. Ve yapısının bir'den iki'ye doğru mânâ olarak açıldığı yerdir ve zat cennetidir.

(3) Rahmân Sûresi (55/1-4) Ayetleri bu programın Rahmâniyyet mertebesindeki tahakkukunu göstermektedir.

Burası sıfat cennetidir ve insân'ın lâtif mânâ da bireyselliğe doğru çıktığı yolculuğunun başlangıcıdır.

(4) Bakara Sûresi (2/30-38) Ayetleri bu programın Rububiyyet mertebesine intikalini ve diğer varlıklarla münasebetlere başladığını göstermektedir. Burası esmâ cennetidir.

(5) Hicr Sûresi (15/28) Sâd Sûresi (38/71) Ayetlerinde belirtilen hadiselerin geçtiği yer, tefsirlerde de genellikle kabul edildiği gibi, mü'min'lerin ahirette girecekleri, zâhir âleminde, "bâtınen" mevcut, ef'âl mertebesi içinde var olan cennetlerin dünyaya en yakın olan mertebesidir ve buraya da "Bâtînî ef'âl cenneti"dir diyebiliriz. (Bazı rivayetler bu cennet'in dünya yüzünde bir cennet de olabileceğini ifade etmektedirler.) Bilindiği gibi zaten cennet, bahçe demektir. (Yukarıdaki Ayet-i Kerîme'ler daha evvelce özet olarak belirtilmişti, burada sadece sıralama yapıldı.)

Âdem ve Havvâ işte bu cennetten yeryüzüne indirilmişler ve arza ayak basarak çoğalmışlardır, hayatlarını Âdem nesli olarak sürdürmektedirler ve bu hayat kıyamete kadar da devam edecektir. Ondan sonra oluşacak hesap kitaptan sonra da ehl-i ibadet büyük babalarının indiği en yakın cennet olmak üzere yukarıya, üst mertebelerine, cennetlerine girecekler ve orada herhangi bir şey veya **(şecer)** ağaçtan men edilmeyeceklerdir.

Gaflet ehli ise, gaflet ve inkârlarına göre cehennem alt katlarına konulacaklar ve cennetlerin bütün **(şecer)** ağaçlarından men edileceklerdir.

Şimdi tekrar diğer bir yönüyle özet olarak Âdem (a.s.)'in zuhurunu incelemeye çalışalım.

-Zat-ı mutlak zati tecellisi için bir zuhur yeri bir ayna murad etti ve evvelâ onun programı olan a'yan-ı sabitesini ilm-i İlâhî'sinde oluşturdu. Burada Âdem'in zati, zat-ı

İlâhî'nin ilm-i mahiyyet'te varlığında olduğundan, ilm-i mânâ'da zat cennetinde idi ve zat elbisesi giyindi.

-Oradan bu program nefs-i Vahide olarak, Vahidiyyet mertebesine indirildi ki Vahidiyyet ile vasıflandı. Burası sıfat ve kudret mertebesi, aynı zamanda sıfat cennetidir. Ve burada sıfat, Vahidiyyet elbisesi giyerek, zatı perdelenmiş oldu.

-Buradan Rahmâniyyet rûh mertebesine indirilerek, insân bâtinî mânâda, lâtif ve rûhani bir mânâ olarak Rahmâniyyet ile vasıflandı. Burası da sıfat ve rûh mertebesidir, aynı zamanda burası esmâya dönük sıfat cennetidir. Ve burada da Rahmâniyyet elbisesi giyip Vahidiyyet'i perdelenmiş oldu.

-Buradan Bakara Sûresi (2/30) Ayeti'nde bahse konu olan hususa gelelim. Dikkat edilecek nokta şudur ki: **"Hani Rabbin meleklere demişti"** ifadesinden bu hadisenin (Rububiyyet) yani "esmâ" cennetinde olduğu açık olarak anlaşılmaktadır.

Yukarıdan beri Hakkani elbiseler giyip İlâhî bir oluşumla esmâ mertebesi cennetine tenezzül ettirilen Âdem-i mânâ burada bir elbise daha giydirilerek esmâ âlemi şartlarına uyum sağlayacak hale getirilmiştir ki; Hz. Âdem'in ilk mahlûkiyyet mertebesidir. Bundan evvelki mertebeleri Ulûhiyyet mertebeleri içerisinde zati mertebelere dir. Buralarda henüz bireysellik bilinci yoktur.

-Bu mertebede, rûh ve nûr hakikatleri ile esmâ yani "melekût" âleminde ve oranın alt katı olan, misâl âleminde lâtif varlıklar olan, melekler ve iblis ile olan münasebetleri bu dünyaya en yakın olan esmâ mertebesi cennetinde olmuştur ve Hz. Âdem'in ilk bireysel bilinç ve şuurlanması lâtif olarak bu mertebede faaliyete geçmeye başlamıştır. Bir bakıma burası **(elestü birabbiküm) "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?"** (Sûre 7 Âyet 172) mertebesi düzeyindedir. Bir

bakıma yarı rû'ya, yarı yakaza, yani uyku ve uyanıklık arası gibi bir yaşamdır.

Hz. Âdem bu Rububiyyet mertebesinde bütün İlâhi vasıfları ile vasıflanmış olduğu halde ilk def'a birey varlık olarak esmâ mertebesi düzeyinde sahneye çıkmakta idi.

"A'yan-ı sabite"si, İlâhi programı gereğince istidat ve kaabiliyeti ile Hakk'ın bütün isimlerini, sıfatlarını talim etti. Böylece kendisinde ilm-i İlâhiye faaliyete geçmiş oldu.

Bu İlâhi bilgi ile meleklerle üstün gelerek kendisine secde edilmesi zarureti ortaya çıkmış oldu. Çünkü melekler esmâ Hz. Âdem ise zaat mertebesi kaynaklı idi. Bunu anlayan melekler hemen secde ettiler, iblis secde etmedi. (Bu hadiseler diğer yönleriyle daha evvelce ifade edilmişti, gereğinde tekrar oralara bakılabilir.)

Hz. Âdem'in lâtif varlığı bu oluşumlarla mânâ aleminde Allah'ın iki eliyle (yedeyn) meretebe meretebe esmâ âlemine tenezzül ettirilmişti. Gerçekten bir harika olan Hz. Âdem'in varlığında meretebe-i Havvâiyyet dahi mevcud idi; çünkü Cenâb-ı Hakk kendi gibi Âdem'i de tek olarak; ancak varlığında iki özelliği ile (racul ve nisâ) yani "erkek ve dişi" tek olarak halk etmiştir.

Tefsirlerdeki; rivayetlerde deniliyor ki: "Âdem bir gün bulunduğu cennette, uyuyor idi, uyandığı zaman yanında daha evvel görmediği kendine benzer bir varlık gördü. Bu uyku esnasında kendisinde kudretullah meydana gelerek, Âdem'in varlığında mevcud diğer özelliği (sol eğe kemiği)nden var edildi." diye bildirilen hadise zuhur etti.

Âdem'in halkıyyetinin, Allah'ın iki eliyle yani Cemâl ve Celâl elleriyle oluştuğu bildirilmiş idi. Bu hal Akl-ı kül ve Nefs-i kül diye de ifade edilir. Akl-ı kül sağ, Nefs-i kül de soldur. Âdem'in varlığında bu iki meretebe de birlikte idi, işte bunların ayrılması, yani Âdem'in sol eğe kemiğinden, yeni

varlığın zuhura getirilmesi Âdem’de solunda mevcut Nefs-i küllün ayrılması neticesinde kendisi sadece sağ ve Akl-ı küll olarak kaldı. Böylece Âdem’in iki ayrı mertebesi lâtif kimliklerini bulmuş oldu. Allah Âdem’i kendi sûreti üzere halk etti,Havvâ da Âdem’in sûreti üzere halk edildi.

﴿ ١٩ ﴾ مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ﴿﴾

(Merecel bahreyni yeltekıyani.)

Rahmân Sûresi (55/19)

Meâlen: **(19) -O- iki denizi salıvermiştir, birbirine kavuşurlar.**

(-O- iki deniz birbirine kavuşurlar;ama karışmazlar.)

Yan yana, birlikte duran iki ayrı denizin, birbirine karışmadan tek olarak durması gibi. İki ayrı (**Âdem-i mânâ**) denizi lâtif olarak birbirlerinden ayrıldılar ama yine de yan yana birlikte durmaktadırlar.

Böylece Âdem asıl, kendinden meydana gelen (حَاوَا) "Havvâ" (**h**) harfi, "hayat" iki (**vav**) harfinden biri, İlâhi "vehim"i diğeri de bireysel "vehim"i sondaki; (**elif ve hemze**) de aslını ifade etmektedir, diyebiliriz.

Havvâ’ da, zâhiren ismi "cemâl" (bâtinen) ismi "celâl" zuhurda’dır.

Âdem’de ise zâhiren ismi "celâl" (bâtinen) ismi "cemâl" zuhurda’dır. Çünkü (zül celâli vel ikram)dir. Yani ikramı celâlinden gelmektedir.

خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا

(halâkaküm min nefsin vahidetin ve halâka minhe zevcehe)

Meâlen: **(4/1) " Sizi bir nefsten yaratmıştır ve ondan da eşini yaratmıştır." (halk etmiştir.)**

Nefs-i vahid olan Âdem'den böylece, zevcesi Havvâ Melekût mertebesinde lâtif bir varlık olarak ayrılıp, kendi kimliğini bulmuş oldu. Böylece ikisi de esmâ cennetinde iskân edildiler.

Aslında, Âdem ve Havvâ, tek olan bir'in, iki özellikli görünümüdür. İki görünüm de ayrı ayrı bir şey ifade etmemekte; ancak tekrar ikisinin birlikteliğinden, yeni birler, yeni hayatlar, oluşmaktadır.

Esmâ Melekût cennetinde, lâtif mânâlar olarak meydana getirilen Âdem ve Havvâ'nın, zâhiren de zuhura çıkmaları için kesif bir elbiseye daha ihtiyaçları vardı ki o da (salsal) kurumuş kara balçıktan, yine Hakk'ın iki eliyle tefsîye ettiği **(sevveytühü)** toprak içi boş kesif, Âdem'in ve Havvâ'nın kalıbı, heykeli idi.

Cenâb-ı Hakk bunun için yeryüzünden aldıracağı çamur balçık ile bu heykelleri tefsîye etti **(venefahtü fihi min rûhi)** içine rûhundan "nefh" etti, üfledi. İşte bu rûh ve nefha ile esmâ âleminde mânâ olarak var olan Âdem ve Havvâ'nın rûhaniyyetleri bu toprak heykellere tesir ettirilerek kendilerinde bulunan nefes-i Rahmâniyye'nin nefesinde bulunan rutubet-su, hava ve ateş-hararet ile toprak bedenler İlâhi "teshir" tesir ile canlanmaya ve hayat bulmaya başladılar ve kendilerine madde'den toprak bir elbise daha giydirilmiş (halikun beşeran) "Bir beşer halk edeceğim." tamamlanmış oldu.

Böylece Hz. Âdem'in, zâhir'i halk, bâtın'ı Hakk, olarak cem'iyet-i İlâhiye üzere kemâlât-ı tamamlanmış oldu.

Kûr'ân-ı Kerîm, Rûm Sûresi, (30/20) Âyeti'nde bu hadiseyi şöyle ifade eder:

﴿٢٠﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ
بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ ﴿﴾

(Ve min Âyatihî en halâkaküm min türabin iza entüm beşeran tenteşirune.)

Meâlen: **(30/20) " Sizi topraktan halk etmesi O'nun delillerindedir. Sonra siz birden insân oldunuz. (Etrafa) yayılıyorsunuz."**

Esmâ misal âlemi cennetinde iskân edilen Âdem ve Havvâ'ya bir (şecer) ağaç yani beşeriyet ve Ulûhiyyet ağacı yasak edilmişti. Âdem ve Havvâ (ve nefahtü) ile "kara balçık toprak" elbiselerinin içine girince, yeni ekbiselerini giyince eski hareket kabiliyetleri kalmamıştı; çünkü bu elbise diğerlerinden farklı ve ağırlığı olan bir elbise idi. Ve bu iç bünyelerinde bulunan bütün elbiseleri örttü, perdeledi, diğer iç mertebeler bâtın, toprak > anasır elbise ve özellikleri zâhir oldu.

Lâtif mânâlar olarak, melekler gibi esmâ cennetinde çok rahat hareket edebiliyorlar iken, bu elbise ile hareketleri belli oranda sınırlanmış oldu. Bu sınırlanma onları biraz sıkıp sıkıntıya düşürmüştü. İşte böyle sıkıntılı bir hal içerisinde iken şeytan onlara vesvese vererek yasaklanan ağaca doğru meyl ettirerek onları küçük düşürmek istiyordu. Yine bir sinsî mantık oyunuyla: "Eğer bu ağaçtan yerseniz yine (eskisi) gibi iki melek olup cennette ebedi kalırsınız." dedi ve bu

hususta nasihatçı olduğu yolunda yemin de verdi. (*Daha evvelce görmüştük.*)

Yeni hallerine alışmakta zorluk çeken ve hareketleri yüzünden zaten sıkıntıda olan Hz. Âdem ve Havvâ tekrar eski melek türü yaşamlarına dönmek ve cennette ebedi kalmak hayalleri ile o ağaca yaklaşıp sadece "tattılar" yani tamamen yiyemediler. İşte bu tadışları neticesinde kendilerinde, bâtınlarında var olan cinsiyet farklılıkları, çamur > toprak beden varlıklarında, daha evvelce kuvvede bâtında iken, "şecer"den (Ulûhiyyet ve nefsanîyyet ağacı) tadılınca, bu sefer kendi iç bünyelerinde bâtında olan beşeri bireysel nefsanîyyetleri ağacı tadıştan geçen bir enerji ile kemâle ermiş oldu.

"Ve nefahtü" yapılan nefi ile Ulûhiyyet teklik hakikati.

Ağaçtan yapılan "tadışla" nefis bireysellik hakikati kemale erdirilmiş oldu.

Bu oluşumun da ebced hesabıyla sayısal değerine baktığımızda şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır:

(نَفْح) "Nefh" ve (نَفْس) "nefs" ikisinde de ilk iki harfleri aynı son harfleri değişiktir, bu son harfler tecelli mahallerini ifade etmektedirler.

(ن) "nun" (50) (ف) "fe" (80) (ح) "hı"
(600) (5+8=13+6=19)

(ن) "nun" (50) (ف) "fe" (80) (س) "sin"
(60) (5+8=13+6=19)

İki kelimedede de çıkan netice sayılar (13/6) olmak üzere aynıdır. Ayrıca her iki kelimeninde tüm sayı değerleri **(5+8=13+6=19) > (5+8=13+6=19)** dur. Ne müthiş bir sistemdir, her yönüyle insânı hayretlere düşürmektedir.

İnsâna lütfedilen her iki özelliğın de **(13)** hakikatine bağılı olduğı ve bu mertebesi itibariyle gerek Ulûhiyyet (teklik > vahdet), gerek beşeriyet (çokluk > kesret) itibariyle **(13)**ün tecellisinin **(6)**ya yani altı cihetten, **(ciheti site)** "sin" i insâna her iki yönden hilkat sebebi olan (a'yanı sabite)sine > beşeriyetine yapılan tecelli kemâlâtını açık olarak göstermekte ve bu iki kemâlâtın da kemâlinin **(19)**da yani İnsân-ı Kâmil'de zuhura çıkabileceğı her iki yönden gelen aynı tecelli ile ifade edilmiş olmaktadır.

İşte iblise bu altı cihetin dördü açık bırakılmış, ikisi ise kapalı kalmıştır ki; Hakikat-i İlâhiyye zâtî tecelli olarak bu iki yön alt ve üst olarak iblise kapatılmıştır. Zaten bu yolların varlığından da haberi yoktur. Eğer olmuş olsa idi bunları da ifade eder idi.

İşte böylece "şecer"den tatmak sûretiyle Âdem'in nefs kemâlâtı da tamamlanmış olmakta idi.

Dikkat edilirse "nefh" (نَفْح) kelimesinin üç harfi de noktalıdır. Bir bakıma bu noktalar zât-ı Ahadiyyet'in on üçüncü bâtin noktasının zuhur ve tecelli yerleridir. Bir bakıma da o mertebelerin mânâlarının bireysel zuhur yerleridir diyebiliriz.

"Nefs" (نَفْس) kelimesinde ise iki harf noktalı, (sin) harfi noktasızdır. Yine iki harfin noktası yukarıda ifade edildiğı gibidir. Noktasız (sin)de yani insânda ise, bunların hepsinin batınında gizlenmiş olduğunun ifadesidir diyebiliriz. Bu hususta daha çok söylenecek söz vardır, daha fazla

uzatmamak için şimdilik bu kadarını yeterli görüp bırakalım ve yine yolumuza devam etmeye çalışalım.

Evet; tadış sûretiyle "şecer"den alınan enerjiden faaliyete geçen Hz. Âdem ile Havvâ'nın beşeri nefsâniyyet'leri sonunda açığa çıkan, gizli kalması gereken uzuvlarını incir yaprakları ile örtmeye çalıştılar. Bilindiği gibi incir, (vahdette kesret) yani "birlikteki çokluk"tur. Kendilerinde tüm esmâ-i İlâhiyye'lerin zuhurları tamamlanınca, Hz. Âdem'in Ahadiyyeti'ndeki, teklik mertebe, mertebe tecelli ve nüzül ederek, nihayet varlığındaki (kesret'e) "çokluğa" ulaşarak, böylece kesretin kemâli de tamamlanmış oldu.

İşte bu halleriyle, toprak elbiseleriyle, Hz. Âdem ve Havvâ (sasal) "kara balçık" toprak beden ile perdelenmek sûretiyle özlerindeki bütün mertebeleri bâtınlarında kalmıştır.

Kemâlâtları tamamlanan Hz. Âdem ile Havvâ iblisle birlikte, yeryüzüne birbirlerine düşman olarak, yani zıt oluşumlarla indirilmişlerdir. İşte bu yüzden yeryüzünde mutlak bir sülh ve sükûn olmaz. Çünkü insânların içinde de iblis yapılı bazı kimseler olacaktır.

Bütün bu mertebeler kendilerinde mevcut olarak yeryüzüne ayak basan Hz. Âdem ve Havvâ'nın yaptıkları ilk iş, Rabb'larının kendilerine öğrettiği bazı kelimelerle (Rabbenâ zalemnâ.....) "Daha evvelce yukarıda görülmüş idi." suçlarını kabul ederek istiğfar etmek sûretiyle özürlerini bildirmek olmuştur.

Bu istiğfar insânoğlunun yeryüzündeki, ilk istiğfarıdır. Zaten bu hikâye ilklerle doludur.

İnsânlar kendilerine verilen bu toprak beden elbiselerini, kendi gerçek varlıkları zannederek ve ona sahip çıkarak, yaşayanların ilk ve en büyük günahları ise bu madde cesetleri olacaktır. (Vücûdike zenbike) yani "Senin

varlık vücûdun sana günah olarak yeter." denmiştir. Bu vücûda sahip çıkmak benlik davasında bulunmak demektir, nefsi benlik ise en büyük günahdır.

Hiz. Âdem ve Havâ'nın çocukları çoğalacaklar ve istiğfar mertebesinden tekrar yavaş yavaş geldikleri mertebeye doğru yolculuğa başlayacaklar, bu geri dönüş yolculuğunun ilk mühim duraklarından biri, "Necatiyyet > Nuhîyyet" mertebesi'dir, biz de yavaş yavaş o "menzil" > mertebeye doğru yola çıkmaya hazırlanmalıyız.

Her insânın, bilhassa Hakk yolu sâliklerinin bu hakikatleri bilmeleri kendilerine çok şey kazandıracaktır; çünkü bu ifadeler sadece geçmişte yaşanan bir hikâyeye değil, her birerimizin başlı başına hayat hikâyelerimizdir. Bu mevzuları örnek alarak ahiret yolculuğumuzun neresinde olduğumuzu anlamamız zor olmayacaktır.

Bu hususta belirtilecek daha pek çok şey vardır, yazılanlar yazılmayanların yanında çok az bir yer tutar, daha fazla uzatmamak için bu kadarla yetinmek istiyoruz.

Araştırmacı olan herkes ilgili yerlerden ve gönlünden bu hususta daha pek çok şey arayıp bulabilir. Hakk'ın ilminin sonu yoktur. Gayret bizden muvaffakiyyet Hakk'tandır.

Son olarak ilgisi bakımından bir Hadîs-i Şerifî de nakletmek istiyorum.

Sünen-i tirmizi, cilt 4 sayfa 14 kader babları:

BAB : 2

MEVZU: (Âdem ile Mûsa'nın delilli münakaşası hakkında.)

2217---**Ebu Hüreyre** (r.a.)dan rivayet edilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: " *Âdem ile Mûsa delil göstererek münakaşa ettiler.*" Mûsa: "Ya Âdem! Sen o

kişisin. Allah seni (kudret) eliyle yaratıp rûhundan sana rûh üfledi ve sen insânları ayarttın; onları(n) cennetten çıkar(ı)lmalarına sebep ol)dun!" dedi. Âdem dedi ki: "Sen de Allah'ın konuşmak için seçtiği Mûsa'sın! Gökleri ve yeri yaratmadan önce Allah'ın bana yazdığı (mukadder kıldığı) bir işi işledim diye beni ne hakla kınıyorsun?" Rasûl-i Ekrem: "Âdem, Mûsa'ya delil (kuvveti) ile galip geldi." buyurdu.

02/03/2006

Terzi Baba
Tekirdağ

KAYNAKÇA

- 1. KÛR'ÂN VE HADİS :**
- 2. VEHB** : Hakk'ın hibe yoluyla verdiği ilim.
- 3. KESB** : Çalışılarak kazanılan ilim.
- 4. NAKİL** : Muhtelif eserlerden, Mesnevi'î şerif, Fusûsu'l Hikem, ve sohbetlemizden müşahede ile toplanan ilim.

"DAHA EVVELCE ÇIKAN KİTAPLARIMIZ"

(Gönülden Esintiler)

- 1. Necdet Divanı:**
- 2. Hacc Divanı:**
- 3. İrfan Mektebi, Hakk Yolu'nun Seyr defteri:**
- 4. Lübb'ül Lübb Özün Özü,**(Osmanlıca'dan çeviri):
- 5. Salât- Namaz ve Ezan-ı muhammedi'de Bazı hakikatler:**
- 6. İslâm'da Mübarek Geceler, bayramlar ve Hakikatleri:**
- 7. İslâm, İmân, İhsân, İkân, (Cibril Hadîs'i):**
- 8. Tuhfetu'l Uşşâkiyye,** (Osmanlıca'dan çeviri):
- 9. Sûre-i Rahmân ve Rahmâniyyet:**
- 10. Kelime-i Tevhid, değişik yönleriyle:**
- 11. Vâhy ve Cebrâil:**
- 12. Terzi Baba (1) ve Necm Sûresi:**

- 13. (13) On üç ve Hakikat-i İlâhiyye:**
14. İrfan Mektebi, "Hakk Yolu"nun seyr defteri ve (şerhi.)
15. Altı Peygamber: (1) Hz. Âdem (a.s.)
"ÜZERİNDE ÇALIŞTIĞIMIZ KİTAPLARIMIZ"
** . Sûre'i Fetih:
** . Sûre'i Yusuf ve dervişlik:
** . Mektuplar ve zuhuratlar:
** . Ve bir çok diğerleri.....

NECDET ARDIÇ
Büro : Etuğrul mah.
Hüseyin Pehlivan caddesi no. 29/4
Servet Apt.
59 100 Tekirdağ.

Ev : 100 yıl Mahallesi uğur Mumcu Cad.
Ata Kent sitesi A Blok kat 3 D. 13.
59 100 Tekirdağ

Tel (Büro) : (0282) 263 78 73
Faks : (0282) 263 78 73
Tel (ev) : (0282) 261 43 18
Cep : (0533) 774 39 37

Veb sayfası: Almanya:<www.terzibaba.com>
Veb sayfası: Amerika: <www.necdetardic.info>
MSN Adresi:
Necdet Ardıç <terzibaba13@hotmail.com>
Necdet Ardıç <terzi.baba@yahoo.com.tr>

Tekirdağ:

